

**LAINAAMISESTA JA KOODINVAIHDOSTA
ESPANJANSUOMESSA**

**Suomen kielen
pro gradu -työ
Jyväskylän yliopistossa
elokuussa 2000
Johanna Tervala**

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Suomen kielen laitos
Tekijä Johanna Tervala	
Työn nimi Lainaus ja koodinvaihdosta espanjansuomessa	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Pro gradu -työ
Aika 22.8.2000	Sivumäärä 80 sivua
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Lainaus ja koodinvaihdosta espanjansuomessa -pro gradun tavoite on kuvata Espanjassa asuvien suomalaisten puhekieltä ja huomion keskipisteenä ovat puheessa esiintyvät espanjan kielen sanat ja katkelmat.</p> <p>Tutkimuksen aineistona on kymmenen Madridissa, Espanjassa nauhoitettua suomenkielistä haastattelua. Haastattelujen informantit ovat maassa vakituisesti asuvia suomalaisia tai maassa vakituisesti asuvia suomalaista sukujuurta olevia henkilöitä. Haastattelujen yhteiskesto on 10 h 15 minuuttia.</p> <p>Teoreettisen viitekehyksen työhöni muodostavat koodinvaihtoteoriat, joista aineiston analyysin ja rajaamisen apuna käytin etenkin Helena Halmarin ja Timo Lauttamuksen tutkimuksia. Aineiston luokittelu pohjautuu Timo Lauttamuksen koodinvaihtoa ja lainaamista kuvaavaan neliluokkaiseen malliin.</p> <p>Tämän tutkimuksen perusteella espanjansuomessa esiintyy espanjalaisperäisiä sanoja ja katkelmia. Näistä eniten esiintyy sporadisia lainoja eli yksittäisiä espanjan kielen sanoja, jotka säilyttävät espanjan kielen ääntämyksen mutta jotka ovat morfologisesti mukautuneet suomenkieliseen lausekontekstiin. Toiseksi suurin ryhmä ovat koodinsekoitukset eli yksittäiset espanjan kielen sanat ja lyhyet katkelmat, jotka ääntyvät espanjan kielen sääntöjen mukaan eivätkä osoita morfologista mukautumista suomenkieliseen lausekontekstiin. Informanttien puheessa esiintyi niukasti sekä pitkiä espanjan kielen katkelmia että suomen kieleen täysin integroituneita espanjalaisperäisiä sanoja. Esi-merkkitapaukset osoittavat myös, että koodinvaihdossa kummankaan kielen kielioppi ei päde samalla tavalla kuin yksikielisessä puheessa.</p> <p>Työn tulokset osoittavat nominien lainautuvan herkimmin espanjasta suomeen. Verbien lainautuminen on hyvin vähäistä johtuen espanjan kielen monimuotoisesta verbijärjestelmästä.</p> <p>Espanjassa asuvilla suomalaisilla on omaa sanastoa. Espanjasta peräisin oleville lainoille on tyypillistä alkuperäisen sanan painollisen vokaalin piteneminen.</p>	
Asiasanat	Suomen kieli, espanjan kieli, koodinvaihto, lainasanat
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos
Muita tietoja	

SISÄLLYSLUETTELO:

1.	TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	1
1.1	Tutkielman luonne ja tavoite.....	1
1.2	Siirtolaisuudesta Espanjaan.....	3
1.3	Tutkimuksen kannalta keskeisiä espanjan kielen piirteitä.....	6
2.	KOODINVAIHDOSTA	11
2.1	Mitä on koodinvaihto?.....	11
2.2	Koodinvaihdon ja lainaamisen eroista.....	14
3.	AINEISTO.....	21
3.1	Aineiston keruu	21
3.2	Informantit.....	21
3.3	Aineiston käsittely ja rajaaminen	25
3.4	Luokittelun kriteerit ja määrälliset tulokset.....	28
4.	KOODINVAIHTO ESPANJANSUOMESSA.....	32
4.1	Koodinmuutokset	32
4.2	Koodinsekoitukset	36
5.	LAINASANAT ESPANJANSUOMESSA	41
5.1	Sporadiset lainat	41
5.2	Integroituneet lainat.....	45
6.	ERILAISET KOODINVAIHTO- JA LAINAAMISPROFIILIT.....	51
7.	MUU ESPANJAN KIELEN VAIKUTUS	57
7.1	Käännöslainat	57
7.2	Erikoiset sanavalinnat.....	59
8.	ESPANJANSUOMEN OMAA SANASTOA.....	61
9.	YHTEENVETO	69

LÄHTEET:	72
LIITE 1. HAASTATTELUKYSYMYKSET.	74
LIITE 2. INFORMANTTIEN TAUSTATIETOLOMAKE.	77

Suomen Kulttuurirahasto myönsi tälle tutkimukselle Taru, Ilmari ja Pentti Mannisen säätiöstä apurahan ja Suomen Siirtolaisuusinstituutti tuki tutkimusta Niilo ja Helen M. Alhon rahastosta myöntämällään apurahalla. Kiitän molempia apurahan myöntäjiä lämpimästi.

Lisäksi kiitän tutkimukseen osallistuneita Madridissa asuvia suomalaisia. Tämä työ on teille.

1. TUTKIMUKSEN TAUSTAA

1.1 Tutkielman luonne ja tavoite

Tämän pro gradu -työn tavoite on tutkia Espanjassa puhuttavaa suomen kieltä aineistona kymmenen maassa vakituisesti asuvan ulkosuomalaisen haastattelut. Keskityn espanjan kielen katkelmiin ja lainasanoihin Espanjassa puhuttavassa suomen kielessä ja kuvaan yhden mallin avulla näitä ilmiöitä. Tutkielman tarkoitus on kartoittaa myös muita kielimuodon erityispiirteitä kuten käännöslainoja, uudissanoja ja kielimuodon omaa sanastoa. Innoituksen työhöni olen saanut aiemmista ulkosuomalaisten ja suomalaisten siirtolaisten kielimuotoja käsittelevistä tutkimuksista.

Espanjassa asuvien suomalaisten elämästä on julkaistu muutamia kirjoja, mutta ne eivät ole kuvanneet maassa asuvien kieltä. Espanjalaiselämää ja muuton syitä on kuvattu mm. Antti Kariston toimittamassa kirjoituskilpailuun pohjautuvassa kirjassa Suomalaiselämää Espanjassa (Karisto 2000). Eläkeläisten muuttoa Aurinkorannikolle käsittelee Pirjo Helppikankaan ja Sirpa Hiltusen pro gradu -työstä muokattu pinnallinen julkaisu Aurinkorannikon suomalaiset (Helppikangas et al. 1992).

Yhdysvaltoihin ja Kanadaan muuttaneiden suomalaisten kielimuoto, amerikkansuomi, on eniten Suomessa tutkittu siirtolaismurre. Yleisesitys amerikkansuomalaisten elämästä on teos Amerikkansuomi, jossa myös kieltä ja sen asemaa on tarkasteltu eri puolilta. Tässä Virtarannan, Jönsson-Korholan, Martinin ja Kainulaisen teoksessa amerikkansuomalaisten kieltä, kielioloja ja elämää on katseltu monelta kulmalta ja se on hyvä johdatus aiheeseen ja tehtyihin tutkimuksiin. Kirjan loppuun on kerätty lista amerikkansuomalaisten kielioloja käsittelevistä tutkimuksista. (Virtaranta et al. 1993.) Amerikkansuomea on vuosikymmenien saatossa tutkittu monelta suunnalta: Pentti Virtaranta on tehnyt amerikkansuomen sanakirjan (Virtaranta 1992); murteen morfologiaa on tutkittu (esim. Martin 1989) samoin syntaksia (esim. Jönsson-Korhola 1989). Amerikkansuomalaisten kielen oppiminen on ollut niin ikään tutkimuskohteena: englannin kieltä on tarkasteltu sosiaalista ja psykologista taustaa vasten Pietilän väitöskirjassa (Pietilä 1989) ja amerikkansuomalaisia englanninoppijona ja amerikkansuomen fonologiaa on tarkastellut Pekka Hirvonen (Hirvonen 1988; Hirvonen 1992). Myös idiolektitutkimuksia on tehty:

Uusi-Hallilan ja Laukkasen työt ovat esimerkkejä näistä (Uusi-Hallila 1986; Laukkanen 1983).

Ruotsissa puhuttavaa suomen kieltä on tutkittu paljon, sillä maahan on toisen maailmansodan jälkeen muuttanut lähes puoli miljoonaa suomalaista (Korkiasaari 1989: 78). Esimerkkeinä ruotsinsuomalaisten kieltä käsittelevistä tutkimuksista mainittakoon Pirjo Janulfin (1998) väitöskirja *Kommer finskan i Sverige att fortleva* ja Jarmo Lainion (1989) väitöskirja *Spoken Finnish in Urban Sweden*.

Uusimpia yksittäisen maan siirtolaisuutta käsitteleviä tutkimuksia on Sveitsiin muuttaneista suomalaisista tehty tutkimus. Krister Björklundin kirja on tosin enemmän sosiologinen kuin kielitieteellinen kuvaus Sveitsiin muuttaneiden suomalaisten taustoista, sopeutumisesta, oman identiteetin säilyttämisestä sekä elämästä alppimaassa. (Björklund 1998.)

Paitsi siirtolaiskielten ja ulkosuomalaisten kielen tutkimuskenttään työni nivoutuu teoriansa pohjalta myös koodinvaihdosta tehtyihin tutkimuksiin, joissa toisena tutkittavana kielenä on suomi. Amerikkalais-kanadalainen tutkijaryhmä Shana Poplack, Susan Wheeler ja Anneli Westwood on tutkinut suomi—englanti-koodinvaihtoa universaalinkieliopin ja erityisesti koodinvaihtoa ohjaavien rajoittimien kautta (Poplack et al. 1989). Timo Lauttamus on tutkinut samaa kieliparia mutta toisin päin. Hänen työnsä käsittelee suomen kielen katkelmia englanninkielisessä puheessa. (Lauttamus 1990.) Helena Halmari on tutkinut amerikansuomen koodinvaihtoa ja koodinvaihdon rajoittimia universaalinkieliopin pohjalta teoksessaan *Government and Codeswitching: Explaining American Finnish* (Halmari 1997). Halmari on julkaissut Robert Cooperin kanssa myös artikkelin englanti—suomi-koodinvaihdosta. Tässä tutkijat käsittelevät tapoja ja syitä suomenkieliseen koodinvaihtoon englannin kielessä. (Halmari et al. 1998.)

1.2 Siirtolaisuudesta Espanjaan

Siirtolaisuudella tarkoitan työssäni ”henkilöiden tai henkilöryhmien, tavallisesti perheiden, vapaaehtoista muuttamista asuinmaasta toiseen lähinnä toimeentulon hankkimiseksi siellä. [–] Määräaikaista tai muuten tilapäistä ulkomailla oleskelua ei tavallisesti sisällytetä siirtolais-käsitteen piiriin. Käytännössä nämäkin muuttajat lasketaan siirtolaisiksi, koska heidän erottamisensa pysyvästi muuttavista on vaikeaa” (Korkiasaari 1989: 2). Etenkin Espanjaan suuntautuvassa siirtolaisuudessa tämän Korkiasaaren määritelmässä mainitun eron tekeminen on hankalaa, sillä maahan suuntautuvan siirtolaisuuden erikoispiirteenä on juuri kausisiirtolaisuus. Maassa asui Espanjan viranomaisten ilmoituksen mukaan vuonna 1997 3 131 suomalaista, mutta Korkiasaari arvioi maassa talvehtivan jopa 10 000 suomalaista ”muuttolintua” (Korkiasaari 1998: 22; Korkiasaari 1994: 254.) Suurin osa heistä viettää Espanjassa vain talvikauden ja palaa kesäksi Suomeen. Nämä kausisiirtolaiset ovat henkikirjoitettuna Suomessa eivätkä perinteisessä mielessä ole siirtolaisia. Tällaisen kausisiirtolaisuuden taustalla on Espanjan suotuisa ilmasto ja suosio matkailumaana. (Korkiasaari 1989: 104.) Näistä samoista vetotekijöistä kirjoittivat Aurinkorannikolla asuvat suomalaiset Antti Kariston toimittamassa kirjassa *Suomalaiselämää Espanjassa*, mutta kirjoittajat mainitsivat myös terveydelliset syyt muuttoon vaikuttaneina tekijöinä, joten suotuisa ilmasto muuttosyynä ei tarkoita silkkaa auringonpalvontaa vaan terveyden kohentumista ja sairauksien helpottumista (Karisto 2000).

Espanjan viranomaisten ilmoittamaan lukuun (3 131 maassa vakituisesti asuvaa Suomen kansalaista vuonna 1997) eivät siis sisälly edellä mainitut talvehtijat eivätkä toisaalta kansalaisuutta esim. avioliiton myötä vaihtaneet. Tästä jälkimmäisenä mainitusta väestöryhmästä puhutaan ulkosuomalaisina. Tutkimuksessani käytän Korkiasaaren määritelmiä ulkosuomalaisista: ”*ensimmäisen polven ulkosuomalaisilla* tarkoitetaan Suomessa syntyneitä henkilöitä. *Toisen polven ulkosuomalaisia* ovat henkilöt, joiden vanhemmista ainakin toinen on syntynyt Suomessa”. On tärkeää huomata, että ulkosuomalaisia ovat sekä nykyiset Suomen kansalaiset että entiset ja heidän jälkeläisensä, jotka asuvat ulkomailla. (Korkiasaari 1989: 2.)

Korkiasaari kirjoittaa siirtolaisuutta ja ulkosuomalaisia kuvaavassa kirjassaan espanjansuomalaisten jakautuvan kolmeen ryhmään. Yhden ryhmän muodostavat elä-

keläiset, jotka ainakin osittain ovat muuttaneet maahan terveydellisistä syistä. Toinen ryhmä on avioliiton kautta maahan muuttaneet naiset ja, koska Espanja on merkittävä matkailumaa, maassa asuu myös joukko matkailualan palveluksessa olevia suomalaisia. (Korkiasaari 1989: 105.)

Eniten espanjansuomalaisia asuu Etelä-Espanjassa Aurinkorannikolla (Costa del Sol). Siellä heitä arvioidaan asuvan n. 3 000 mukaan lukien kausisiirtolaiset. Suomalaisia asuu Kanarian saarilla 1 300—1 500 ja Baleaareilla 1 300—2 500. Tämän tutkimuksen haastatteluaineiston keruupaikassa maan pääkaupungissa Madridissa Korkiasaari arvioi suomalaisia olevan kolmisen sataa. (Korkiasaari 1989: 104.)

Pääkaupungin kohdalla kymmenisen vuotta vanha luku saattaa pitää yhä paikkansa, sillä Madridissa tekemissäni haastatteluissa kysyin muutamalta informantilta, kuinka paljon suomalaisia kaupungissa asuu. Kirkon toiminnassa mukana oleva informantti kertoi, että kutsuja joulukirkkoon lähetetään 150 ja paikallisen Suomi-seuran puheenjohtaja arvioi kaupungissa olevan 300—400 suomalaista. Useassa haastattelussa nousi esille, että suomalaisten määrä oli viime vuosina kasvanut kaupungissa toimivien suomalaisten yritysten kasvun myötä. Madridissa asuvista suomalaisista puhuttaessa usein mainittiin ero kahden ryhmän: määräaikaisella työkomennuksella olevien ja maassa vakituisesti työn ja/tai avioliiton vuoksi asuvien välillä.

Tällainen työhön liittyvä maastamuutto onkin tyypillistä nykyaikaiselle siirtolaisuudelle: ”nykypäivän maastamuuttaja on tyypillisesti joko ulkomaille avioituja tai tavoitteistaan hyvin tietoinen määräaikaismuuttaja, jolle ulkomailla asuminen on vain yksi elämänmenoon luonnollisesti kuluva vaihe. Nykysiirtolaisuutta voidaankin perustellusti nimittää määräaikais- tai tavoitesiertolaisuudeksi”. (Korkiasaari 1994: 254.) Sama tutkija kirjoittaa, että 1980- ja 1990-lukujen maastamuuttajilla on enimmäkseen korkea koulutus ja maastamuuton motiiveina ovat usein itsensä kehittäminen ja ihmissuhteet (Korkiasaari 1994: 254). Espanjan siirtolaisuuteen tämä näyttää pätevän vain osittain. Pääkaupungissa haastattelemani informantit vahvistivat tätä käsitystä, mutta maan eteläosiin, rannikolle ja saarille muuttaviin tämä ei suoralta kädeltä päde. Kuntapuntari-lehdessä Korkiasaari kirjoittaa, että Espanjaan muuttaneista 50—60% on ollut yli 40-vuotiaita eikä koulutustaso ole erityisen korkea (Korkiasaari 1998: 18, 20). Euroopan maista Belgia, Ranska, Alankomaat, Saksa ja Sveitsi vetävät koulutetuinta väkeä, kun taas Espanjan kanssa samaan ryhmään kuuluvat Ruotsi, Viro ja Kreikka, joissa on vielä työ- ja asuinmahdollisuuksia vähemmän koulutusta saaneille. Osaksi nämä

kohdemaittaiset erot maastamuuttajien koulutustasossa selittyvät muuttajien ikärakenteella, sillä Espanjaan muuttavan iäkkään väestön ikäluokassa koulutustaso ei ole yleensäkään kovin korkea. (Korkiasaari 1998: 20.)

Vaikka Etelä-Eurooppa on perinteisesti vetänyt naisia puoleensa, 1990-luvun lopulta lähtien Espanjaan muuttajat ovat olleet enemmistöltään miehiä (Korkiasaari 1998: 17—18). Olettaisin tämän johtuvan edellä mainituista seikoista: yhä useampi muuttaa työkomennukselle maahan ja toisaalta eläkeläisten osuus on kasvanut. Avio-
liitto ei ole enää ainoa syy pakata tavaransa kotimaassa ja muuttaa Iberian niemimaalle.

Suomalaisuutta ja suomen kieltä voi halujensa ja kiinnostuksensa mukaan pitää yllä Espanjassa monin tavoin. Maassa toimii Suomi-seuroja, useita suomenkielisiä lehtiä julkaistaan eri puolilla maata, suomalaisia televisiolähetyksiä voi katsoa satelliitin avulla ja Yleisradio lähettää Suomesta radio-ohjelmia lyhytaaltolähetyksinä, jotka kuuluvat Espanjassakin. Suomen evankelis-luterilainen kirkko on lähettänyt Manner-Espanjaan ja Kanarian saarille papit huolehtimaan lomalaisten ja siirtolaisten hengellisestä hyvinvoinnista. Manner-Espanjan pappi hoitaa Fuengirolasta käsin maantieteellisesti laajalle levittäytynyttä laumaansa ja Kanarian saarten turistipappi työskentelee Teneriffalla. Madridissa on seurakuntapiiri ja Manner-Espanjan pappi käy neljästi vuodessa pääkaupungissa pitämässä jumalanpalveluksen. Helsingin diakonissalaitoksella on sosi-
aali- ja terveyspalvelukeskus Fuengirolassa. Suomenkielisiä ja suomen kieltä opettavia ja suomalaisten yhteisöä ylläpitäviä yhtenä päivänä viikossa kokoontuvia Suomi-kouluja toimii seitsemässä paikassa: Madridissa, Barcelonassa, Aurinkorannikolla, Marbellassa, Gran Canarialla ja Teneriffalla. Suomessa toimiva Suomi-seura pitää kirjaa eri maissa toimivista Suomi-kouluista ja tiedottaa niiden toiminnasta omassa lehdessään aika ajoin. Aurinkorannikolla, Fuengirolassa, on jopa suomenkielinen peruskoulu, joka vastaa Suomen peruskoulua. Madridissa toimii Suomen Madridin-instituutti, joka järjestää esim. Suomesta kertovia näyttelyitä ja taidenäyttelyitä. Madridissa on pieni suomalainen kirjasto, josta voi lainata suomenkielistä kirjallisuutta. Madridin autonomisessa yliopis-
tossa (Universidad Autonoma de Madrid) voi opiskella suomen kieltä suomalaisen opettajan johdolla ja virallisessa kielikoulussa on niin ikään suomen kielen opetusta suomalaisen opettajan johdosta.

1.3 Tutkimuksen kannalta keskeisiä espanjan kielen piirteitä

Koska työ käsittelee espanjan kielen sanoja ja katkelmia suomenkielisessä puheessa, on paikallaan mainita tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä seikkoja espanjan kielestä. Alkava luku ei täten ole kattava kuvaus kielestä vaan keskittyy muutamiin tutkimuksen kannalta keskeisiin piirteisiin.

Espanjan kieli on indoeurooppalainen kieli ja kuuluu romaanisten kielten länsiromaaniseen kieliryhmään. Länsiromaaniseen kieliryhmään kuuluvat espanjan lisäksi ladino, portugali, galego, ranska, oksitaani, katalaani, retoromaani ja italia. Nämä kielet juontavat juurensa kansanlatinasta, mutta kansanlatinan ja varhaisten romaanikielten raja ei ole jyrkkä. Espanjan yleiskieli pohjautuu keskiaikaisen Kastilian kuningaskunnan murteeseen. Tämä kastilian kieli (esp. *el castellano*) on vuosisatojen kuluessa levittänyt koko nykyisen kuningaskunnan alueelle ja siksi sitä käytetään nimeä espanja. (Anhava 1998: 66—68.) Espanjan kieli on maailman neljänneksi puhutuin kieli ja sitä puhuu äidinkielenään n. 358 miljoonaa ihmistä (Suomen tilastollinen vuosikirja 1999). Kieltä puhutaan Espanjan lisäksi Keski- ja Etelä-Amerikassa sekä eräissä Aasian ja Afrikan maissa (Anhava 1998: 67). Espanjan valtion alueella puhutaan espanjan lisäksi katalaanin kieltä, baskia sekä galegoa. Katalaania puhutaan Katalonian maakunnassa ja sillä on n. 10 miljoonaa puhujaa. Biskajanlahden rannalla sijaitsevassa Baskimaassa puhutaan baskia, jonka puhujia on 600 000. Galegoa puhutaan Luoteis-Espanjassa ja viimeisimmän tiedon mukaan kielen puhujia on n. 3 miljoonaa. (Anhava 1998: 248.)

Tässä tutkimuksessa espanjan kielellä tarkoitetaan juuri kastilian kieltä, murretta, jota koko maailma kutsuu nimellä espanja. Kielten asema ja käyttö maassa ohjasi minua valitessani haastattelujen tekopaikaksi pääkaupungin Madridin. Kaupungissa puhutaan kastilian kieltä; onhan kieli syntynyt Kastilian alueella eli ylätasangolla, jolla Madrid sijaitsee. Katalonian alueelle, esimerkiksi Barcelonassa, asuvien suomalaisten kieleen vaikutuksensa saattaa antaa myös katalaanin kieli ja Etelä-Espanjan kansainvälisessä rantaelämässä voi selvitä (halutessaan) englannilla tai suomella eikä espanjan kielen vaikutus suomen kieleen ole yhtä suora ja puhdas kuin maan sisäosissa.

Espanjan kielessä substantiiveilla on suku ja sanat ovat joko maskuliineja tai feminiinejä. Adjektiivit taipuvat substantiivin suvussa ja luvussa ja esiintyvät yleensä substantiivin jäljessä. Feminiinin perustunnus on *-a* ja maskuliinin *-o*. Monikon tunnus

on *-s*. Vokaaliloppuiseen sanaan se liittyy suoraan ja konsonanttiloppuiseen sanaan *e:n* kera eli monikon tunnus on tällöin *-es*.

Espanjan kielen verbit taipuvat persoonissa. Tapaluokkia on neljä: indikatiivi, konditionaali, imperatiivi ja subjunktiivi (konjunktiivi).

Espanjan kielessä on viisi vokaalifoneemia: */a, e, i, o, u/*. Foneemit */a, e, o/* ääntyvät kuten vastaavat suomalaiset takavokaalit. Foneemit */u/* ja */i/* ääntyvät kuten vastaavat suomalaiset yhdellä rajoituksella: diftongin tai triftongin ensimmäisenä äänteenä ne ääntyvät puolikonsonanttina ja ollessaan jälkimmäisenä äänteenä ne ääntyvät puolivokaalina. (Vierikko 1993: 7, 9.) Espanjan kielessä ei ole suomen kielen kaltaista kiinteää sanapainoa, vaan sanapaino riippuu sanatyypistä ja paino vaikuttaa vokaaliin Quilisin ja Fernándezin mukaan siten, että painolliset vokaalit ovat lujempia ja helpommin havaittavia kuin painottomat vokaalit. Painottomiksi vokaaleiksi Quilis ja Fernández kuvaavat vokaalit, jotka ääntyvät heikommin, mutta tarpeeksi kovaa tullakseen tunnistetuiksi. (Quilis et al. 1997: 54–55.) Espanjan kielen fonetiikan ja fonologian esityksessä kirjoitetaan espanjan vokaalien olevan lyhyitä fonologisen merkitsevyyden kannalta, sillä kestot eivät erota merkityksiä, mutta Quilis ja Fernández kirjoittavat hieman epäselväksi jäävään tapaan, että (suomennos kirjoittajan) ”on olemassa suhteellisesti erimittaisia vokaaleja, joita voidaan kutsua pitkiksi ja lyhyiksi ja lisäksi puolipitkiksi ja puolilyhyiksi. Mainitut pitkät eivät kuitenkaan ole yhtä pitkiä kuin englannin *feel, soon* eivätkä lyhyet ole yhtä lyhyitä kuin englannin kielen painottomat vokaalit” (Quilis et al. 1997: 55). Koska espanjan kielen sanapaino perustuu intensiteettiin eli äänihuulten värinän voimakkuuteen, ei painollisen tavun kestoon tai korkoon, oletan kirjan tietojen perusteella, että pituus, josta kirjassa puhutaan, tarkoittaa vokaalien erilaisia ominaiskestoja (Quilis et al. 1997: 153).

Konsonantifoneemeja tässä iberoromaanisessa kielessä on 19. Klusiileja on kuusi: soinnittomat */p, t, k/* ja soinnilliset */b, d, g/* ja näiden allofonit, jotka esitellään asetelmassa 1. Frikatiiveja on viisi: */f, θ, s, j, x/*, affrikaattoja yksi */ç/* ja nasaaleja kolme */m, n, ñ/*. Kielessä on lisäksi kaksi lateraalia */l, λ/* ja tremulantti */r/* joka voi esiintyä myös pitkänä ja lyhyt ja pitkä äänne lasketaan espanjan kielen fonetiikan esityksissä kahdeksi eri äänneeksi. (Quilis et al. 1997: xxxi.) Asetelman 1 tiedot ovat Quilisin ja Fernándezin kirjasta (Quilis et al. 1997) ja listassa ovat espanjan foneemit tärkeimpine allofoneineen ja kirjoitustapa; mukana eivät ole kaikki espanjan murteissa olevat ääntämistavat. Asetelman tarkoitus ei ole kuvata koko espanjan kielen foneemijärjestelmää

kattavasti ja aukottomasti, vaan kertoa taustaa kielestä, jota tutkimuksessa käsitellään ja helpottaa aineiston esimerkeissä olevien espanjan kielen katkelmien ja sanojen lukemista.

Asetelma 1.

Foneemi	Allofoni	Grafeemi	Lisätietoja
/p/		p	
/b/	[b]	b,v	Allofoni esiintyy tauon ja nasaalikonsnantin jälkeen.
	[β]	b,v	Tämä allofoni esiintyy muissa asemissa kuin edellinen.
/t/		t	
/d/	[d]	d	Tällä soinnillisella dentaaliklusiililla on kaksi allofonia, joista ensimmäinen allofoni esiintyy tauon, m:n, n:n ja l:n jälkeen.
	[ð]	d	Tämä /d/:n toinen allofoni esiintyy muissa asemissa kuin yllä mainituissa.
/k/		k, c + a, c + o, c + u, qu	K-grafeemi ääntyy k:na, ennen takavokaalia grafeemi c tarkoittaa ääntämystä [k] ja vokaalit ääntyvät normaalisti ja kahden grafeemin yhdistelmä qu ääntyy vain [k] ilman vokaalia.
/g/	[g]	g + a, g + o, g + u, g + ue (u ei äänny), g + ui (u ei äänny), g + üe (ü ääntyy [u]), g + üi (ü ääntyy [u])	Soinnillisella velaariklusiililla on kolme allofonia ja tämä ensimmäinen esiintyy tauon, m:n ja n:n jälkeen ja sitä tarkoittavat viereisen sarakkeen monen grafeemin erilaiset yhdistelmät tässä asemassa esiintyessään.
	[ɣ]	g + a, g + o, g + u	Foneemin /g/ toinen allofoni esiintyi muissa asemissa kuin yllä mainittu ja sitä kirjoitetaan viereisen sarakkeen tapaan.
/f/		f	
/θ/		c + e, c + i, z + a, z + o, z + u	
/s/	[s]	s	

	[ɟ]	s	Tämä allofoni esiintyy ennen soinnillista konsonanttia.
/x/		j, g + e, g + i,	
/j/		y, hi + e, hi + a	
/ç/		ch	
/m/		m	
/n/	kuusi allofonia	n	apikoalveolaarisella nasaalilla /n/ on kuusi allofonia nasaalin ääntämysympäristön mukaan. Allofoneja ei ole tarkasteltu tässä, koska niillä ei ole tämän tutkimuksen kannalta suurta merkitystä.
/ɲ/		ñ	
/l/	[l]	l	Allofoni esiintyy kaikissa muissa asemissa kuin ennen äänneitä /θ/, /t/ ja /d/.
	[l]	l	Allofoni esiintyy ennen äännettä /θ/
	[l̥]	l	Allofoni esiintyy ennen äänneitä /t/ ja /d/.
/ʎ/		ll	
/r/		r	Äänne voi esiintyä myös pitkänä ja usein tämä pitkä äänne kuvataan espanjalaisissa fonetiikan ja fonologian kirjoissa omaksi äänneekseen.

Aiemmin tässä luvussa mainitsin espanjan kielessä olevan äänihuulten värinän voimakkuuteen perustuvan painon eli intensiteettipainon. Sanapaino on espanjan kielessä vapaa toisin kuin suomessa ja jokaisessa sanassa on yksi painollinen tavu, johon ääntämisenergia keskittyy. Paino voi erottaa merkityksiä ja se voi olla millä tahansa tavulla. (Quilis et al. 1997: 153–154.) Puheessa sanapainon luonnollisesti kuulee kovemmin lausuttuna, mutta kirjoituksessa sanan paino merkitään painomerkillä. Mikäli painomerkkiä ei ole, sanapaino noudattaa seuraavia sääntöjä:

- 1) Sanapaino on viimeistä edellisellä tavulla, jos sana päättyy vokaaliin, diftongiin tai näihin ja *n*:än tai *s*:än.
- 2) Sanapaino on viimeisellä tavulla, mikäli sana päättyy muuhun konsonanttiin kuin *s*:än tai *n*:än. (Vierikko 1993: 8.)

Jatkossa viitatessani espanjan kielen ääntämiseen viittaan asetelmassa 1 kuvattuun ääntämiseen. Mahdollista ääntämistä ovat asetelmassa 1 esitetyn lisäksi kaksi laajalle levinnyttä murrepiirrettä: *el seseo* ja *el yeísmo*. Näistä ensimmäistä kuvaa sanan *Barcelona* kahtalainen ääntäminen. Sanan voi ääntää kastilialaisittain (ja virallisten ohjeiden mukaisesti) [barθelona] tai muun espanjaa puhuvan maailman tapaan [barselona]. Soinnittoman interdentaalisen frikatiivin /θ/ korvautuminen soinnittomalla apikoalveolaarisella frikatiivilla /s/ on laajalle levinnyt ilmiö sekä Espanjan murteissa että Latinalaisessa Amerikassa ja ilmiö tunnetaan nimellä *seseo* ja tällainen ääntäminen on korrektia espanjan ääntämistä (Quilis 1997: 94). Koska monilla espanjaa puhuvilla alueilla voi äännettä λ (kirjoitetaan *ll*) vastata ääntäminen [jj], olen hyväksynyt myös tämän variantin äänteelle λ. Tämä ilmiö, jossa palataalinen lateraali /λ/ korvautuu ääntämisellä [jj], tunnetaan espanjan kielen fonologian ja fonetiikan kirjallisuudessa nimellä *yeísmo*. (Quilis 1997: 123). Esimerkiksi sanan *la calle* 'katu' voi ääntää [la'kaλe] tai [la'kajje] ja molemmat ovat espanjan kielen mukaisia. Tässä aineistossa olen vielä hyväksynyt "espanjan mukaiseksi" ääntämiseksi [lj] paikassa, jossa tulisi ääntyä [λ], jonka katson ilmentävän yritystä ääntää palataalinen lateraali /λ/. Tämä ääntämistapa on yleinen esimerkiksi englantia äidinkielenään puhuvilla espanjanoppijoilla ja se saattaa olla mahdollinen myös suomalaisilla, jotka opettelevat kieltä (Quilis 1997: 123).

2. KOODINVAIHDOSTA

2.1 Mitä on koodinvaihto?

Työni käsittelee kahden kielen esiintymistä samassa keskustelussa ja liittyy täten koodinvaihtotutkimuksen kenttään. Koodinvaihtotutkimus ei ole yksi yhtenäinen tutkimuskenttä, vaan koodinvaihtoa ja kielten vaihtelua, kahden kielen rinnakkaista käyttöä ja tätä käyttöä sääteleviä kielensisäisiä ja kielenulkoisia sääntöjä voi tarkastella monen eri teorian ja lähestymistavan kautta - yhdenkään olematta toista ”parempi” tai ”paljastavampi”. Erot liittyvät lähinnä siihen, mitä pidetään tutkimuksen lähtökohtana: katso taanko kieltä kielijärjestelmän kannalta, puhujan kannalta, kielenoppijan kannalta, kielenopetuksen kannalta tai vaikkapa sosiaalisten käyttäytymistapojen tai jopa kielipolitiikan kannalta. Tässä tutkimuksessa tarkastelen espanjan kielen sanoja ja katkelmia suomen kielen käytön ja kielijärjestelmän kannalta, sillä katson, käyttävätkö Espanjassa asuvat suomalaiset suomenkielisessä puheessa espanjan kieltä ja miten he sitä käyttävät ja toisaalta katson, ovatko espanjan kielen sanat muokkautuneet suomen kieleen, jos ovat, niin missä määrin ja millaisia muutoksia on tapahtunut. Mielenkiintoni kohdistuu myös siihen, muuttuuko suomen kieli tämän vuorovaikutuksen seurauksena ja millaisia nämä mahdolliset muutokset ovat. Osittain tarkastelen koodinvaihtoa myös motiivien suunnalta: mikä saa puhujat käyttämään kieltä juuri heille persoonallisella tavalla: onko se ikä, koulutus vai asumisvuodet Espanjassa?

Koodinvaihdon eri lähestymistavoista olen nostan tässä luvussa 2.1 esille neljä erilaista: Hamers ja Blanc pitävät koodinvaihtoa kielikontakti-ilmiönä, joka liittyy vuorovaikutuksen tehostamiseen, Rod Ellis on toisen kielen omaksumisen asiantuntija ja katsoo koodinvaihtoa oppijan näkökulmasta ja John J. Gumperz on sosiolingvistikko, jolle ryhmä ja sen sisäinen vuorovaikutus muodostavat taustan kielten ja koodien vaihtelulle. Shana Poplack on tutkimuksissaan määritellyt koodinvaihdon kielisysteemin ja sen muutosten kannalta ja keskeistä on kielessä näkyvien muutosten tarkastelu fonetiikan, fonologian ja syntaksin kannalta. Tässä työssä käytän analyysin apuna Timo Lauttamuksen neliluokkaista mallia koodinvaihdosta, joka perustuu kieliopilliseen harmoniaan lauseissa ja on hyvin lause- ja kieliopillispainotteista, mutta tällainen tarkastelutapa

ei ole ainoa, joten nostan esille nämä neljä mainittua koodinvaihdontarkastelutapaa ennen kuin luvussa 2.2 kuvaan Lauttamuksen mallin.

Vuorovaikutustilanteessa puhujan on valittava jokin kielellinen koodi, jolla keskustelua ryhdytään käymään. Tämä koodi on jokin kieli, jokin murre tai muu kielen variantti. Puhuja pyrkii valitsemaan koodin, joka lisää vuorovaikutuksen tehokkuutta tilanteissa, jotka ovat henkilöiden- ja kulttuurienvälisiä. (Hamers et al. 1989.)

Toisen kielen omaksumista tutkinut Rod Ellis määrittelee koodinvaihdon eräänlaiseksi puhujan sisäiseksi variaatioksi, jota tapahtuu, kun puhuja vaihtaa yhdestä kielen variantista toiseen varianttiin tai kieleen taustanaan tilanteesta tai henkilöstä joh-
tuvat syyt (Ellis 1995: 696).

John J. Gumperz määrittelee keskustelullisen koodinvaihdon sosiolingvistiikan näkökulmasta kahden erilaisen kieliopillisen systeemin tai alasysteemin rinnastukseksi. Koska Gumperzin näkemys lähtee keskustelustrategioiden tutkimuksesta, hän kirjoittaa, että ”tämä vaihtelu tapahtuu usein perättäisissä lauseissa, kun puhuja käyttää toista kieltä toistaakseen viestinsä tai vastatakseen toisen puhujan kommenttiin”. (Gumperz 1982: 59.) Lauseen sisällä koodinvaihto voi vaihdella esim. topiikin ja kommentin tai nominin ja sen määreen välillä (Gumperz 1982: 60).

Tarkastellessaan koodinvaihdon sosiaalisia ulottuvuuksia Gumperz kirjoittaa, että vanhastaan koodinvaihtoa on saatettu pitää merkinä huonosta kielitaidosta tai koulutuksesta mutta asenteet ovat muuttuneet viime vuosina huomattavasti (1982: 62—63). Koodinvaihto on usein tyypillistä urbaanissa ympäristössä asuvan pienen, yhtenäisen ryhmän puheessa. Ryhmälle on tunnusomaista, että kotikielenä on oma, pieni kieli ja valtakieltä puhutaan kodin ulkopuolella. (Gumperz 1982: 64). Kun ajatellaan kulttuurien kohtaamista ja toisaalta kielten asemaa, pienellä kielellä on taipumus olla ”mekoodi” ja valtaväestön kieli, ympäröivä kieli on ”ne-koodi, nuo toiset -koodi” (Gumperz 1982: 66.) Jotta koodit voi erottaa toisistaan on ensin erotettava lainasanat ja lainaaminen koodinvaihdosta (kursivointi alkuperäisen tekstin):

”Borrowing can be defined as the introduction of single words or short, frozen idiomatic phrases from one variety into the other. The items in question are incorporated into the grammatical system of the borrowing language. They are treated as part of its lexicon, take on its morphological characteristics and enter into its syntactic structures. Code-switching, by contrast, relies on meaningful juxtaposition of what speakers must consciously or subconsciously process as strings formed according to the internal rules of *two distinct grammatical systems*”. (Gumperz 1982: 66.)

Gumperz jakaa koodinvaihdon kuuteen luokkaan keskustelullisten tehtävien pohjalta. (1) Koodinvaihto liittyy usein siteeraamiseen tai puheen toistamiseen. (2) Se voi määntyä puhuteltavan mukaan tai (3) olla huudahduksenomaista. (4) Usein koodinvaihto on viestin toistamista joko sanatarkasti tai hieman muunnellusti. (5) Viestiä saatetaan tarkentaa toisella kielellä tai asiasta kerrotaan lisää. (6) Koodinvaihtoon liittyy myös etäännyttämisen ja läheisyyden tunteen piirteitä, kun kieltä vaihdetaan sen mukaan, sanotaanko oma mielipide vai puhutaanko asiasta yleisesti. (Gumperz 1982: 75—81.)

Tutkimuksen haastattelut eivät syntyneet tyhjiössä ja lienee syytä pohtia asioita, jotka jo ennen haastattelujen nauhoittamista ovat vaikuttaneet keskustelutapaan, jota nauhoilla on. Ensimmäiseksi suomen kielen asema on Madridissa, haastattelujen teko-
paikassa, Gumperzin kuvaama ja ympäristökin mitä urbaanein: suomen kieli on todella pieni kieli ja kielen puhumisella on suuri merkitys puhujalle, koska koko ympäristö on espanjankielinen. Sillä, että suomella on suuri merkitys, tarkoitan, että sen puhumista tai puhumattajättämistä ei voi ohittaa, sillä sekä ponnistelut pitää yllä kielitaitoa ja yhteyttä toisiin suomalaisiin että vastakkaiset pyrkimykset puhua vain espanjaa kotona ja työssä ovat merkityksellisiä ja ne ovat puhujan kannanottoja kieleen ja kieliyhteisöön. Haastatteluissa informantit kertoivat käyttävänsä suomen kieltä suomalaisten keskinäisissä yhteydenotoissa, vaikka informanttien kotikielenä olisi muu kieli. Koska suurin osa informanteista eli monikielisessä perheessä, suomen kieli ei täten tämän pienen informanttijoukon perusteella ollut perheiden muodostaman laajemman ryhmän kieli vaan yksilöiden muodostaman ryhmän yhteinen kieli. Jokainen haastattelussa ollut informantti oli jossain yhteydessä toisiin suomalaisiin, oli yhteys sitten päivittäistä tai kuu-
kausittaista, mutta kaikilla yhteys oli ja täten suomen kielen voi katsoa olevan ryhmän kieli, joskaan ryhmää ei voi pitää täysin koherenttina. Toisaalta espanjansuomalaisia voi pitää ryhmänä ulkoapäin katsottaessa: he puhuvat valtakielestä poikkeavaa kieltä ja ovat syntyneet Suomessa, heillä saattaa olla valtaväestöstä poikkeavia tapoja ja jopa ulkonäössä voi olla jotain erilaista verrattuna syntyperäisiin, äidinkieliisiin espanjalaisiin. Ryhmää ja sen olemassaoloa voikin katsoa ryhmän sisältä ja ryhmän ulkopuolelta. Tämän työn kannalta espanjansuomalaiset ovat ryhmä, jonka omaa kielimuotoa voi tutkia kolmesta syystä: he ovat suomenkielisiä, mutta he asuvat maassa, jossa suomen kielellä ei ole virallista asemaa ja se on vähemmistökieli, he ovat maantieteellisistä syistä erillään Suomessa puhuttavasta suomen kielestä ja tätä kieltä käyttävästä yhteisöstä ja he elävät tilanteessa, jossa suomen ja espanjan kielet ovat päivittäin kontaktissa. Olisi siis mahdollista tutkia espanjansuomalaisten kieltä ryhmän kielenä käyttäen hyväksi Gumperzin

koodinvaihdon tehtävien jakoa, mutta tämä edellyttäisi ryhmän jäsenten välisiä aitoja keskusteluja. Tämän työn aineiston analysointiin Gumperzin sosiolinguvistinen näkökulma ei suoraan sovi, sillä haastattelija oli haastatelluille ryhmän ulkopuolinen henkilö, jonka tarkoitusperät keskustelussa olivat enemmän tiedonhakuun ja Espanjassa elämisen kuvailuun liittyviä kuin ryhmän yhteyttä ylläpitäviä sosiaalisia aikeita. Täten pohdittaessa haastatteluissa esiintyvän puhettavan taustaa on otettava huomioon haastattelija ja hänen roolinsa. Ennen aivan ensimmäistä tervehdystä kaikilla informanteilla ei ollut tietoa haastattelijan espanjan kielen taidosta tai toisaalta tietoa tutkimuksen varsinaisista tarkoitusperistä. Lähes jokainen haastattelu alkoi jonkinlaisella tiedustelulla haastattelijan kielitaidosta tai suhteesta Madridiin ja Espanjaan. Osassa haastatteluja informanttit kysyivät jälkikäteen, millainen on haastattelijan kielitaito ja mistä into Espanjaan oli syntynyt. Toisaalta suomalaisuus ja suomen kielen asema Madridissa tekivät haastattelijasta ”tutun”, sillä vaikka haastattelujen aiheet olivat hyvin henkilökohtaisia, keskustelu kulki hyvin eikä yhdessäkään haastattelussa kukaan kieltäytynyt kuvaamasta elämänsä, perhettään, kieliasioitaan, henkilökohtaisia asioita, joita kysymyksissä käsiteltiin kulttuuri- ja ruokakysymysten ohella.

Viimeisenä neljästä luvun alussa mainitusta koodinvaihtotutkijasta tulee puertoricolaisten siirtolaisten espanja—englanti-koodinvaihtoa tutkinut Shana Poplack, joka määrittelee koodinvaihdon täten: ”Code-switching is the alteration of two languages within a single discourse, sentence or constituent” (1980: 583). Koodinvaihtoa ovat Poplackin mukaan englannin kielen katkelmat, jotka ovat kokonaan englantia, katkelmat, jotka ovat mukautuneet espanjaan vain syntaktisesti tai katkelmat, jotka ovat morfologisesti, syntaktisesti ja leksikaalisesti englantia mutta jotka ovat fonologisesti mukautuneet espanjaan (Poplack 1980: 584—585).

2.2 Koodinvaihdon ja lainaamisen eroista

Perinteisesti suomen kielen nuoret lainasanat on jaettu kolmeen ryhmään: kotoistuneisiin sanoihin eli yleislainoihin, varsinaisiin vierassanoihin eli erityislainoihin ja vieraskielisiin sanoihin eli sitaattilainoihin. Yleislainoissa ei ole suomelle vieraita äänneitä ja rakenteeltaan ne muistuttavat suomen kielen sanoja. Erityislainat ovat osittain mukautuneet suomen kielen äännejärjestelmään, mutta niissä saattaa olla soinnillisia klusiileja tai sananalkuisia konsonanttiyhtymiä. Sitaattilainat ovat nimensä mukaisesti vieraskielisiä sanoja ja ne kirjoitetaan lähtökielen mukaan. (Itkonen 1991:43.)

Perinteinen jako ei ole sekään aivan selvärajainen, mutta lähtökohtana on sanan käyttö täysin suomenkielisessä puheessa tai tekstissä, jolloin rajanvetoa koodinvaihdon ja lainasanan välillä ei tarvitse tehdä. Olkoonkin, että tavallaan sitaattilainat ovat koodinvaihtoa, koska ne eivät ole fonologisesti mukautuneet suomen kieleen. Tutkittaessa kielikontakteja lainasanan ja koodinvaihdon erottaminen on oleellista ilmiöiden kuvaamisen kannalta ja toisaalta koodinvaihtoteoriat poikkeavat toisistaan merkittävästi juuri tässä rajanvedossa.

Useat tutkijat ovat nostaneetkin esiin yhteisten käsitteiden puutteen ja käsitteiden käytön kirjavuuden (katso esim. Hamers et al. 1989: 144, Lauttamus 1990: 4 ja Halmari 1997: 15). Samat käsitteet, kuten *koodinvaihto*, *koodinsekoitus*, *tilapäislainat* ja jopa *lainasanat*, on määritelty tutkimuskohtaisesti eri tavoin ja eri tutkimusten tulosten vertailu on täten hankalaa.

Määritellessään koodinvaihtoa tutkijat Hamers ja Blanc haluavat tehdä eron koodinvaihdon ja kahden muun kielikontakti-ilmiön, lainaamisen ja koodinsekoituksen, välille. Koodinvaihdossa puheessa on palasia kahdesta kielestä, mutta siten että kukin osanen kuuluu vain toiseen kieleen eivätkä kielten kieliopit sekoitu. Koodinvaihdossa katkelma kielestä X kuuluu vain kieleen X ja siinä pätee tämä kielen kielioppi. Samalla tavalla vuorottelevissa katkelmissa kielestä Y toimii Y:n kielioppi. Koodinvaihdossa saattavat päteä paitsi yksittäisten kielten kielioppisäännöt (katkelmien sisällä) myös erilliset koodinvaihtosäännöt (säännöt siitä, miten kahden kielen palasia voi yhdistellä). (Hamers et al. 1989: 148—154.)

Koodinsekoitus erotetaan Hamersin ja Blancin kirjassa koodinvaihdosta kieliopin sekoittumisen kautta. Siinä, missä koodinvaihdossa kieliopit pysyvät erillään, koodinsekoituksessa kielioppeja sekoitetaan. Koodinsekoituksessa voi havaita matriisi-kielen, jossa esiintyy palasia toisesta kielestä, mutta näiden katkelmien sisällä pätevät kahdet säännöt. (Hamers 1989: 152—153.)

Erittäin tärkeänä pidin kirjoittajien mainintaa koodinsekoituksen luonteesta. He kirjoittivat, että koodinsekoitus on *parolen* ei kielen (*langue*) ilmiö (Hamers 1989: 149). Tämä kiinnitti huomioni, sillä kun omassa tutkimuksessani erittelen lainasanoja koodinsekoituksista, tutkin sanoja diakronisesti tietoisena siitä, että suomen kielen leksikossa on espanjan kielestä lähtöisin olevia lainasanoja, joita voi pitää vakiintuneina. Nämä eivät välttämättä eroa toisistaan mitenkään puhetilanteessa. Esimerkiksi espanjan kielen sana *siesta* 'päivälepo' on jollain tavalla vakiintunut suomalaisen leksikkoon tosin

melko nuorena lainasanana. Toisaalta eräässä haastattelussa toinen informantti käytti sanaa *pista* 'rata; kenttä'. Espanjan kielen sääntöjen mukaisesti sanapaino tässä sanassa on toiseksi viimeisellä tavulla tai vaihtoehtoisesti suomen kielen sääntöjen mukaan ensi tavulla ja tässä tapauksessa tuloksena on paino samalla tavulla, joskin eri kielten sääntöjen mukaan. Ääntäminen on [ˈpista]. Sanan voin luokitella sporadiseksi tai tilapäiseksi lainaksi vain tutkimalla suomen kielen sanakirjoja tai kyselemällä suomen kielen puhujilta, ymmärtävätkö he sanan.

Sosiolingvisti Gumperz on erotellut lainaamisen ja koodinvaihdon edellisen luvun katkelman tapaan: "lainaaminen voidaan määritellä yksittäisten sanojen tai lyhyiden idiomaattisten lauseiden syöttämiseksi (kielen) variantista toiseen". Lainat tapaavat noudattaa uuden kielen kielioppisääntöjä: ne mukautuvat uuteen kieleen foneettisesti ja rytmisesti. Marginaalinen lainasanojen luokka ovat prestiisikielen sanat, jotka lausutaan lähtökielen mukaan. (Gumperz 1982: 67—68.) Tätä vaikeasti koodinvaihdosta erotettavaa luokkaa vastaisivat suomen kielen sitaattilainat.

Gumperz pitää koodinvaihdon ja lainaamisen erona lisäksi ilmiöiden luonnetta: lainaaminen on sana- ja lausetason ilmiö, kun taas koodinvaihto liittyy keskustelun tulkintaan ja siihen vaikuttavat kontekstuaaliset ja sosiaaliset säännöt (1982: 68).

Timo Lauttamuksen tutkimus, joka käsittelee koodinvaihtoa amerikansuomalaisten puheessa englanninkielisessä haastattelutilanteessa, lähtee ajatuksesta, että koodinvaihtoa pitää tarkastella ottaen huomioon kielelliset, psykolingvistiset, sosiolingvistiset sekä funktionaaliset tekijät ja että, koodinvaihto ja sanojen lainaaminen tulee nähdä jatkumona, ei itsenäisinä ilmiöinä (1990: 2—3).

Lauttamus käyttää tutkimuksessaan termiä *koodinvaihto* (*code-switching*) yläkäsitteenä kahdelle alaluokalle: *koodinmuutokselle* (*code-change*) ja *koodinsekoitukselle* (*code-mix*). Virittäjässä ilmestyneessä artikkelissa hän mainitsee esimerkkien pohjalta, että "koodinmuutokset ovat tyypillisesti monisanaisia fragmentteja (usein lauseita tai kokonaisia lausekkeita), jotka käyttäytyvät leksikaalisesti, syntaktisesti, morfologisesti ja fonotaktisesti lähtökielen [--] mukaisesti. Koodinmuutokset eivät siis ole mukautuneet matriisikieleen vaan niissä operoi lähtökielen kielioppi." (Lauttamus 1992: 9).

Koodinsekoitus puolestaan on tyypillisesti yksittäinen sana tai yhdyssana ja useimmiten substantiivi. Koodinsekoitus ei ole mukautunut syntaktisesti tai morfologi-

sesti matriisikieleen, vaan siinä operoi lähtökielen kielioppi. (Lauttamus 1992: 9—10.) Koodinsekoituksen ja koodinvaihdon ero Lauttamuksen mallissa on katkelman pituus.

Kun koodinvaihto on toinen yläluokka kaksine alaluokkineen, toinen yläluokka Lauttamuksen esittelemässä mallissa on lainaaminen. Lainaaminen jakautuu *sporadisiin lainoihin (nonce-loan)* ja *integroituneisiin lainoihin (integrated loan)* (1990: 20). Lauttamus pitää siirtymisen sulavuutta yhtenä keinona erottaa koodinvaihdot ja lainaamiset toisistaan (alleviivaus alkuperäisen tekstin):

”In contrast to non-smooth transitions, which are an indicative of code-switch (code-change and code-mix), borrowings are characterized by smooth transitions from the host language of the discourse (English) to the guest language (Finnish) (1990: 29).

Sporadiset lainat eivät ole fonologisesti mukautuneet matriisikieleen mutta morfologisesti ja syntaktisesti kylläkin. Integroituneet lainat ovat myös fonologisesti mukautuneet matriisikieleen. (Lauttamus 1992: 10.)

Lauttamuksen ja Hamersin ja Blancin luokittelut koodinsekoituksesta eroavat toisistaan. Lauttamushan katsoo, että koodinsekoituksessa operoi lähtökielen kielioppi (1992: 9—10). Hamersin ja Blancin käsitystä koodinsekoituksesta vastaisi lähinnä Lauttamuksen sporadiset lainat, joissa sekoittuvat kahden kielen säännöt (Lauttamus 1992: 10).

Helena Halmarin kirja *Government and Codeswitching: explaining American Finnish* kuvaa ja selittää koodinvaihtoa sekä sitä hallitsevia tekijöitä universaalien kielioopin valossa. Tutkijan mielestä koodinvaihto ei voi olla kielioipista riippumaton, vaikka syntaksi ei kaikkea koodinvaihdosta pystykään selittämään, se on hänen lähtökohtansa (Halmari 1997: 4). Myös Gumperz oli koodinvaihtotutkimuksissaan tullut siihen tulokseen, että on hyvin todennäköistä, että universaalit rajoittimet ohjaavat koodinvaihtoa (1982: 90).

Tutkimuksessaan Halmari pitää lainan ja koodinvaihdon erona fonologista sopeutumattomuutta. Morfologisesti mukautunut yksikkö on aito koodinvaihto, mikäli fonologista mukautumista ei ole tapahtunut. (Halmari 1997: 17, 47.) Osa Halmarin koodinvaihdosta kuuluisi Lauttamuksen mallin sporadisiin lainoihin. Esimerkiksi sana *lunchboxissa* on Halmarin työssä koodinvaihtoa ja Lauttamuksen mallissa se olisi sporadinen laina. Vaikka Halmari jakaa ilmiöt eri perustein kuin Lauttamus, hän on samaa mieltä kollegansa kanssa ajatuksesta, että koodinvaihto, koodinsekoitus, sporadinen laina ja laina muodostavat käsitteellisen jatkumon (Halmari 1997: 18).

Halmarin mukaan suomi—englanti-koodinvaihdossa vain täydellinen mukautuminen lainaavaan kieleen eli matriisikieleen tekee sanasta lainan. Hänestä pelkkä morfologinen mukautuminen ei riitä. Fonologisen mukautumisen tarkasteluun tulisi Halmarin mukaan käyttää akustisia ja prosodisia vihjeitä. (1997: 171—173.) ”Kaksikielisessä tilanteessa muoto-opillinen ja äänteellinen mukautuminen voivat olla erillisiä prosesseja eikä niiden tarvitse tapahtua samanaikaisesti”, Halmari kirjoittaa ja ehdottaa, että ”koska fonologisesti mukautuneet ja fonologisesti mukautumattomat englannista peräisin olevat kohdat käyttäytyvät eri tavalla suomenkielisessä matriisissa, äänteellistä mukautumista suomeen tulisi pitää erottavana tekijänä lainojen ja koodinvaihdon välillä” (1997: 176—177).

Halmari ehdottaa, että sanat, joista ei äänteiden tai fonotaksin perusteella voi päätellä kumpaan ryhmään ne kuuluvat, pitäisi testata akustisessa analyysissä tai syntaktisissa testeissä (1997: 191). Halmarin idea on hyvä, mutta edellyttäisi sitä, että tutkimuksen informanteja voisi käyttää koko tutkimuksen ajan asiantuntija-apuna ja koe-kaniineina testaamassa syntaktisia rajoituksia.

Yksi koodinvaihtotutkimuksen siteeratuimmista töistä on Shana Poplackin vuonna 1980 tekemä tutkimus, jonka kohteena oli New Yorkissa asuvien puertoricolaisten espanja—englanti-koodinvaihto. Tässä tutkimuksessa rajan koodinvaihdon ja lainaamisen välille Poplack on tehnyt seuraavasti: Sana, joka on fonologisesti, morfologisesti ja syntaktisesti integroitunut matriisikieleen eli espanjaan on lainasana englannista. Koodinvaihdoksi tutkija luokittelee ilmiöt, joissa mukautuminen espanjaan on vain fonologista tai syntaktista tai mukautumista ei ole tapahtunut lainkaan. (Poplack 1980: 584.) Artikkelissa tutkija esittelee vapaa morfeemi- ja vastaavuus-rajoittimet, joiden hän katsoo ohjaavan koodinvaihtoa myös muissa kielipareissa (1980: 585—586). Poplackin espanja—englanti-koodinvaihdon perusteella esittämä vapaa morfeemi -rajoitin on seuraavanlainen: ”Codes may be switched after any constituent in discourse provided that constituent is not a bound morpheme” (Poplack 1980: 585—586). Näitä rajoittimia on sittemmin tutkittu enemmän ja niitä on kritisoitu, eivätkä ne välttämättä pidä paikkaansa tylogisesti erilaisissa kielissä. Esimerkiksi Helena Halmari kirjoittaa *Government and Codeswitching* -kirjassaan, että vapaa morfeemi -rajoitin ei Halmarin aineiston valossa päde suomi—englanti-koodinvaihtoon. Aineistossa on runsaasti esimerkkejä fonologisesti integroitumattomista englannin kielen sanoista, joihin on liitetty suomen sijataivutuspäätte. (Halmari 1997: 75—76.)

Toinen Poplackin ehdottamista koodinvaihdon rajoittimista on vastaavuus-rajoitin eli ”Code-switches will tend to occur at points in discourse where juxtaposition of L1 and L2 elements does not violate a syntactic rule of either language” (Poplack 1980: 586). Halmarin aineisto ei tue tätäkään rajoitinta, sillä koodinvaihdot, joissa nominilauseke (NP) ja verbilauseke (VP) tai verbilauseke (VP) ja objektilauseke (OP) olisivat eri kieltä ovat harvinaisia ja vieläpä ilmestyessään korostettuja (1997: 77—80).

Vaikka Poplackin kolmaskin koodinvaihtoa kuvaava termi saa Halmarilta torjuntaa osakseen, tutkija painottaa, että erot voivat osittain johtua kielipareista. Halmar katsoo, että Poplackin esittämä tilapäislainojen (*nonce loan*) luokka on epäselvä. Hän ei kiellä koodinvaihdon ja tilapäislainan eroa, mutta uskoo laajemman mallin voivan selittää molemmat kielikontakti-ilmiot ilman varsinaista erottelutarvetta. (Halmar 1997: 81—86.)

Keskeistä Halmarin ja Poplackin tutkimuksissa ja käsitteiden eroavuudessa on näkemys koodinvaihdon ja lainaamisen suhteesta. Siinä missä sekä Halmar että Lauttamus pitävät koodinvaihtoa ja lainaamista saman kielikontakti-ilmion ääripäinä ja näkevät ilmiöt jatkumona, Poplackin lähtökohta on toinen:

”Borrowing as a process differs radically from code-switching, and failure to separate data on the two phenomena can only obscure the conditioning of each.” (Poplack et al. 1987: 37.)

Eräänä koodinvaihtoa ja lainaamista erottavana tekijänä Lauttamus piti kielten vaihtojen sulavuutta aiemmin tässä luvussa olleessa sitaatissa. Tästä sujuvuudesta ja toisaalta kielten vaihdon korostamisesta on kirjoittanut myös Poplack, joka on puertoricolaisten siirtolaisten kieltä tutkiessaan havainnut taitavan koodinvaihdon tunnusmerkkinä olevan sujuvan vaihdon kielten välillä, eikä vaihtoja ole korostettu väärillä aloituksilla, epäroinneilla tai pitkillä tauoilla (Poplack 1980: 601). Eräitä vuosia myöhemmin ilmestyneessä artikkelissa Poplack, Wheeler ja Westwood kirjoittavat, ettei tällainen kielten yhteenkutominen ole suinkaan tyypillistä kaikelle koodinvaihdolle, vaan joissain yhteisöissä koodinvaihtoa korostetaan metalingvisticilla kommentteilla, toistolla tai käänöksillä ja näitä huomionherättämiskeinoja työryhmä kutsuu *liputukseksi* (Poplack et al. 1987: 35).

Vaikka typologisesti erilaisten kielten tutkiminen on vienyt pohjaa Poplackin teorian yleispätevyydeltä, Poplackin tutkimuksen huomattavana ansiona voidaan pitää sen ilmestymisen aikoihin uutta näkemystä koodinvaihdosta: puertoricolaisten infor-

manttien keskuudessa koodinvaihto osoitti hyvää kahden kielen taitoa ja puhekuulttuurin hallintaa (Poplack 1980: 614—615).

Päädyin työssäni käyttämään analyysin apuna ja ilmiöiden luokittelun lähtökoh-
tana Timo Lauttamuksen mallia, koska se on tehty kuvaamaan kieliparia, jonka toinen
kieli on suomi. Mallin etuna on neliosainen ilmiöiden luokittelu, jonka avulla voin kat-
soa, millaisia espanjan kielen sanoja ja jaksoja informanttien haastatteluaineistosta löy-
tyy: espanjansuomen ollessa aivan tutkimaton aihe katsoin parhaaksi lähestyä kieli-
muotoa luokittelun avulla saadakseni kuvan sen piirteistä. Helena Halmarin lähestymis-
tapa koodinvaihtoon vaatii sekä luokittelun että koodinvaihdon lainalaisuuksien ja ra-
joittimien tarkastelun ja tähän kielimuotoon, jonka koodinvaihtotutkimus on alkamassa,
katsoin mallin olevan liian pitkälle viety ja vaativan periaatteessa kahta tutkimusta: en-
simmäinen koodinvaihdon ja lainaamisen eroista ja toinen koodinvaihdon rajoittimista
espanjansuomessa.

3. AINEISTO

3.1 Aineiston keruu

Aineiston muodostavat kymmenen Madridissa, Espanjassa 30.10.—5.11.1999 nauhoitettua haastattelua, jotka on tehty kymmenen kaupungissa vakituisesti asuvan ulkosuomalaisen kanssa. Haastateltavat sain mukaan tutkimukseen Suomen Madridin-instituutin, Madridin Suomi-seuran puheenjohtajan sekä omien suhteideni avulla. Lähetin haastateltaville etukäteen kirjeen, jossa kerroin itsestäni ja tutkimuksestani. Kuvailin työtäni kirjeessä hyvin yleisesti, jotta en kirjeellä vaikuttaisi ihmisten puheeseen tulevissa haastattelutilanteissa. Osan tapaamisista sovin ennen matkaa, osan paikan päällä.

Ennen Madridiin lähtöä tehdyt haastattelukysymykset ja taustatietolomakkeet ovat liitteinä työni lopussa. (Liite 1 ja liite 2.) Taustatietolomakkeen päällimmäinen tarkoitus oli saada tietoa informantin kielitaidosta mutta myös taustatekijöistä, jotka saattavat vaikuttaa tutkimuksen kohteena olevaan koodinvaihtoon. Tällaisina pidin ikää, asumisvuosia Espanjassa, koulutusta ja ammattia.

Haastattelukysymykset suunnittelin päämääränäni puhua haastatteluissa suomalaisten elämästä Espanjassa. Näin siksi, että haastatteluissa niiden keinotekoisesta asetelmasta huolimasta puhuttaisiin arkista kieltä ja tähän yritin päästä käsiksi arkisilla puheenaiheilla. Haastattelukysymykset yritin käydä läpi jokaisen informantin kanssa, mutta haastattelutilanteen ja haastateltavien mielenkiinnon mukaan muokkasinkin kysymyksiä tai painotin toisia enemmän kuin toisia.

Toimin haastattelijana jokaisessa haastattelussa. Haastattelut tehtiin kodeissa, kahviloissa ja työpaikoilla sen mukaan, mitä paikkaa haastateltava ehdotti.

3.2 Informantit

Aloittaessani haastateltavien metsästyksen asetin heille muutamia vaatimuksia: heidän tuli olla joko Suomessa syntyneitä ja suomen kieltä äidinkielenään puhuvia tai vaihtoehtoisesti Espanjassa syntyneitä ja suomea joko äidinkielenä tai toisena kielenä puhuvia. Jälkimmäisen ryhmän vanhemmista toinen tai molemmat olisivat Suomesta. Kaikki in-

formantit täyttävät nämä ehdot. Kahdeksan informanteista on syntynyt Suomessa ja puhuu suomea äidinkielenään. He ovat kaikki muuttaneet Espanjaan aikuisiässä eli ovat ensimmäisen polven siirtolaisia ja ensimmäisen polven ulkosuomalaisia. Osa heistä on yhä Suomen kansalaisia, osa on avioituessaan ottanut tai joutunut ottamaan Espanjan kansalaisuuden. Kaksi informanteista (informantit 3 ja 10; taulukko informanteista seuraavalla sivulla) on syntynyt Espanjassa, mutta toinen vanhemmista tai molemmat ovat suomalaisia ja informantit ovat täten toisen polven siirtolaisia ja toisen polven ulkosuomalaisia. Informantit 1–9 ovat naisia ja informantti 10 haastatteluaineiston ainokainen mies. Taulukossa 1 on taustatietolomakkeen tiedot informanteista. Suomen ja espanjan kielen taitoja mittaavien tasoluokkien kuvaukset näkyvät liitteessä 2. Valitsin informanttien kielitaidon arviointiin Yleisten kielitutkintojen kielitaitotasojen luokittelun, vaikka alunperin luokittelu on tarkoitettu Yleisten kielitutkintojen tulosten arviointiin. Kunkin haastattelun alussa informantit täyttivät taustatietolomakkeen ja taitotasojen kuvausten avulla määrittelivät itse kielitaitonsa, vaikka luokituksia ei alunperin ole tarkoitettu tällaiseen itsearviointiin.

Taulukko 1. Informanttien taustatiedot

Informantti	Asumis- vuodet	Ikä	Suomen kielen taito	Espanjan kielen taito	Koulutus	Ammatti
1	2½	38 v.	8	6	lastenhoitaja; postivirkailija	kotiäiti
2	8	32 v.	8	8	yo-merkonomi	myyntiassistentti
3	11	11 v.	4	7	peruskoulun 6. luokka	koululainen
4	14½	48 v.	8	7	kirjeenvaihtaja Turun KKK	myyntipäällikkö
5	15	45 v.	8	5	sairaanhoitaja	lastenhoitaja
6	16	51 v.	8	6	yo-merkonomi	kotiäiti
7	18	47 v.	8	6	ylioppilas	myyntipäällikkö
8	19	50 v.	8	8	sairaanhoitaja	laboratorionhoitaja
9	24	61 v.	8	4	kansakoulu	eläkeläinen (englannin opettaja)
10	28	28 v.	5	8	M.B.A	tiedottaja

Informantti 1 on kotiäiti, joka puhuu lastensa kanssa suomea ollessaan yksin näiden kanssa, aviomiehen kanssa hän puhuu ruotsia ja perheen yhteinen kieli on espanja. Perheen ystävät ovat pääosin espanjankielisiä ja lapset käyvät espanjankielisessä tarhassa. Informantti pitää suomen kieltä yllä käymällä lastensa kanssa Suomi-koulussa.

Informantti 2 nuori työelämässä oleva nainen, joka käyttää työssä englantia, espanjaa sekä suomea. Hänellä on viikottaiset yhteydet Suomeen ja hän viettää lomia Suomessa. Yksityiselämässään hän kertoi puhuvansa espanjaa ja suomea.

Informantti 3 on ruotsinkielistä peruskoulua käyvä kolmikielinen tyttö. Hän puhuu päivittäin koulussa ja isänsä kanssa ruotsia, äidilleen hän puhuu suomea ja sis-kojensa kanssa hän puhuu espanjaa. Informantti viettää vuosittain aikaa Suomessa. Kysyttäessä millainen kieli espanja oli oppia, nuori informantti sanoi sen vain tulleen itsestään. Informantti 3 on informantin 5 tytär.

Informantti 4 työskentelee yrityksessä, jossa virallinen kieli on englanti, mutta hän käyttää päivittäin espanjaa ja suomea. Informantin perheessä puhutaan pääasiassa espanjaa; välillä äiti puhuu vanhimmalle lapselleen suomea, mutta kaksi nuorempaa lasta eivät puhu suomea. Informantti käy säännöllisesti Suomessa. Hän työskentelee samassa työpaikassa kuin informantti 7 ja työtoverit puhuvat suomea keskenään.

Informantti 5 puhuu kotonaan suomea sekä lastensa että aviomiehensä kanssa ja hän on vuosittain pitkiä aikoja Suomessa. Perheen toisena kotikielenä on ruotsi, joka on myös informantin työkieli. Informantti 5 on informantin 3 äiti.

Informantti 6 on kotiäiti, jonka kotikielinä ovat espanja ja suomi. Informantin molemmat lapset puhuvat äidilleen suomea ja poikkeuksellisesti myös informantin aviomies ymmärtää suomea. Perhe viettää kesäisin pitkiä aikoja Suomessa.

Informantti 7 on muuttanut Madridiin työn vuoksi 19 vuotta sitten ja jäänyt tälle reissulle. Hän käyttää työssään espanjaa, englantia ja suomea ja hänellä on kiinteät yhteydet Suomeen. Kotikielenä hänellä on espanja. Informantti 7 on informantin 4 työtoveri.

Informantti 8 työskentelee espanjaa puhuvassa työympäristössä ja on työskennellyt koko maassa-asumisajan. Hän ei osannut kieltä maahan muuttaessaan ja pitää espanjalaista aviomiestä ja espanjankielistä työtä parhaina opettajinaan. Informantin perheen kotikielenä on espanja. Lapsista vanhin on opiskellut suomea yliopistossa, mutta nuorempi ei puhu kieltä lainkaan.

Informantti 9 puhuu lastensa ja miehensä kanssa englantia ja espanjaa. Suomen kielen käyttö rajoittuu harrastuksiin ja Suomessa hän ei ole käynyt vuosikausiin. Informantti muutti Madridiin 24 vuotta sitten Englannista.

Informantti 10 on syntynyt Espanjassa ja hänen äitinsä on suomalainen. Äidin kielenään hän pitää espanjaa, mutta kotikielenä on ollut myös suomi, jota informantti käyttää haastattelunaikaisessa työssäänkin.

Informantit edustavat Espanjassa vakituisesti asuvia suomalaisia. Valitettavasti en saanut informanttien joukkoon ketään määräaikaisella työkomennuksella olevaa, jonka kotikieli olisi yksinomaan ollut suomi. Toisaalta kaikki informantit kertoivat haastatteluissa jonkinlaisista yhteyksistä toisiin suomalaisiin, joten mitä luultavimmin heillä on oma erityinen tapansa puhua suomea keskenään. Miten hyvin vieras haastattelija pääsi kysymyksineen lähelle tätä omaa tapaa puhua on vaikeaa sanoa ja jää tässä työssä selvittämättä.

3.3 Aineiston käsittely ja rajaaminen

Työn aineisto on nauhoitettuna c-kaseteilla. Olen kuunnellut nauhat ja litteroinut kohdat, joissa esiintyy espanjan, ruotsin tai englannin kielen sana tai muu jakso. Nauhoista on litteroitu myös kohdat, joissa esiintyy morfologinen poikkeama, jonka voi katsoa olevan käännöslaina, uudissana tai sekamuodoste. Täten haastatteluja ei ole litteroitu kokonaan.

Muuttaessani haastatteluja luettavaan muotoon olen käyttänyt koodinvaihdon tutkimuksissa käytössä olevaan tapaa kirjoittaa vieraan kielen katkelmat erilaisella kirjaimella tai kursivoita ne ja säilyttää niissä vieraan kielen oikeinkirjoitusasu merkinä tämän kielen mukaisesta ääntämisestä. Esimerkiksi Lauttamus on käyttänyt englannin kielen mukaisesti ääntyneiden sanojen kirjoitustapana englannin ortografian mukaista kirjoitustapaa ja kursiivia. Samaa merkintätapaa on käyttänyt Halmari työssään. Poplackin omissa tutkimuksissa espanjankielisessä matriisissa esiintyviä englannin kielen katkelmia on merkitty kapiteeleilla ja myöhemmissä työryhmän kanssa tehdyissä tutkimuksissa käytössä on kursiivi, joka tarkoittaa upotettujen katkelmien ääntyvän koodinvaihto/lainakielen sääntöjen ei matriisikielen sääntöjen mukaan. Näiden esimerkkien ohjaamana espanjan kielen sanat ja katkelmat, jotka ääntyvät espanjan kielen mukaan, on tässä työssä kirjoitettu espanjan kielen ortografian mukaisesti ja kursivoitu. Kursiivi

ei siis esimerkkikohdissa ole tehostekeino, vaan se kertoo sanan ääntyvän espanjan kielen sääntöjen mukaan. Luvussa 1.3 käsiteltiin espanjan kielen fonetiikkaa ja fonologiaa ja asetelman 1 avulla voi katsoa, miten sana ääntyy espanjalaisittain: esim. *paella* [pae'la]. Muuten olen haastattelujen kirjoittamisessa käyttänyt tavallisia kirjainmerkkejä ja IPA:n foneettisia merkkejä ja kukin normaali kirjainmerkki tarkoittaa yhtä lyhyttä äänettä ja pitkiä äänneitä on merkitty kahdella merkillä. Puolipitkiä ja ylilyhyitä äänneitä ei ole merkitty. Mikäli sana on kirjoitettu tämän normaalin tekstin kaltaisella kirjainmerkillä, se ääntyy kuten se on kirjoitettu: esim. *paella* ['paella]. Erisnimet alkavat isolla kirjaimella (esim. Madrid), mutta mikäli sanan koko tavu on kirjoitettu isoilla kirjaimilla, informantti painottaa tavua tai koko sanaa erityisesti: esim. ”se on NUORISO”. Espanjan kielen sanojen suomennokset ovat puolilainausmerkeissä ja informanttien haastatteluista nostetuissa numeroiduissa esimerkkilauseissa suomennos on lisäksi hakasulkeissa selvyden vuoksi ja suomennos on sananmukainen. Mikäli suomennokset on erotettu toisistaan puolipisteellä, ensimmäinen suomennos on sananmukainen ja toinen selittävä: esim. esp. *roscón de los reyes* ['kuninkaiden rinkeli; Itämaan tietäjien rinkeli']. Haastattelijan puheenvuoro alkaa JT-merkillä ja informanttien puheenvuorot alkavat informanttien numeroilla 1–10. Haastattelun litteroimatta jätetyt kohdat ja haastattelutilanteen kuvaukset ja muut kommentit on merkitty: @<kommentti>. Pälletekstissä puhunutta ei ole merkitty lainkaan, mutta kesken jäänyt sana on merkitty +-merkillä. Alle sekunnin taukoa on merkitty yhdellä kauttaviivalla / ja yli sekunnin taukoa kahdella kauttaviivalla //. Esimerkkilauseissa on käytetty myös kahta erilaista kirjainmerkkiä nostamaan esiin käsiteltäviä piirteitä: integroituneita lainasanoja merkitään Courier New -kirjasimella ja muuta espanjan kielen vaikutusta avantgarde-kirjasinmerkillä. Nämä kaksi viimeistä ovat keinoja nostaa nämä ilmiöt esiin tekstistä ja molemmissa tapauksissa sanat ääntyvät kuin ne on kirjoitettu. Kaiken kaikkiaan ainoastaan kursiivi viittaa siihen, ettei sana äänny kuin se on kirjoitettu.

Tarkastelun kohteena on suomenkielinen haastattelupuhe. Mukana ovat myös informanttien haastattelussa käyttämät sitaattit muiden ihmisten puheesta tai omasta puheesta silloin, kun nämä lainaukset ovat toisto siitä, mitä informantti tai hänen tuttunsa sanoi jossain toisessa tilanteessa. Tutkimusaineistosta on rajattu pois muut kuin suomi—espanja-koodinvaihdot, erisnimet, espanjan kielen sanat, jotka informantit sanovat pyydettyä tai jotka he lausuvat esimerkinomaisesti, ja espanjan kielen sanat, joita käytin ensin itse haastattelussa. Aineiston rajaamisessa käytin esimerkkinä Helena

Halmarin rajausta, jota hän käytti tutkiessaan koodinvaihtoa amerikansuomessa. Hän tosin rajasi tutkimuksestaan myös lainasanat, konjunktiot ja sitaatit. (Halmar 1997: 44—53.) Halmarin tutkimuksen tavoite oli tarkastella koodinvaihdon rajoittimia, kun taas tämän työn tarkoitus on selvittää, millaisia espanjan kielen sanoja ja katkelmia espanjansuomalaisien puheessa esiintyy: ovatko ne koodinvaihtoa vai lainasanoja vai molempia? Koska Halmarin tutkimus on monia harppauksia pitemmällä teoriansa ja tutkimuskysymystensä puolesta, on aineistojen rajaamisessakin käytetty eri periaatteita.

Muunkieliset katkelmat on rajattu pois, koska tutkimuksen tarkoitus on keskittyä suomi—espanja-koodinvaihtoon. Informanteilla esiintyi ruotsin- ja englanninkielisiä katkelmia tai yksittäisiä sanoja, koska informanttien kodeissa puhutaan useita kieliä.

Erisnimet rajasin pois lähinnä Halmarin esimerkin johdattamana. Puheessa on käytettävä joka tapauksessa espanjankielisiä paikannimiä, kun maassa ollaan, joten niiden pitäminen koodinvaihtona olisi outoa ja siksi ne jätin pois koodinvaihdon tarkastelusta. Erisnimistä juuri paikannimet ovat kuitenkin mielenkiintoisia taiputuksensa puolesta ja niiden tutkiminen taiputuksen ja lauseyhteyden kannalta olisi ollut antoisaa vertailun vuoksi, sillä rajatessaan erisnimet pois omasta tutkimuksestaan Halmar kirjoittaa englanninkielisten paikannimien esiintyneen usein taipumattomina amerikansuomen aineistossaan (Halmar 1997: 46).

Useissa haastatteluissa kysyin informanteilta heidän kielessään olevista espanjan kielen sanoista, espanjan kielen oppimisen ongelmakohdista tai kysyin jotain sanaa espanjaksi. Nämä vastaukset olen rajannut pois tutkimuksesta. Näissä vastauksissa informantit pyynnöstän sanojen ääntämisestä tai antoivat esimerkkejä heille hankalista espanjan kielen piirteistä esimerkkilauseiden avulla, kertoivat luettelomaisesti, mitä he saattaisivat sanoa tai voisivat sanoa tai millaisia espanjan kielen sanoja he ehkä käyttäisivät ja millaisia sanoja he ovat ottaneet espanjan kielestä puheeseensa. Pidin tässä rajaamisessa kriteerinä sitä, että mikäli olin itse jollain tavalla pyytänyt espanjan kielen sanaa, rajasin sen pois. Perusteluna pidän sitä, että olin täten itse toiminut ”moottorina” espanjan kielen sanan ilmestymiselle puheessa eikä tällainen sana tullut keskusteluun informantin tarpeesta tai halusta. Toisaalta lähes kaikissa haastatteluissa puhuttiin espanjalaisista tavoista ja tilanteista ja näissä keskustelun kohdissa informantit käyttivät espanjankielisiä sitaatteja tai kuvailuja, jotka myös ovat metalingvististä puhetta. Nämä tapaukset ovat mukana tutkimuksessa, mikäli espanjan kielen sana tai katkelma nousi keskusteluun informantin aloitteesta. Metalingvistisen puheen ja aidon koodinvaihdon

rajoilla olevia tapauksia on tutkimuksessa useita ja monia seuraavien lukujen esimerkkejä voi oikeutetusti kritisoida ja aineiston olisi voinut rajata toisellakin tavalla. Tavoitteeni tässä työssä on ensi sijassa kuvata Espanjassa puhuttavaa suomen kieltä ja haluan kuvata sitä kokonaisuutena sen tutkimattomuuden takia. Tätä kuvaa tulee myöhemmin tarkastella vielä huomattavasti tarkemmalla luupilla, mutta vasta sitten kun on edes jollain tavoin selvillä, millaisia katkelmia ja sanoja suomen kieleen Espanjassa tulee.

Se, miten eri puheenaiheet vaikuttavat koodinvaihtoon ja sanojen lainautumiseen, jää tässä työssä tutkimatta, mutta koska kaikissa haastatteluissa käytiin läpi samat aiheet (koti, asuminen, perhe, harrastukset, ruokakulttuuri) haastatteluiden aihepiireissä ei tulisi olla valtaisia eroja tämän tutkimuksen informanttien kesken. Yksittäisten haastattelujen sisältä eroja taas voisi löytyä ja mikäli näitä aihepiiriin ja puheenaiheeseen liittyviä eroja haluaisi tutkia, haastattelut tulisi jatkaa aiheiden, ei puhujien mukaan ja tarkastella, herättääkö ruoka enemmän tarvetta käyttää espanjan sanoja kuin perhe vai toisinpäin. Tässä työssä jako on kuitenkin tehty informanttien välille ja vertailen työnsäni informanttien välisiä eroja tietoisena siitä, että samoista aiheista ei joka haastattelussa puhuttu samaa minuuttimäärää.

3.4 Luokittelun kriteerit ja määrälliset tulokset

Luokitellessani aineistoani käytin luvussa 2 kuvattua Timo Lauttamuksen mallia. Yläkäsitteet *koodinvaihto* ja *lainaaminen* jakautuvat alakäsitteisiin *koodinmuutos* ja *koodinsekoitus*, jotka ovat koodinvaihtoa, sekä *sporadiset lainat* ja *integroituneet lainat*, jotka edustavat lainaamisilmiöitä. (Lauttamus 1990 ja 1992.)

Lauttamuksen esittelemän mallin mukaan koodinmuutoksiksi on laskettu aineistossa monisanaiset espanjan kielen katkelmat (lauseet tai lausekkeet), joissa operoi espanjan kielen kielioppi kaikilla tasoilla ja jotka eivät ole lainkaan mukautuneet matriisikieleen eli suomeen. Koodinmuutosta ennakoi usein epäröinti ja koodinmuutokset ovat usein kommunikaatiostrategioita. (Lauttamus 1990: 39; Lauttamus 1992: 9.)

Lauttamuksen mallissa koodinsekoitukset eivät ole mukautuneet matriisikieleen ja ne ovat usein yksittäisiä sanoja tai yhdyssanoja (Lauttamus 1992: 9). Tyypillistä on myös epäröinti ja muu ”liputus” (Lauttamus 1990: 29). Tulkitsin tätä siten, että koodinsekoituksia ovat espanjan kielen sanat tai leksikalisoituneet ilmaukset, jotka esiinty-

vät espanjan kielen yksikkö- tai monikkomuodossa ja ovat suomen kielen ja täten ympäröivän suomenkielisen kontekstin kannalta taipumattomia. Tähän luokkaan kuuluvat espanjan kielen ilman artikkelia esiintyneet yksikkömuotoiset sanat, jotka esiintyivät taipumattomina suomenkielisessä kontekstissa, joka olisi edellyttänyt jotain muuta sijamuotoa kuin nominatiivia. Mikäli espanjankielinen sana oli lauseen subjektina, siinä tuli olla joko artikkeli tai monikon tunnus. Jos yksikkömuotoinen sana esiintyi ilman artikkelia subjektina lauseessa, jossa suomenkielinen matriisilause edellytti nominatiivimuotoista subjektia, tulkitsin sen sporadiseksi lainaksi, sillä espanjan kielessä subjektilla on aina artikkeli.

Sporadinen laina on vierasperäinen sana, joka on morfologisesti ja syntaktisesti mukautunut matriisiin (Lauttamus 1992: 10). Laskiessani ilmiöitä sporadisia lainoja olivat espanjan kielen sanat, jotka olivat oikeassa sijamuodossa suomen kielen kannalta: luokkaan kuuluvat niin oikeassa sijassa taipuneet kuin nominatiivissakin olevat espanjan kielen sanat. Koska sporadisia lainoja on vaikea erottaa koodinsekoituksista mallin jatkumo-luonteen takia, sporadiset lainat saattoivat esiintyä sujuvasti tai epäröiden, kunhan ne ovat oikeassa sijassa. Ei ollut lainkaan tavatonta, että oikeassa sijassa taipunutta sanaa edelsi epäröinti.

Integroituneita lainoja ovat sanat, jotka ovat mukautuneet suomen kieleen (Lauttamus 1992: 10). Tähän luokkaan laskin sanat, jotka esiintyivät sujuvasti ja joita oli usealla informantilla. Ongelmallisia fonologian kannalta olivat espanjan kielen sanat, joissa ei ollut suomelle vieraita äänneitä ja joiden sanapaino vastasi suomen kielen sanapainoa. Espanjan ja suomen fonotaksi on hyvin samanlainen ja ollakseen integroitunut laina, sanalta vaadittiin hieman enemmän kuin kieliparitilanteessa, jossa äänneellinen ja fonotaktinen mukautuminen kuvaa integroitumista kieleen. Esimerkiksi jo monesti mainitussa Helena Halmarin koodinvaihtotutkimuksessa hän luettelee lainasanoina seuraavia, joissa integroituminen näkyy selvästi: *puuli*, *pooli*<*pool*, *tiketti*<*ticket* (Halmari 1997: 50–51). Espanjan kielessä on paljon sanoja, jotka vaikuttavat suomalaisilta jo alkuperäisessä muodossaan kuten *tapa* ‘kansi; pieni suolainen alkuruoka’ tai *casa* ‘koti, talo’. Näissä sanoissa paino on ensi tavulla ja sanojen tavarakenne suomen kielen kanssa samanlainen ja koska sanat vielä päättyvät vokaaliin taivutettaessa niihin ei tarvitse lisätä *i*:tä, joka voisi jäädä lainasanan perusmuotoon, kuten amerikansuomen esimerkkisanoissa on tapahtunut. Koska integroitumista ei tällaisissa kaksitavuisissa vokaaliin päättyvissä sanoissa voi havaita sanassa itsessään, käytin näissä kriteerinä jo mainittua

sujuvuutta ja esiintymistiheyttä. Tämä on voinut johtaa siihen, että eräät espanjan-suomeen kuuluvat integroituneet lainat ovat sporadisten lainojen luokassa harvan esiintymisensä vuoksi.

Tässä työssä käytän näitä Timo Lauttamuksen vuonna 1990 ilmestyneessä tutkimuksessa ja vuonna 1992 ilmestyneessä artikkelissa käyttämiä luokan nimiä ja määritelmiä. Lauttamus on vuonna 1999 ilmestyneessä artikkelissa pitänyt kiinni ajatuksesta, että koodinvaihto ja lainaaminen muodostavat käsitteellisen jatkumon, jota parhaiten kuvaavat asteittain muuttuvat luokat (Lauttamus 1999: 88—89). Näiden luokkien määritelmät ja rajat ovat pysyneet samoina kuin vuosien 1990 ja 1992 töissä, mutta kahden luokan nimet ovat vaihtuneet: koodinmuutokset ja koodinsekoitukset ovat myös tuoreessa tutkimuksessa koodinmuutoksia ja -sekoituksia, mutta sporadisista lainoista käytetään nimeä integroituneet lainat ja vanhat integroituneet lainat on kastettu adaptoituneiksi lainoiksi (Lauttamus 1999:90). Työni terminologiaan en ole ottanut tätä muutosta, sillä luokat ovat samat, vaikka nimet ovat uudet.

Taulukossa 2 esitellään informantin numeron jälkeen haastattelun kesto lähimpään viiteen minuuttiin pyöristettynä, ilmiöiden määrät luokittain, niiden prosenttiosuudet ja ilmiöiden yhteenlaskettu määrä. Taulukon alimmalla rivillä on haastattelujen yhteiskesto ja ilmiöiden yhteismäärä.

Taulukossa 2 näkyy, että kaikilla tutkimuksessa mukana olleilla esiintyi haastattelussa jokin espanjan kielestä peräisin oleva sana tai jakso. Lainaamisilmiöitä sekä sporadisista että integroituneita lainoja esiintyi kaikilla informanteilla, koodinsekoituksia kahdeksalla informantilla kymmenestä ja koodinmuutoksia puolella informanteista.

Taulukko 2. Koodinvaihto- ja lainamäärät informanttien puheessa

Informantti	Haastattelun kesto	Koodinmuutos		Koodinsekoitus	Sporadiset lainat		Integroituneet lainat		Yhteensä	
1	1 h 30 min	7	24,%	9	31%	11	38%	2	7%	29
2	50 min	0	-	8	57%	5	36%	1	7%	14
3	30 min	0	-	2	29%	4	57%	1	14%	7
4	45 min	0	-	4	22%	9	50%	5	28%	18
5	1 h	6	11%	29	35%	17	30%	14	25%	57
6	1 h 20 min	0	-	0	-	8	35%	15	65%	23
7	1 h 5 min	7	11%	23	36%	20	31%	14	22%	64
8	1 h	0	-	0	-	5	45%	6	55%	11
9	1 h 20 min	2	5%	10	27%	17	46%	8	22%	37
10	55 min	0	-	20	57%	10	29%	5	14%	35
Yht.	10 h 15 min	22	7%	96	33%	106	36%	71	24%	295

4. KOODINVAIHTO ESPANJANSUOMESSA

Tutkielman kymmenen informantin puheessa oli 295 koodinvaihto- ja lainaamisilmiötä (taulukko 2 luvussa 3.4), joista koodinvaihdon ryhmään kuuluvat koodinmuutokset ja koodinsekoitukset. Koodinvaihtoa oli 118 tapausta eli 40% tutkituista ilmiöistä. Näistä koodinvaihdoista 22 oli koodinmuutoksia, mikä tarkoittaa 7%:a koko materiaalista ja koodinsekoituksia oli 96 ilmiötä eli 33%:a aineistosta.

4.1 Koodinmuutokset

Koodinmuutoksia esiintyi 10 tunnin 15 minuutin aineistossa 22 kertaa ja tällaisia pitempiä katkelmia espanjaa esiintyi ainoastaan neljällä informantilla kymmenestä. Prototyyppinen koodinmuutos on sitaatti espanjankielisestä tilanteesta, jossa informantti on ollut osallisena joko sanomalla itse espanjaksi haastattelutilanteessa sitten toistetun repliikin tai jossa informantti on kuullut jonkun muun sanovan tämän repliikin. Informantit käyttivät koodinmuutoksia kertoessaan espanjalaisista tavoista tai kuvatessaan jonkin kanssakäymistilanteen, johon liittyneen kommentit he toistavat. Esimerkissä 1 informantit kertaavat sanomansa kommentit kuvatakseen tapahtunutta tilannetta, josta haastattelutilanteessa puhutaan uudestaan. A-kohdassa informantti oli puhunut poliisin kanssa ja b- ja c-kohdissa informantit olivat puhuneet kotiapulaistensa kanssa.

Esimerkki 1.

(a)

1:joo / kato ku sekin on semmonen sana että // se vaan tulee

JT:joo

1:ku mä olin aamul / vähän aikasemmin olin sanonu / tuntii aikasemmin

JT:joo

1:*por favor* ['olkaa hyvä']

JT:joo

1:*no puede usted darle una multa* ['ettekö te voi antaa hänelle sakkoa']

JT:joo

(b)

JT:öö / onks teil ollu' nyt // ketään siivoojaa / ootsä // puhut sä niitten kanssa espanjaa

5:<nauraen> joo / mutta kum mä nään hänet / viis / minuuttia / aamulla enneks mä meen töihi
<puhuu nauraen> ni se on justiisa / *hola buenos dias y / por favor / como siempre* [‘hei hyvää
huomenta ja / olkaa hyvä / kuten aina’]

JT:joo

5:joo / nyt mul on tää luksus taas / et välillä / mä oliin // pari vuotta ilman siivoojaa mut tota //
nyt varsinkin ku mä on töissä / ja mä tuun niim myöhään kotiin / nim mul on / kerrav viikossa //
viis tuntia / mut ku / mä en o kotona

(c)

7:mutta sinä päivänä / perjantaina ku se [informantin uusi siivooja] kävi / alotti / nyt tiistaina //
usted me / da las llaves / sí / yo confío [‘annatteko te minulle avaimet / kyllä / minä luotan’]

JT:jo

7:niin hänkin hämmästy

Mielenkiintoista näissä koodinmuutosesimerkeissä on, etteivät informantit suomenta-
neet niitä ja aineiston 22:sta koodinmuutoksesta vain kolmea seurasi sanatarkka suo-
mennos ja kolmea selitys jostain espanjankielisessä katkelmassa käytetystä sanasta tai
vallinneesta tilanteesta. Esimerkeissä 1 (a)—(c) tällaista selitystä tai suomennosta ei ole.

Koodinmuutos saattoi myös olla kuvaus espanjalaisesta tavasta ja tapaan liitty-
vät fraasit kerrottiin espanjaksi. Esimerkissä 2 (a) informantti 5 kertoo espanjalaisista
puhelin keskustelutavoista ja kohdassa 2 (b) informantti 1 puhuu kohteliaisuustavoista ja
etenkin teitittelystä. Esimerkin 2 (b) ensimmäinen espanjankielinen sana *usted* ‘te’ on
koodinsekoitus, ei koodinmuutos ja koodinsekoituksia käsitellään luvussa 4.2.

Esimerkki 2.

(a)

5:se on niinku et // se o aika / se o aika // (oikeestaan nyt ku se tuli mielee) että / vieläki hämää /
ku / se ois oikeestaa pitäny vastata niihi aikasempii kysymyksii että ku // <vetää henkeä> joku
puhuu / *sí dígame* [‘kyllä sanokaa minulle; haloo’] // niin ää // sum pitää udella se nimi / ettei
oo niinku Suomes et / mä on se ja se / se on niinku hyvin / jos oot oikeen espanjalainen / jok+
joku soittaa / mä vastaan / *sí dígame* [‘kyllä sanokaa minulle; haloo’] / sit että / *está Anna*
[‘onko Anna paikalla’] // si mum pitäs / jos mä oisin / oikeen espanjalainen mä heti kysyisi /
pa+ / *de de parte de quien* [‘kenen puolelta; kuka siellä, kuka kysyy’] // kuu / jos en tunnista /
mut se niinku / see / pistää hanttii vieläki / et joskus mua ärsyttää se / saattaa / puhua / niinku
äsken / mä puhuin ton tytön kanssa varmaav viis minuuttii / ni // tun+ / tunnistiv vaa hänet ää-
nestä

(b)

1:toinen juttu että mä en iki / mä en osaa täällä sanoa *usted* [‘te’]

JT:joo

1:et mulle se on niinkö vaan / minä vaan sanon et mulle sanovat aina *señora que quiere usted*
[‘rouva mitä te haluatte’; ‘mitä rouvalle saisi olla’] / minä sit ku / *yo soy tú con todo el mundo*
[‘minä olen sinä koko maailman kanssa’; ‘minä olen sinutteluväleissä kaikkien kanssa’] <nau-
raa>

JT:joo

1:et minusta on hirveen vaikee

Luvussa 2.1 käsiteltiin Gumperzin kuvausta koodinvaihdosta ja yksi koodinvaihdon keskustelullisista tehtävistä oli hänen mukaansa siteeraaminen ja puheen toistaminen (Gumperz 1982: 75–81). Tässä aineistossa esiintyneet koodinmuutokset palvelivat tätä tehtävää, mutta niiden käyttö ei ollut aivan spontaania, sillä puheenaiheena oli haastattelijan valitsema aihe ja kieltä käytettiin kuvaamaan uudelle ihmiselle Espanjassa vallitsevia tapoja: yhtä koodinmuutosta lukuunottamatta koodinmuutos liittyi espanjalaisiin tapoihin tai vuorovaikutukseen espanjalaisten kanssa ja saattoi täten olla puheenaiheesta johtuvaa. Toisaalta kun aineistosta on rajattu pois informanttien vastaukset kysymyksiin ”Mitä sitten sanoisit espanjaksi?”, tämä toistaminen ja siteeraaminen on lähtöisin puhujalta eivätkä nämä esimerkit ole haastattelijan pyytämiä esimerkkilauseita. Täten siteeraamisella ja puheen toistamisella on jokin tehtävä haastateltavien puheessa. Kun ottaa vielä huomioon Gumperzin maininnat oman pienen kielen ”me-luonteesta” ja valtaväestön kielen ”ne-luonteesta” (katso luku 2.1), koodinmuutoksilla näyttää tässä aineistossa olevan tehtävänä osoittaa puhujan pärjänneen ”ne-koodilla” tietyssä tilanteessa. Lähes kaikki koodinmuutokset olivat täten osoituksia informantin kielitaidosta, ei sen puutteesta.

Koodinmuutosta saattoi edeltää tai seurata lyhyt tauko, mutta koska lyhyet tauot ovat tyypillisiä kaikelle spontaanille puheelle, niitä ei voi pitää selkeinä merkkeinä epäröinnistä tai liputuksesta. Neljä kertaa koodinmuutos esiintyi joko naurun säestyksellä tai sitä seurasi naurua, kuten esimerkissä 2 (b). Esimerkissä 2 (a) näkyvät suurimmat koodinmuutoksia ympäröineet epäröinnit kuten syvä hengenveto, tauot ja lievä äänkytys. Se, että Lauttamuksen mallissa epäröintiä pidetään tyypillisenä koodinvaihdolle, saattaa johtua hänen tutkimuksensa informanteista. Informantit olivat äidinkieleltään suomenkielisiä ja tutkimuksessa haastattelukielenä oli englanti ja tutkijan mukaan haastatteluun osallistujat eivät olleet sujuvasti kaksikielisiä. Tämän takia Lauttamus korostaa mallinsa lähtevän siitä, että informantit puhuvat välikieltä. (Lauttamus 1990: 7.) Täten koodinvaihtoa edeltänyt epäröinti saattoi olla tyypillistä tämän puhujaryhmän koodinvaihdolle, mutta ei suinkaan tyypillistä koodinvaihdolle yleensä. Poplack (1980: 601) on todennut taitavasta koodinvaihdosta seuraavaa:

”One of the characteristics of skilled code-switching is a smooth transition between L1 and L2 elements; unmarked by false starts, hesitation or lengthy pauses.”

Täten voisi olettaa, että on olemassa kahdenlaista koodinvaihtoa eikä epäröinti itse ole erottava tekijä koodinvaihdon ja lainaamisen välillä. Koodinvaihtoa säätelevät monet tekijät ja niiden summana esiintyy jompaakumpaa. Poplack (1980) on havainnut eri tyyppien esim. selittyvän kielitaidon ja kieliyhteisön normien mukaan. Vain kerran tässä aineistossa koodinmuutoksen laukaisi selkeä aukko suomen kielen sanastossa ja seuraavassa esimerkissä näkyy Lauttamuksen tutkimuksen esimerkkien kanssa samanlaista epäröintiä ja liputusta ja jopa avunpyyntö. Esimerkki 3 on myös yksi niistä kolmesta koodinmuutoksesta, joita informantit selittivät suomeksi jollain tavalla.

Esimerkki 3.

9: kyl ruoka on hirveen hyvää / täällä on

JT:joo

9: hirveen siis // mikskä se sanotaan // no // *tiene variedad* ['on valikoimaa']

JT:joo

9:mikskä sitä sanotaan suomeks / vaihteleva

JT:joo

9:vaihtelevaa / mm / saa kaikkea / hedelmiä / vihanneksia / kaikenlaista lihaa / kalaa / kalaa on hirveesti

Yllättävää koodinmuutoksissa oli niiden vähyys haastatteluaineistossa, sillä prosentuaalisesti niitä oli 7% tämän työn ilmiöistä, kun taas Lauttamuksen tutkimuksessa Lake Worthissa asuvien suomalaisten puheessa koodinmuutoksia oli 23,1% (Lauttamus 1990: 37). Aikaisemmin tässä luvussa totesin koodinmuutosten liittyvän espanjalaisista tavoista ja espanjalaisten kanssa elämisestä puhumiseen, joten erot voivat johtua eri puheenaiheista haastatteluissa tai erilaisista koodinvaihtonormeista.

Vuonna 1999 ilmestyi Greg Watsonin artikkeli ja tutkimus, jossa hän oli käyttänyt Lauttamuksen mallia tarkastellessaan Australiassa asuvien suomalaisten kielen kuvaamiseen. Tutkimuksessa matriisikielenä on australianenglanti ja lainasanakieli on suomi. (Watson 1999.) Ensimmäisen sukupolven australiansuomalaisten englanninkieli-ssä puheessa koodinmuutosten osuus koko aineistosta oli 9,77% (Watson 1999: 203—204). On yllättävää, että suomi—espanjan-koodinvaihdon ja Watsonin tutkimuksen englanti—suomi-koodinvaihdon koodinmuutosten luokat ovat keskenään niin samansuuruiset mutta eroavat melkoisesti Lauttamuksen oman tutkimuksen tuloksista.

Määrällisiä lukuja tarkasteltaessa havaitaan, että prosentuaalisesti eniten koodinmuutoksia oli informantilla 1, jolla koodinmuutoksia oli 24% tarkastelluista ilmi-

öistä. Koodinmuutoksia esiintyi neljällä tutkimuksen kymmenestä informantista ja taustatietolomakkeen tietojen valossa yhteistä neljälle informantille on espanjan kielen taitotaso, joka vaihteli neljän ja kuuden välillä. Myös informantti 6 oli arvioinut espanjan taitoaan parhaiten kuvaavan taitotason kuusi, mutta hänellä ei ollut lainkaan koodinmuutoksia. Loput informanteista olivat arvioineet hallitsevansa espanjaa tason seitsemän tai kahdeksan verran ja heitä yhdisti koodinmuutosten täydellinen puuttuminen haastattelupuheesta.

Koodinmuutosten vähyys informanttien puheessa saattoi johtua muustakin kuin espanjan kielen taidosta ja puheenaiheesta ja yhtenä tärkeänä pidän tiedostamista. Informanteilla ei ollut tarkkaa tietoa puhekumppanin espanjan kielen taidosta eivätkä he varmastikaan halunneet käyttää vuorovaikutustilanteessa pitkiä espanjan kielen katkelmia, joita puhekumppani ei mahdollisesti ymmärrä. Ei liene merkityksetöntä, että informantit tiesivät minun olevan suomen kielen tutkijan ja tämä saattoi osaltaan karsia espanjan kieltä puheesta.

4.2 Koodinsekoitukset

Koodinsekoituksia koko aineistossa oli kaikkiaan 96 kappaletta eli 33%, joten koodinsekoitukset muodostivat toiseksi suurimman ryhmän neljästä tarkastellusta. Lauttamuksen tutkimuksessa koodinsekoituksia oli 56,9% aineistosta (Lauttamus 1990: 37).

Seuraavat esimerkit 4 (a)—(c) ja 5 ovat prototyyppisiä koodinsekoituksia, joissa operoi espanjan kielen kielioppi, mikä on havaittavissa esimerkin 4 monikko-muodoista ja esimerkin 5 mukautumattomuudesta suomen kielen lauserakenteeseen.

Esimerkki 4.

(a)

9: se on / ne on hyvin / ne baskit ja noi kataluunialaiset / ne on hyvin // baskit on siis / ne on miten se nyt sanotaan / *violentos* [‘väkivaltaisia’]

(b)

1: senhän mä ymmärrän hirveen hyvin

JT: joo

1: että jos / pitkää päivää teet ni ei sulla oo aikaa alkaa / keittelemään / näitää // *judias verdes* / en tiedä mitä ne on [‘vihreitä papuja’]

JT: joo

1: se on sellane / palkoja / niitä niinku niitä

(c)

7: mut ne ampuu niin kun // pyitä // eli *perdices* / ja sitte jäniksiä

Esimerkki 5.

5:-- jos sä haluut se kahvi ei o niiv vahvaa // eli ne antaa sulle *cafe* ['kahvi'] // laittaa sen siitä // *cafe solo* ['pelkkä kahvi; musta kahvi'] / mut ne panee kai yhtä verran ve+ / yhtä paljov vettä tai vähän enemmän / ni sit se ei oo niiv vahvaa // ja sitte maitoa

Lauttamus vaatii mallissaan koodinvaihtokielen operointia matriisikieleen ilmestyvässä katkelmassa, mutta tässä aineistossa vaatimus ei aina käynyt toteen edes prototyyppisissä koodinsekoituksissa kuten 5. Espanjan kielen sana saattoi olla mukautumatta suomenkieliseen matriisiin, mutta samalla siitä puuttui espanjan kieliopin piirteitäkin, eikä täten sanassa tai sanonnassa operoinut kummankaan kielen kielioppi kuten yksikielisessä puheessa. Edellisessä esimerkissä 5 voisi katsoa puuttuvan espanjan kielen epämääräisen artikkelin, mikäli ajatellaan, tarjoilijan antavan kahvilassa tilaajalle kahvikupposen (yksi annos kahvia), ei kahvia (ainesanana). Seuraava esimerkki kuvaa samaa tilannetta.

Esimerkki 6.

9: nii / mä puhuin yhdeen / espanjalaisem pojan kanssa jokia / jol on suomalainen tyttöystävä / häm muuten soitti urkuja siellä / kirkos / tää tyttö// niin tota noin / sit tää / N tuli siihen ja sano / ää et kuule et / nyt mä lähen et tota noin / kum / mum miehen auto on / *doble fila* <nauraa hersyvästi> [sananmukaisesti 'kaksinkertainen rivi'; tarkoittaa 'toisessa rivissä' eli tuplaparikissa]

Informantti muistelee ystävänsä kommenttia ja katkelmasta joko jää puuttumaan tai katkelmasta on alunperin puuttunut prepositio *en* '-ssA'. Tarkoitus on sanoa, että auto on aitoon madridilaiseen tapaan pysäköity toiseen riviin tien viereen, mikä tarkoittaa tien laitaan pysäköityjen autojen pussittamista toisella pysäköintirivillä. Kaikki samanlaiset ilmiöt ovat tutkimuksessa luokiteltu koodinsekoituksiksi eli käytännössä tästä luokasta löytyvät niin espanjan mukaiset katkelmat kuin katkelmat, jotka eivät ole mukautuneet suomen kielen syntaksiin oikeassa sijamuodossa.

Koodinsekoitusten suurin ryhmä oli yksinkertaiset substantiivit, joita oli 48 kappaletta eli 50% koodinsekoituksista. Esimerkit 4 (c) ja esimerkin 5 ensimmäinen sana *café* edustavat tätä ryhmää. Toiseksi eniten oli interjektioita, puhuttelusanoja ja lausekatkelmia eli tervehdyksiä, joita oli 18 kappaletta, mikä merkitsee lähes viidesosaa

koodinsekoituksista. Tällaisia esiintyi haastatteluissa tilanteissa, joissa informantti kertoi esim. osanneensa sanoa vain yhden sanan kuten *gracias* ‘kiitos’ muuttaessaan maahan tai tilanteessa, jossa informantti kritisoi suomalaisten tapaa sanoa Suomessa ”heippa” kaikille, sillä hän on tottunut Espanjassa sanomaan ”*buenos días*” ‘hyvää päivää’ eikä hän bussikuskeillekaan sano ”*hola*” ‘hei’, joten tervehtiminen Suomessa tuntuu ylituttavalliselta. Substantiivi+substantiivi/substantiivi+adjektiivi -kombinaatiot olivat kolmanneksi suurin ryhmä: 17 kappaletta eli 17,7%. Nämä on laskettu yhteen, koska ne muodostivat leksikaalistuneen ilmauksen, jolla on yksi tarkoite (esimerkiksi *huesos de los santos* ‘pyhimysten luut; eräs leivonnainen’, esimerkki 4 (b): *judías verdes* ‘vihreät palkopavut’, sillä espanjan sana *la judía* ‘papu’ tarkoittaa kaikkia papuja ja esimerkin sana tarkoittaa tiettyä lajiketta, ei kaikkia väriltään vihreitä papuja). Tällaisten leksikaalistuneiden ilmausten käyttäminen ei mielestäni vaadi suurta espanjan kielen taitoa, sillä esimerkiksi nämä ruoan nimet esiintyvät näissä muodoissa, eikä puhujan tarvitse tietää, että espanjan adjektiivit esiintyvät yleensä pääsanansa jäljessä tai että leivonnaisen nimessä on kaksi substantiivia, yksi prepositio, joka osoittaa johonkin liittymistä tai omistusta ja yksi määräinen maskuliininen artikkeli. Lisäksi aineistossa esiintyi espanjalainen sanonta tai osa siitä viidesti (kuten esimerkki 6). Yksittäisiä adjektiiveja esiintyi neljästi (esimerkki 4 (a)), kaksi koodinsekoituksista oli verbejä, jotka olivat molemmat mennä-verbin indikatiivin preesensin yks. 1. persoonassa *voy*, ja kahdesti aineistossa oli teittelypronomini *usted*.

Koodinsekoitukset olivat sekä maan kulttuuriin kuuluvia sanoja että aivan tavallisia sanoja, joille on vastine suomessa. Puertoricolaisten puheessa Poplack on havainnut koodinvaihtoa, jolle on tyypillistä tag-tyyppiset vaihdot ja yksittäiset nominit. Näistä tutkija kirjoittaa seuraavaa: ”These are often heavily loaded in ethnic content and would be placed down on a scale of translatability”. (Poplack 1980: 589.) Tällaisia olivat tässä tutkimuksessa ruokasanat kuten esp. *callos a la madrileña* ‘sisälmyksiä madrilaisittain’, joka on ruoka, jossa on sisälmyksiä, makkaraa, tomaatteja ja voimakkaasti maustettua kastiketta, esp. *huesos de los santos* ‘pyhimysten luut’, joka on pyhänmiestenpäivän pieni, makea, valkoinen, rullamainen leivonnainen, joka muistuttaa hieman luuta ulkonäöltään ja espanjalaiseen kulttuuriin liittyvät sanat kuten esp. *la peineta* ‘koristekampa’, jollainen koristaa flamencotanssijattarien hiuksia tai esp. *mesones* ‘majatalot’. Osa koodinsekoituksista oli kuitenkin sanoja, joille on vastine suomen kielessä. Tällaisia olivat esp. *libertad* ‘vapaus’, esp. *café* ‘kahvi’ tai jo edellä mainittu teittely-

pronomini *usted*, jota vastaa täysin suomen *te*. Sanat esiintyivät mainituissa muodoissa aineistossa.

Edellisessä luvussa mainittiin, että espanjansuomen koodinmuutokset olivat sitaatteja espanjankielisestä tilanteesta ja niissä espanjankielinen vuorovaikutustilanne tuotiin sellaisenaan suomenkieliseen haastattelutilanteeseen. Osittain myös koodinsekoitukset olivat siteeraamista kuten seuraava esimerkki osoittaa. Lisäksi esimerkki 7 kuvaa tyypillistä koodinsekoitusta, jossa espanjan kielen sanaa ei suomenneta tai selitetä lainkaan. Tässä aineistossa esiintyneistä 96:sta koodinsekoituksesta 60 oli espanjan kielen sanoja tai ilmauksia, joita informantti ei suomentanut tai selittänyt.

Esimerkki 7.

@<Haastattelija kysyy, onko Espanjassa joitain asioita, joihin ei ehkä koskaan totu. Asia, johon informantti ei totu, on se, ettei espanjalaisiin voi luottaa.>

7:siis siinä tapauksessa kun / sä sanot // jollekin espanjalaiselle että // pyydät jotain / ja jos sieltä tulee / sekunnin sisään *sí / ahora mismo* [‘kyllä, nyt heti’] <naksuttaa suutaan> se ei pidäk koskaan paikkaansa // se niin helposti tulee // mul on niin paljon esimerkkejä / et silloin mä on aina varuillaan

Toisaalta koodinsekoitukset saattoivat palvella Gumperzin mainitsemaa tehtävää, jossa viesti toistetaan sanatarkasti tai hieman muunnellusti toisella kielellä (Gumperz 1982: 75–81; Gumperzin esittelemiä koodinvaihdon keskustelullisia tehtäviä on käsitelty tämän työn luvussa 2.1). Mielenkiintoista tässä viestin toistamisessa oli, että huomattavasti useammin informantit sanoivat ensin espanjan kielen sanan tai ilmauksen ja sitten mahdollisesti selittivät tätä suomeksi, kun taas suomen kielen sanaa seurasi espanjan kielen sana vain muutaman kerran. Tätä jälkimmäistä, harvinaista toistotehtävää palvelee espanjan kielen sana esimerkissä 4 (c) ja seuraavassa esimerkissä.

Esimerkki 8.

7:no onhan täälläki sosiaalihuolto

JT:joo

7:*seguridad social* [‘sosiaaliturva’] / jota mä en o ikinä tarvinnu

Tämä esimerkin 8 tapa oli tosiaan harvinaisempi kuin se, että ruokasana tai kulttuuriin liittyvä sana itse sanottiin espanjaksi ja jätettiin suomentamatta tai sitten tästä kerrottiin lisää suomeksi. Ruokien sanominen espanjaksi saattoi olla tarkimman sanan tai ilmaisun käyttöä, sillä juuri ruokia kuvattiin suomeksi paljon, mutta koodinvaihdon saattoi lau-

kaista myös selkeä aukko suomen kielessä, jolloin koodinsekoitus paikkasi aukon ja keskustelu pääsi jatkumaan. Esimerkit 9 a ja b kuvaavat näitä tilanteita.

Esimerkki 9.

(a)

10:jaa / mutta kyllä Madrid / Espanjas on HIRvesti erot / oon oon on / totta kai totta kai // oon / jos menet niin kuu <vetää henkeä nenän kautta> Madridista pois ja menet / ee / em mä tiiä ehkää Valladolid / tai tämmösiä vähän pieni / kaupunki ja sitten on toinen elämäryhmä jaa tämmösiä // toinen niinku / *valores* [‘arvot’] // elii // niinku tässä Madridissa ollaan niinku hirveesti aina kiireellinen / ja puhuttaa espanja hirveesti nopea

(b)

10:ne on vähä niinku suomalaiset / ei ne niinku / ei ne puhu hirveesti ne on vähä niin kuu // ee / mitä on se sana // niinku / *lentos* [‘hitaita’] // mitä on / hidasta // mutta // todella hyvä tyytit ja --

Kaikkiaan koodinsekoituksilla oli monipuolisempia tehtäviä kuin koodinmuutoksilla ja kuten aiemmin mainitsin, selkeästi eniten koodinsekoitukset olivat espanjan kielen sanoja/ilmauksia, joita informantti ei selittänyt tai suomentanut, seuraavaksi eniten oli espanjan kielen sanoja tai ilmauksia, joita seurasi suomennos tai selitys (näitä oli 29 kappaletta) ja pienin ryhmä oli tapaukset, joissa suomen kielen sanaa seurasi espanjan kielen sana. Näitä esimerkkien 4 (c) ja 8 tapauksia oli seitsemän koko aineiston 96 koodinsekoituksesta.

Kaikkein eniten koodinsekoituksia oli informanteilla 2 ja 10, joilla molemmilla tämä ryhmä oli selkeästi suurin. Informantit käyttivät koodinsekoituksia kuitenkin hyvin eri tehtäviin, sillä informantin 2 koodinsekoitukset olivat yhtä lukuunottamatta ruoan nimiä, jotka olivat monikkomuodossa tai muuten mukautumatta suomen syntaksiin, kun taas informantilla 10 koodinsekoitukset olivat monesti aukkoja suomen kielen sanastossa ja ne toimivat kommunikaatiostrategioina.

Mallin jatkumoluonteen takia rajanveto sporadisen lainan ja koodinsekoituksen välillä oli eräissä tapauksissa hankalaa. Tämän samaan ongelmaan törmäsi Greg Watson tarkastellessaan Australiassa asuvien suomalaisten englantisuomi-koodinvaihtoa Lauttamuksen mallin avulla. Watson katsoo kuitenkin tämän rajanvedon vaikeuden tukevan Lauttamuksen näkemystä koodinvaihdosta jatkumona. Mainitussa tutkimuksessa koodinsekoitukset muodostivat suurimman luokan tarkastelluista: 51,30% suomalaisperäisistä sanoista ja puhejaksoista Watson luokitteli koodinsekoituksiksi. (Watson 1999: 203—209.)

5. LAINASANAT ESPANJANSUOMESSA

Lainaamisilmiöt eli sporadiset eli spontaanisyntyiset lainat ja integroituneet lainat muodostivat 60% aineiston ilmiöistä. Integroituneina tässä tutkimuksessa pidetään espanjasta peräisin olevia sanoja, jotka ovat fonotaktisesti, fonologisesti, morfologisesti ja syntaktisesti mukautuneet suomen kieleen. Sanat eivät välttämättä ole tavallisia tai edes tunnettuja Suomessa puhuttavassa suomen kielessä, mutta niiden voidaan katsoa kuuluvan tämän tutkittavan kieliyhteisön kielimuotoon. Toisaalta tähän ryhmään eivät kuulu yleiskielen lainasanat kuten *madridilainen* ja *baski*, koska ensimmäisen sanan esiintymistiheys on epänormaali johtuen haastattelujen tekopaikasta ja jälkimmäisen katsotaan kuuluvan suomen kielen leksikkoon, jonka informantit olivat tunteneet jo ennen maahanmuuttoaan. Lainasanoissa ei ole sanoja, joiden katsotaan kuuluvan suomen kielen sivistys-sanoihin ja joiden kohdalla on epäselvää, onko informantti muokannut niitä itse nykyiseen muotoon espanjan kielestä, ovatko ne toisen kielen (esim. ruotsin vaikutusta) vai ovatko ne sivistyssanoja, jotka ovat kuuluneet informantin sanavarastoon jo Suomessa. Mainituin perustein rajasin tutkimuksesta seuraavat informanttien käyttämät sanat: (Ruotsissa vuosia asuneelta informantilta 1) *aksentti, diskriminointi, ekonomisesti, informaatio, informoida, informoija, intellikenssi, intelligentti, konflikti, perfekti, privaatti, respektterata, respekti, sotilasjunta*; (informantilta 2, joka käyttää työssään englantia) *printti*; (informantilta 5) *dubattu, konsistentti, restauroitu, suklaakreemi, traditio, vaniljakreemi*; (informantilta 6) *diskoteekki*; (informantilla 10) *telekommuniikaatiomarkkinat, teknologia, faksi, individualisti*.

Selkeänä erona koodinvaihtoilmiöihin lainaamisilmiöissä on, että niitä esiintyi kaikilla kymmenellä informantilla.

5.1 Sporadiset lainat

Sporadiset lainat muodostivat suurimman ryhmän tutkitusta aineistosta eli 36%. Ero koodinsekoituksiin, toiseksi suurimpaan ryhmään, ei kuitenkaan ole kuin 3 prosenttiyksikköä. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Lauttamuksen amerikansuomalaisten puheen tutkimuksessa sporadisten lainojen osuus oli 20% (Lauttamus 1990: 37) ja Greg

Watsonin australiansuomalaisten puhetta tarkastelleessa tutkimuksessa sporadisia lainoja oli 38,93% aineistosta (Watson 1999: 203).

Selkeä sporadinen laina, luokkansa prototyyppi, on espanjan kielen sana, joka taipuu suomen sijoissa. Sanassa operoivat espanjan äänneopin lait, jotka joissain tapauksissa eivät riko suomenkaan äänneopin lakeja mutta toisinaan sanoissa on suomen kielelle vieraita äännteitä (espanjan kielen piirteitä käsiteltiin luvussa 1.3). Kuten luvussa 3.3 mainittiin espanjan kielen mukaista ääntämistä indikoi kursiivi ja espanjan ortografian mukainen kirjoitusasu, joka ei ole foneettinen merkintätapa.

Esimerkki 10.

(a)

1:mää tiedän sen Suomikoulus ku multa kysyvät nyt ku / yks ihmine kysy multa et kuule / onko semmosta hyvää hierojaa / tunnetko

JT:joo

1:mää sit että kuule / on oikee hyvä hieroja ja kuule / siel on semmone saunaki / no mitä se maksaa

JT:joo

1:se kysy / ni mä sit että / no kuule / minä oon ostanu semmosen / *bonon* [‘sarjalippu’]

(b)

9:*paella* / on oikeen hyvää / mä en osaa tehdä itt+ / itse *paellaa* ollenkaan [‘riisiruoka, jossa on lihaa, äyriäisiä ja/tai kalaa ja sahramia’]

(c)

6:mut se on niinku / sellanen enemmän // tai ainahan näihim / mennään näihim / *puebloihin* [‘kyliin’] / niin sanottuihin *puebloihi* [‘kyliin’] / et kaikki ihmiset menee sielt mistä on lähtösin tai / vanhemmat ol lähtösin // nii / niishän sit käydää kaikki

JT:jo

6:niin sanotut *puentet* [‘sillat’] / eli nää // kun on // maanantai // esimerkiks / työpäivä ja sit on / tiistain // juhlapäivä / nii sit kaikkaha ottaa sen / *puenten* [‘sillan’] / et siin tulee sellassii pienii // pienii / neljäv viidem päivän // lomii

Esimerkin 10 kaikki sporadiseta lainat taipuvat verbien edellyttämässä sijoissa ja täten voi havaita suomen kielen kieliopin operoivan morfologian ja syntaksin tasolla.

Sporadisten lainojen luokassa suomen kielen nominatiivi on hankalampi tapaus: seuraavat esimerkit ovat tässä työssä laskettu sporadisiksi lainoiksi, vaikka niillä on hyvin paljon koodinsekoituksen piirteitä. Esimerkit on laskettu lainoiksi, koska ne eivät riko suomen syntaksia, ne ovat perussanoja tai yhdyssanoja eikä niissä ei ole espanjan artikkelia tai monikon tunnusta. Tärkein kriteeri oli syntaktinen harmonia, koska

tunnusmerkitön nominatiivi näyttää samalta kuin taipumaton espanjan sanan perusmuoto. Seuraavat esimerkit kuvaavat koodinsekoituksen ja sporadisen lainan rajamaastoa ja osoittavat, kuinka hiuksenhienoa rajanveto voi olla.

Esimerkki 11.

5:eli se oon / öö // niinku pullataikinasta tehty tommosen / kranssin muotonen

JT:jo

5:ja siellä sisällä on sit joku / lelu (yllätys)

JT:leivottu sinne sisälle

5:joo / tai niinku / laitettu sinne sisälle / et se oon / tyypillistä / me ollaan niinku aina ostettu *roscon de // los reyes* [‘kuninkaiden rinkeli’; ‘Itämaan tietäjien rinkeli’]

Vastaavia sanoja oli aineistossa useita. Painavimpana syynä lukea sanat tilapäisiksi lainoiksi on Lauttamuksen mallin *operationaalinen kielioppi*, joka tarkoittaa ilmiöiden jakamista sen perusteella, kumman kielen kielioppi operoi (1992: 8). Tämä yhdyssana ei riko suomen syntaksia, mutta rikkoo espanjan kielioppia esiintymällä ilman artikkelia. Lisäksi sanan tarkoite, tämä tietynlainen pullakranssi, on yhtenä kokonaisuutena ostettava tuote, joten sanan ei tarvitse olla partitiivissa. Lisäksi espanjan sanaa käytetään tässä muodossa ja sen jakaminen osiin vaatii suurempaa kielitaitoa kuin sen oppiminen tässä leksikaalistuneessa muodossa, jossa sen on täten odotuksenmukaista lainautua. Osa sporadisista lainoista saattaisi kuulua koodinsekoitusten luokkaan, sillä on epäselvää, onko artikkelien puute tarkoituksellista vai onko se suomen kielen negatiivista transfervaikutusta. Suomalaisilla englanninoppijoilla on taipumus tehdä huomattavan paljon artikkeli- ja prepositiovirheitä, koska vastaavat kategoriat puuttuvat suomen kielestä (Romaine 1989: 51). On mahdollista, että samanlaisia ongelmia ilmenee suomalaisten opettellessa ja puhuessa espanjaa, joka niin ikään käyttää prepositioita ja artikkeleja. Koska varmuutta on mahdotonta saada ilman puhujien arviota, pidän ilmiöitä tilapäisinä lainoina.

Halmarin amerikansuomen koodinvaihtotutkimuksen määritelmien mukaan esimerkit 10 ja 11 edellä ja koko sporadisten lainojen luokka olisivat koodinvaihtoa, sillä Halmarin työssä koodinvaihtoilmiöt ovat fonologisesti lähtökielen mukaisia eli assimiloitumattomia suomen kieleen (Halmar 1997: 17). Kun katsoo esimerkkiä 11 ja vertaa sitä edellisen luvun koodinsekoitukseen, Halmarin ajatus tuntuu paitsi järkevältä myös loogiselta. Lauttamuksen mallin ongelmakohta on se, että samat ilmiöt jakautuvat kahteen eri luokkaan vieläpä siten, että samankaltaiset tapaukset edustavat sekä koodin-

vaihtoa että lainaamista. Toisaalta näiden ehtojen ja rajausten valossa, koodinvaihto ja lainaaminen näyttävät olevan liikkuva prosessi, jossa aivan tuoreet sanat saattavat esiintyä ensin taivuttamatta ja kun puhuja huomaa sanan tai ilmauksen käyttökelpoisuuden, hän alkaa käyttää sitä suomen kieliopin vaatimissa sijoissa. Ei olisi yllätys, jos puhuja ensin käyttäisi sanaa kontekstissa, joka vaatii nominatiivia ja myöhemmin tottuessaan sanaan alkaisi myös taivuttaa sitä.

Tämän työn 106:sta sporadisesta lainasta 77 esiintyi nominatiivissa, kymmenen oli genetiivissä tai akkusatiivissa, kahdeksan partitiivissa, elatiivissa kolme sekä inessiivissä, illatiivissa, translatiivissa ja adessiivissä kaksi kussakin sijassa. Nominatiivimuotoisten sanojen osuus oli täten 72,6%, genetiivi- ja akkusatiivimuotoja oli 9,4%, partitiivien osuus oli 7,5% ja viisi pienintä ryhmää muodostivat yhteensä vain kymmenesosan ilmiöistä.

Edellä kirjoitettu perustuu siihen, että kaikki sporadiset lainat olivat nomineja, jotka taipuvat sijoissa. Sporadisista lainoista 64 oli yksinkertaisia substantiiveja, 17 oli yhdyssanoja tai niihin verrattavia substantiivi+adjektiivi tai substantiivi+substantiivi - yhdistelmiä ja kahdesti oli espanjasta lainautunut tilapäisesti adjektiivi yksinään.

Yleisiä sporadisia lainoja olivat ruokasanat, joiden kääntäminen on hankalaa tai peräti mahdotonta ja joiden toisaalta on aiemmissa tutkimuksissa todettu olevan alttiita lainautumaan: Suzanne Romaine kirjoittaa, että tyypillisiä lainasanoja ovat ruokaan, vaatteisiin, kulttuuritapoihin ja kulttuuri-instituutioihin liittyvät sanat. Lisäksi lainasanat ovat tyypillisesti osa ”maahanmuuttajan kaksikielisyyttä”, sillä kun muuttaja kohtaa uudelle kulttuurille ja ympäristölle luonteenomaisia asioita, tämä ottaa käyttöönsä helposti ilmiöitä kuvaavat paikalliset sanat. (Romaine 1989: 131, 55.) Suomen sanaston etymologisessa tutkimuksessa on todettu sama: ”uudet sanat ovat peräisin sieltä mistä uudet käsitteetkin” (Häkkinen 1990: 34). On kuitenkin pidettävä mielessä, että haastattelukysymykset käsitelivät lähes yksinomaan informanttien elämää Espanjassa ja maan tapoja mukaan lukien ruokakulttuurin. Täten kysymykset ohjasivat puheenaiheita ja vaikuttivat sitä kautta sanastoon. Espanjalaiseen elämään kuuluvia sanoja ovat esimerkin 12 sporadiset lainat.

Esimerkki 12.

(a)

2:sit kylhän tääl tulee käytyä kaikkia semmosia niinku // tuolla / *filmotecassa* [‘ei-kaupallinen elokuvateatteri’] / ku siel on niitä suomalaisia / elokuvia // Markku / Pölösen Onnenmää / ja

sitte / jopa kävin semmosen elokuvan katsomassa / mitä niinku ei ois varmaan Suomessa käynny / ikinä

(b)

2:emmä oopperas ok käynny // *zarzuelaa* ['laulunaytelmä, espanjalainen operetti'] mä on kyllä käynny kattomassa / mut ihan varsinaisesti oopperassa en oo käynny

(c)

4:mut se oj just / Kataluunia alueelle

JT:joo

4:suosittu / semmone / *crema catalana* ['katalonialainen kermavanukas'] // se o iha älyttömä hyvää

Eniten tämän luokan tapauksia oli informanteista nuorimmalla, 11-vuotiaalla maassa syntyneellä informantilla 3, jonka puheessa tarkastelluista ilmiöistä 57% oli sporadisia lainoja. Kaikkiaan informantin puolen tunnin haastattelussa esiintyi vain neljä sporadista lainaa, joten pitemmässä haastattelussa ja ilmiöiden lisääntyessä suhteet olisivat saattaneet muuttua. Etenkin kun informantin 3 ilmiöiden jakautumista vertaa informanttiin 10, jonka kanssa hänellä on melkoisesti yhteistä. Molemmat ovat syntyneet Espanjassa ja asuneet maassa koko ikänsä, mutta viettäneet perheidensä kanssa pitkiä aikoja Suomessa. Molemmilla espanjan kielen taito on parempi kuin suomen, mutta suomea molemmat käyttävät äitiensä kanssa enemmän tai vähemmän säännöllisesti. Yhtäläisyyksistä huolimatta informantti 10 on suosinut koodinsekoituksia sporadisia lainoja enemmän.

Informanteilla 1, 3, 4 ja 9 sporadiset lainat olivat suurin ryhmä neljästä tarkastellusta. Lopuilla kuudella tämä ryhmä oli toiseksi suurin, minkä voi katsoa osoittavan, että espanjansuomen puhujille espanjan kielen sanat, jotka ovat sopusoinnussa suomen kielen matriisin kanssa, ovat tyypillisiä.

5.2 Integroituneet lainat

Integroituneet lainat ovat hieman ongelmallinen luokka tarkasteltaessa kieltä synkronisesti. Integroituneita lainoja analysoitaessa kiinnitin huomiota integroitumisen asteeseen suhteessa alkuperäiseen espanjalaiseen sanaan ja toisaalta sanan esiintymiseen monissa haastatteluissa. Taustalla on Timo Lauttamuksen malli, jonka mukaan suhteessa sporadisiin lainoihin ”integroituneissa lainoissa mukautuminen matriisikielen on edennyt jo selvästi pitemmälle. Integroituneet lainat ovat mukautuneet myös fonologisesti (fonotaktisesti) matriisikielen” (Lauttamus 1992: 10.) Lauttamus katsoo, että ”eri lainatyyp-

pejä voidaan tarkastella sekä puheasuorituksen, että kielen kannalta” (1992: 13). Koodinvaihdon ja lainaamisilmiöiden tarkasteluun tämä vaikuttaa mielestäni siten, että puheen kannalta integroituneet lainat ovat suomea ja kielen kannalta ne ovat osa koodinvaihdon ja lainaamisen muodostaman jatkumon tarkastelua ja integroituneiden lainojen avulla voi tarkastella muutosprosesseja.

Integroituneita lainoja oli koko aineiston 295:stä ilmiöstä 71 eli 24% ilmiöistä. Yksittäisten informanttien puheessa integroituneiden lainojen osuus vaihteli 7%:stä 65%:in. Espanjansuomen kannalta integroituneita lainoja olivat esimerkin 13 tapaukset ja myös suomen yleiskielen tuntemia lainasanoja ovat esimerkin 14 sanat. Koska integroituneet sanat ovat suomen kielen mukaisia, ne ääntyvät kuten ne kirjoitetaan, mutta havaittavuuden vuoksi ne on merkitty eri kirjainmerkillä.

Esimerkki 13.

(a)

6:ja sittem mikä minust on / varmaam muuttannu [informantin asuma-alue] // <maiskauttaa suutaan ja kun kaksi espanjalaista miestä tulee lähemmäs, madaltaa ääntään> kans totaa // tää kun on rakennettu tää / meskiitta [< esp. *la mezquita* ‘moskeija’ // tää / musulmaanien [<esp. *el musulmán* ‘muslimi’] / tällänen kulttuurikeskus ja kirkko

JT:joo

6:on aika lähel kans // tossa noin ni // nii // varmaan sem myötä sitte niin / on // aika paljo niit // musulmaanie / näit / tullu asumaa tänne

(b)

9:ne on paljo // ne on niinku noi / kataluunialaiset paljo jäykempiä jaa paljoon // ei ne oo nin ystävällisiä kum madridilaiset [esp. *el catalán* ‘katalonialainen’; esp. *Cataluña* ‘Katalonia’ >kataluunialaiset]

Esimerkki 14.

(a)

JT:joo // mikä sul / lempiruoka on espanjalaisist ruuist

5:voi / oi / kuule ku mä tykkään kaikest / no josson oikeen hyvin tehty paella [‘riisiruoka, jossa on lihaa, äyriäisiä ja/tai kalaa ja sahramia’] niin

JT:joo

5:mut sit saa melkein mennä rannikolle

(b)

4:EMME / nuku / siestaa [‘päivälepo’] kuten joku / joskus / herjana heittää / jos et ole paikalla / et jaaha / olit siestalla / ei pidäp paikkaansa

(c)

3:no joskus ku / vaikka kaupassa / ku pitää sanoo / tai joskus / niinku / mä en osaa oikee markkoja / kuim paljon se on / jos on kallista tai halpaa ni / ni siinä joskus ov vähä ongelmia // kum mä on niin tottunu pesetoihin / mut sit koht tulee' 'euro ni <naurahtaa>

Haastatteluissa toistui integroitunut lainasana *kataluunialainen*. Se esiintyi informanteilla kuudesti samassa muodossa; kertaakaan ei esiintynyt suomen yleiskielen sana *katalonialainen*. Yleiskielen sana on johdettu erisnimestä *Katalonia* (esp. *Cataluña* [kata'luna]), joka tarkoittaa aluetta Koillis-Espanjassa. Espanjansuomen sana taas on johdettu suoraan espanjankielisestä erisnimestä *Cataluña* suomalaisen sanajohtamisen periaatteiden mukaan. Tähän viittaavat u-äänne o:n tilalla sekä u:n pituus, joka saattaa johtua alkuperäisen sanan sanapainosta, joka on toiseksi viimeisellä tavulla. Espanjan sanapaino on intensiteettipaino eli paino perustuu äänihuulten värähtelyn voimakkuuteen (Quilis et al. 1997: 153). On mahdollista, että suomalaiset kuulevat tämän intensiteetin johdosta selkeästi ääntyvän vokaalin pitkänä. Suomen kielen johto-opin mukaisesti -lAinen-johtimella tehdään nimityksiä, jotka voivat tarkoittaa paikkaan tai kansaan kuulumista. Kantasanana on tavallisesti substantiivi ja johdin liitetään suoraan kantasanan nominatiiviin tai vahvaan vokaalivartaloon. Johdin on hyvin produktiivi. (Lepäsmaa et al. 1996: 49.) Samaan tapaan erisnimestä on johdettu kielen nimi, kun puhutaan katalonian kielestä: informantilla 9 esiintyy kahdesti sana *kataluuniaa* tarkoittamassa ”kataluunialaisten” kieltä. Samaan tapaan muodostettu sana *andaluθialaisena* esiintyi kerran informantilla 5. Vaikka sanassa on säilynyt interdentaalinen frikatiivi /θ/, olen laskenut sanan integroituneeksi, koska sitä on johdettu. Samasta Andalusian maakunnassa asuvia tarkoittavasta substantivoituneesta adjektiivista esiintyi aineistossa myös versio *andaluussit* informantilla 7, mutta tämä sana näyttää muotonsa puolesta syntyneen espanjan sanasta *el andalúz* ‘andalusialainen’.

Integroituminen suomen kieleen on tapahtunut eri sanoissa hieman eri tavoin, mutta joitain yleisiä tendenssejä on nähtävissä. Yhtä sanaa lukuunottamatta sanan pääpaino oli ensi tavulla integroituneissa sanoissa ja tätä painopaikan muutosta pidin selkeänä merkinä suomen fonologiaan integroitumisesta. Toinen merkki oli suomen kielen foneemijärjestelmään kuulumattoman äänten korvautuminen toisella.

Esimerkki 15.

8: -- se oli ennev vanhaa / jos se kaikki on nyt jo vaikka residenssia [*el permiso de la residencia* ‘oleskelulupa’] / ku on Euroopan yhteisö

Espanjan kielen soinniton interdentaalinen frikatiivi /θ/ on korvautunut esimerkissä 15 suomen kielen äännejärjestelmään kuuluvalla soinnittomalla apikoalveolaarisella frikatiivilla, joka on lisäksi geminoitunut. Geminaation taustalla lienee sanan alkuperäinen paino. Mallina äänteen korvautumiseen lienee ollut koko espanjaa puhuva maailma, sillä /θ/ kuuluu vain Kastilian alueen espanjan kielen äännejärjestelmään ja muualla äänteen tilalla ääntyy /s/. Tästä *seseo*-ilmiöstä oli maininta luvussa 1.3.

Amerikansuomen äänteellisiä mukautuksia tarkastellut Martin (1989: 186) on todennut englannin kielen äänneiden korvautuvan foneettisesti lähimmällä suomen kielen äänteellä amerikansuomen sanoissa ja tämä korvautuminen on konsonanttien kohdalla melko säännönmukaista. Amerikansuomen sanakirjaa aineistonaan käyttäen Martin on kuitenkin todennut /θ/-äänteen korvautuneen lähes aina t:llä oikeinkirjoituksen vaikutuksesta (Martin 1989: 186). Foneettisesti todennäköisempää olisi äänteen korvautuminen s:llä (Wiik 1965: 16 Martinin mukaan 1989:186).

Yleinen äänteenmuutos sanan mukautuessa suomeen oli tässä aineistossa alkuperäisen espanjan kielen sanan painollisen tavun lyhyen vokaalin piteneminen. Näin muun muassa sanoissa *klaara*<esp. *clara* ‘kirkas’; tässä eräs kesäjuoma sitruunasoodasta ja oluesta, *merkkaado*<esp. *el mercado* ‘kauppatori, kauppahalli’, *meskiitta*<esp. *la mezquita* ‘moskeija’, *sobriina*<esp. *la sobrina* ‘sisaren- tai veljentyttö’, *portteero*<esp. *el portero* ‘eteisvahtimestari, portinvartija, talonmies’.

Integroituneet lainat osoittavat integroitumisensa myös taipumisella, sillä lainoista 69 oli nomineja, jotka taipuivat seuraavasti: 35 nominatiivissa (eli 50,7% integroituneista lainoista), 16 partitiivissa (23,2%), 6 elatiivissa (8,7%) ja 4 genetiivissä/akkusatiivissa (5,8%). Inessiivissä, illatiivissa ja allatiivissa oli kussakin kaksi lainaa ja kerran esiintyivät adessiivimuotoinen sana ja essiivimuotoinen sana. Vertailun vuoksi toistettakoon, että sporadisista lainoista 72,6% oli nominatiivissa.

Kaksi integroituneista lainoista oli verbejä ja nekin molemmat 2. partisiipin passiiveja, joista toinen oli pluskvamperfektimuoto (esimerkki 16 (a)) ja toinen monikon partitiivissa (esimerkki 16 (b)).

Esimerkki 16.

(a)

6:joo / joo // mä / sattumalta näin kans sen [haastattelijan mainitseman uutisen kaatuneesta talosta] / eilen // Sala+ / Salamancas se muistaakseni oli // se oli / mm / toon // paikkallisen jokuu / onks se yleinen sairaala / sellanen iso sairaala nyt joka tapaukses / sen seinä

JT:oli kaatunu

6:oli kaatunu / ja tää oli sitte kans niin kun // *previsoitu* / tai niin kun / uudelleen tarkastettu täs nyt joku / sanottiiks et / vuos / tai kaks sitte

(b)

6:siel [Suomessa uima-altaissa] on tietyst lämmitetyt veet

JT:joo

6:mitä tää ei tietyst oo et / niit lämmitetää / niit vesii / tai harvemmin // onhan tietyst jossai // mis on näit // *klimatisoitui* / mut että // normaalis ni // se on se aurinko / mikä lämmittää ne

Esimerkin 16 (a) sanan taustalla lienee verbi *prever* ‘aavistaa, arvata, ennakoida’, josta kyseinen verbi on muodostunut muotonsa puolesta; yllättävää on se, että toisen, muodoltaan hyvin läheisen verbin *revisar* ‘tarkastaa, käydä läpi’ (vastaava substantiivi esp. *la revisión* ‘tarkastus’) merkitys vastaisi informantin itsensä käyttämää suomennosta, mutta muotonsa puolesta verbi näyttää muodostuneen *prever*-verbin partisiipin perfektistä *previsto*. Esimerkin 16 (b) taustalla on verbi *climatizar* ‘ilmastoida’, jota käytetään myös merkityksessä ‘lämmittää’ puhuttaessa uima-altaista, vaikka on yleisempää käyttää ilmaisua esp. *una piscina cubierta* ‘peitetty uima-allas; uimahalli’ puhuttaessa ”ilmastoiduista uima-altaista”, koska ne käytännössä ovat uimahalleja. Verbien lainaaminen espanjan kielestä näyttää tämän pienen aineiston pohjalta olevan harvinaista espanjansuomessa ja yhtenä syynä voitaneen pitää espanjan monimutkaista verbioppia, sillä sanat taipuvat paitsi persoonissa myös oikeassa moduksessa, joita on neljä ja kun aikamuotoja on preesens, futuuri (yksinkertainen ja yhdistetty), imperfekti, preteriti, perfekti ja pluskvamperfekti (kaksi muotoa), tulee yhdelle verbille melkoinen määrä eri muotoja. Jo mainituissakin esimerkeissä integroituneen lainan lähtömuotona on eri muoto: toisessa partisiipin perfekti *previsto* ja toisessa verbivartalo *climatiz-*.

Espanjan kielen sanat päättyvät usein vokaaliin ja niinpä suomen kielen sijaivaivutuspäätteet liittyvät useimmin sanan alkuperäiseen loppuvokaaliin kuten esimerkiksi 14 (b) ja (c). Silloin harvoin kun sana loppuu konsonanttiin, taivutuspäätteet liittyvät sanavartaloon *i:n* kanssa. Sanat *musulmaani* ja *musulmaanie* esimerkissä 14 (a) ovat tällaisia ja on otaksuttavaa, että *i* kuuluu sanavartaloon nominatiivissa, mutta koska sanat eivät esiintyneet nominatiivissa, se ei ole varmaa. Tätä ajatusta kuitenkin tukee amerikansuomen muoto-opin tutkimus: ”neljä viidestä englannista lainatuista amerikansuomen substantiiveista on *i*-loppuisia” (Virtaranta el al. 1993: 99).

Kaikkiaan integroituneita sanoja oli 30 erilaista ja niiden saneita siis 71. Sana/sane -suhde on 0,42. Helena Halmarin koodinvaihtotutkimuksessa integroituneet lainat oli rajattu pois varsinaisesta analyysistä, mutta ne oli laskettu aineistosta ja lainasanoja oli 68 ja niiden saneita 180 ja täten sana/sane -suhde oli 0.38 Halmarin tutkimuksen amerikansuomen puhujilla (Halmar 1997: 53).

Integroituneet lainat on lueteltu luvussa 8, joka käsittelee espanjansuomen omaa sanastoa ja erotukseksi koko haastatteluaineistosta (myös pois rajatuista haastattelunosista) poimituista espanjansuomen sanoista niiden yhteydessä on maininta, että ne ovat integroituneita lainoja.

6. ERILAISET KOODINVAIHTO- JA LAINAAMIS-PROFIILIT

Tässä luvussa tarkastelen informanttien erilaisia koodinvaihto- ja lainaamisprofiileja asettamalla informanttien koodinvaihto- ja lainaamisloukat suuruusjärjestykseen. Koska eri luokkia on neljä: koodinmuutokset, koodinsekoitukset, sporadiset lainat ja integroituneet lainat, luokat voisivat järjestyä 64 eri tavalla seuraavasti:

1. Kun kaikkiin neljään luokkaan tulee vähintään yksi tapaus, eri järjestyksiä voi tulla 24.
2. Kun kolmeen luokkaan tulee vähintään yksi tapaus ja yksi, tietty luokka jää tyhjäksi, luokat voivat järjestyä jälleen 24 tavalla.
3. Jos informantin puheessa olevat ilmiöt asettuvat kahteen luokkaan, luokat voivat järjestyä 12 tavalla.
4. Mikäli kaikki informantin ilmiöt menisivät yhteen Lauttamuksen luokkaan, eri järjestyksiä olisi neljä erilaista.

Kun nämä eri tavat lasketaan yhteen saadaan siis 64 mahdollista tapaa, jolla jaottelussa käytetyt luokat voivat järjestyä. Olen tehnyt eron kohtien 1 ja 2 välille, koska mielestäni on eri asia, käyttääkö informantti jotain koodinvaihtoon ja lainaamiseen kuuluvaa ilmiötä edes kerran kuin se, että tapauksia ei ole lainkaan.

Tässä luvussa esittelemäni profiilit perustuvat suoraan luvun 3 taulukkoon 2, jossa on esitelty informanttien koodinvaihto- ja lainaamismäärät ja näiden prosenttiosuudet. Kymmenen informantin neljä koodinvaihtoa ja lainaamista kuvaavaa luokkaa järjestyivät seitsemällä tavalla, kun mahdollisuuksia tässä olisi ollut kymmenen eli informanttien määrän verran. Olen profiilien yhteydessä maininnut informanttien koodinvaihto- ja lainaamisilmiöiden esiintymistiheyden: tämä luku kertoo, montako ilmiötä informantilla esiintyi puolessa tunnissa. Nämä luvut ovat laskennallisia ja ne on pyöristetty lähimpään kokonaislukuun ja niitä vertailtaessa on huomioitava, että jo haastattelun kesto on pyöristetty lähimpään viisiminuuttiseen, joten luku on suuntaa antava.

Ensimmäinen koodinvaihtoprofiili on kahdessa osassa: ensimmäisessä, A1, kaikki luokat ovat esiintyneet informantin puheessa ja toisessa, A2, järjestys on sama, mutta pienin luokka on tyhjä.

Profiili A1

1. Koodinsekoitukset
2. Sporadiset lainat
3. Integroituneet lainat
4. Koodinmuutokset

Profiili A2

1. Koodinsekoitukset
2. Sporadiset lainat
3. Integroituneet lainat

Näille profiileille A1 ja A2 on tyypillistä espanjan kielen fonologian mukaisten yksittäisten espanjan kielen sanojen tai ilmausten käyttö, mikä näkyy siinä, että eniten informanttien puheessa on esiintynyt koodinsekoituksia ja sporadisia lainoja. Mielenkiintoista on juuri tämä fonologisesti assimiloitumattomien luokkien osuus: informanttien 5 ja 7 sekä 2 ja 10 puheessa espanjan kielen sanat säilyttävät useasti alkuperäisen ääntöasunsa. On huomattava kuitenkin, että molemmissa profiileissa kolmantena ryhmänä ovat integroituneet lainat, joten näiden informanttien puheessa esiintyy myös espanjan kielestä peräisin olevia sanoja, jotka ovat integroituneet suomen kieleen myös fonologian ja fonotaksin osalta. Informanttien 5 ja 7 koodinvaihto- ja lainaamisprofiili oli A1 eli heillä esiintyi myös pitempiä jaksoja espanjaa puheessaan, vaikka tämä koodinmuutosten luokka olikin pienin, mutta informanteilta 2 ja 10 nämä jaksot puuttuivat ja heidän profiilinsa on A2. Yhteistä näille neljälle informanteille, joiden koodinvaihto asettui profiilien A1 ja A2 mukaan, on aikuisikä, yli 8 vuotta kestänyt Espanjassa asuminen ja elämän tilanne, jossa informantti käyttää suomea toisten äidinkielisten suomenpuhujien kanssa päivittäin.

Yhteistä profiilin A1 informanteille on se, että he ovat lähes samanikäisiä ja asuneet maassa melko saman ajan eli 15 ja 18 vuotta. Heitä yhdistää myös espanjan kielen taito, jonka molemmat ovat itse arvioineet olevat tasoilla 5 ja 6. Molemmilla informanteilla on myös suomenkielisiä kontakteja ja nämä ovat melko läheisiä: informantin 5 toinen kotikieli on suomi ja hän puhuu lapsilleen yksinomaan suomea ja infor-

mantti 7 käyttää työympäristössä suomea ja hänellä on työn ja sukulaissuhteiden kautta kiinteää kansa käymistä Suomeen ja suomeksi.

Profiilin A1 informanteilla esiintyi koodinvaihto- ja lainaamisilmiöitä lähes yhtä usien: informantilla 5 oli 29 ilmiötä 30 minuutissa ja informantilla 7 30 ilmiötä 30minuutissa eli haastatellut käyttivät espanjasta peräisin olevaa sanaa tai katkelmaa lähes kerran minuutissa. Molemmat haastattelut olivat epämuodollisia ja rentoja ja molemmat informantit tiesivät jotain haastattelijasta ja haastattelutilanteesta, sillä informantin 5 olen tuntenut vuosia ja informantin 7 työtoveri oli osallistunut haastatteluun muutamaa päivää aiemmin ja luultavasti haastattelusta oli puhuttu työpaikalla ennen informantin 7 omaa haastattelua. Nämä seikat saattoivat vaikuttaa espanjalaisperäisten sanojen taajaan esiintymiseen ja mikäli näin olisi ja asiaa voisi tutkia lisää, espanjan-suomi olisi ryhmän sisäinen tapa puhua ja kielimuotoon ja sen puhujiin voisi varmemmin soveltaa Gumperzin keskustelullisen koodinvaihdon tarkastelutapaa.

Informantit 2 ja 10 eivät käyttäneet haastattelun aikana lainkaan pitempiä espanjan katkelmia eli koodinmuutoksia ja, kuten on tullut mainituksi, heidän profiilinsa on A2. Molemmilla suurin ryhmä eli koodinsekoitukset muodostivat täsmälleen 57% ilmiöistä ja loput 43% jakautuivat lainaamisilmiöiden kesken. Heidän yhteisiä tekijöitä ovat ikä ja espanjan kielen taitotaso 8. Yhdistävänä tekijänä on mainittava haastattelijan vieraus molemmilla informanteille, sillä informantit lupautuivat haastatteluun kulttuuri-instituutin kautta ja ensi tapaaminen oli samalla haastattelutilanne. Kielitaidon ja iän lisäksi informanteilla on niukasti yhtäläisyyksiä, sillä he ovat eri sukupuolta, heillä on eri äidinkieli ja he ovat asuneet maassa hyvin erimittaisen ajan. Informantilla 2 ilmiöitä oli keskimäärin 8 puolessa tunnissa ja informantilla 10 19/30 minuuttia.

Profiili B

1. Integroituneet lainat
2. Sporadiset lainat

Informantit 6 ja 8 käyttivät haastattelupuheessa espanjan kielen sanoja siten, että ne eivät rikkoneet suomen kielen lauserakennetta, koska heidän käyttämät ilmiöt jakautuivat luokkiin, joissa suomen kielen kielioppi operoi. Informanteille on yhteistä pitkä asumisaika Espanjassa (16 ja 19 vuotta), he ovat samanikäisiä (51 ja 50 vuotta) ja heillä lainaamisilmiöitä esiintyi melko vähän: informantin 6 puheessa niitä oli noin 9/30 minuuttia ja informantin 8 haastattelussa niitä esiintyi noin 6/30 minuuttia. Toisaalta profiilissa A2 informanteilla oli hyvin eri taajuudella ilmiöitä puheessa, mutta silti ne järjestyivät

samalla tavalla eli esiintymistiheys sinänsä ei ainakaan joka ryhmässä ole yhdistävä tekijä.

Profiili C

1. Sporadiset lainat
2. Koodinsekoitukset
3. Koodinmuutokset
4. Integroituneet lainat

Lyhimmän ajan Espanjassa asunut informantti 1 käytti espanjasta lähtöisin olevia aineksia tavalla C, jossa merkille pantavaa on integroituneiden lainojen vähyys, mikä selittyy lyhyellä asumisajalla. Informantin 1 tapa käyttää paljon sekä espanjasta peräisin olevia suomen lauserakenteeseen sopivia sanoja että espanjan kieliopin mukaan käytäytyviä sanoja ei liene ainutlaatuinen vaan tyypillinen maassa lyhyen aikaa asuneelle, sillä informantti 8 kertoi haastattelussa, että siirtolaisuutensa ensi aikoina hänen puheessaan joka toinen sana oli suomea ja joka toisen espanjaa. Tätä informantti piti yhtenä vaiheena, koska espanjan kielen taidon kehittyttyä ja hänen totuttuaan puhumaan suomea myös Espanjassa ja hänen saatuaan suomen kielen kontakteja säännöllisemmin, espanjan kielen sanat alkoivat hävitä puheesta. Tämän puolesta puhuu informantin 8 oma lainaamisprofiili C, joka esiteltiin edellä. Kaikkiaan informantin 1 puheessa ilmiöitä oli 10 puolessa tunnissa.

Profiili D

1. Sporadiset lainat
2. Integroituneet lainat
3. Koodinsekoitukset

Informantin 4 ilmiöt jakautuivat profiilin D mukaan ja hän on viiden muun informantin kanssa katsonut tarpeettomaksi rasittaa keskustelua espanjan kielen koodinmuutoksilla, sillä informantin 4 lisäksi informantit 5 ja 7 (tapa A1), 2 ja 10 (tapa A2) sekä 3 (tapa E1) eivät käyttäneet koodinmuutoksia puheessaan. Tarkasteltuja ilmiöitä esiintyi informantin 4 puheessa 12 kertaa puolessa tunnissa.

Profiili E1

1. Sporadiset lainat
2. Koodinsekoitukset
3. Integroituneet lainat

Profiili E2

1. Sporadiset lainat
2. Koodinsekoitukset
3. Integroituneet lainat
4. Koodinmuutokset

Informanteista nuorin, informantti 3, käytti tutkimuksen kohteena olevia ilmiöitä hyvin niukasti puheessaan ja hänen seitsemän ilmiötä asettuivat profiiliin E1. Puolessa tunnissa ilmiöitä oli vain mainitut 7. Informantti 3 erosi muista informanteista nuoren ikänsä ja kolmikielisyytensä puolesta: hän on 11-vuotias ja eroa seuraavaksi nuorimpaan informanttiin on 21 vuotta ja hän puhuu äitinsä ja isoäitinsä kanssa suomea, isänsä ja tämän suvun kanssa ruotsia ja käy ruotsinkielistä koulua ja koska informantti on aina asunut Espanjassa hän puhuu siskojensa kanssa espanjaa ja luonnollisesti koko kotia ja koulua ympäröivä maailma on espanjankielinen. Kenelläkään muulla informantilla ei ollut näin tasaista ja lapsuudesta alkanutta ja yhä jatkuvaa kolmikielisyyttä, mikä voinee selittää hänen oman tapansa käyttää koodinvaihtoa.

Informantin 9 ilmiöt jakautuivat profiiliin E2 mukaan, joka on samanlainen kuin E1 sillä erotuksella, että profiilissa E1 koodinmuutosten luokka on tyhjä ja profiilissa E2 siinä on tapauksia. Yhteistä suuresta ikäerostaan huolimatta informanteille 9 ja 3 on kolmikielinen elämä. Vaikka informantti 9 on oppinut englannin ja espanjan aikuisiässä, englanti on hänen kommunikointikielensä lasten ja aviomiehen kanssa ja koko ympäröivä maailma on espanjankielinen. Muutkin informantit käyttävät elämässään ja työssään useita kieliä, mutta heillä muilla kotikieliä on vain yksi tai kaksi ja joku kielistä on vastaopittu kuten espanjan kieli informantilla 1. Intiimeihin tilanteisiin liittyvä kolmikielisyys näyttää vaikuttavan enemmän kuin työelämän tai muu kieltenkäyttö. Ilmiöiden esiintymistiheys informantilla 9 oli 14/30 minuuttia.

Näiden seitsemän eri koodinvaihto- ja lainaamisprofiilin mukaan espanjansuomen koodinvaihdosta ja lainaamisesta voi päätellä, että koodinvaihdot ja lainaamiset pyrkivät järjestymään tietyillä tavoilla eivätkä ilmiöt voi esiintyä puheessa miten vaan: Yhdeksällä informantilla kymmenestä koodinmuutokset joko puuttuivat kokonaan tai ne olivat pienin ryhmä. Kaikilla informanteilla esiintyi lainaamisilmiöitä ja kahdella informantilla pelkkiä lainoja, mutta yhdelläkään informantilla ei esiintynyt vain koodinvaihtoilmiöitä. Lisäksi mikäli suomea äidinkielenään puhuva asuu Espanjassa yli kahdeksan vuotta hänen puheeseensa tulee espanjan kielestä integroituneita sanoja. Maassa 2½ vuotta asuneella informantilla 1 ja maassa 8 vuotta asuneella informantilla 2 integroitu-

neet lainat olivat pienin ryhmä ja integroituminen näyttää vaativan hieman aikaa, sillä maassa kauemmin kuin 8 vuotta asuneilla suomea äidinkielenään puhuvilla informanteilla integroituneiden lainojen osuus ilmiöistä on 22%–65%. Informanteilla 3 ja 10 suomi on toinen kieli ja heillä integroituneita sanoja 14% kummallakin ja on huomioitavaa, että informantin 10 asumisvuodet (28 vuotta eli koko ikä) eivät ole lisänneet integroituneita lainoja, joten suomi äidinkielenä vaikuttaa eri tavalla kykyyn ja tarpeeseen integroida sanoja kuin pelkästään maassa eletyt vuodet.

Luokittelu saisi tarkkuutta, jos informantteja olisi enemmän ja heidän kielitaidostaan olisi tarkkaa tietoa. Myös haastattelun muodollisuusasteen ja haastateltavan asenteen tilanteeseen voisi luokitella ja katsoa, miten paljon nämä vaikuttavat puheeseen, koodinvaihto- ja lainaamisilmiöiden määrään ja keskinäiseen suhteeseen. Puheenaiheen vaikutusta koodinvaihtoon ja lainaamiseen olisi tärkeää tutkia: herättävätkö tietyt puheenaiheet erityisen tarpeen espanjan kielen sanojen lainaamiseen eikä tutkimatta ei voisi jättää sitä, mitkä sanat integroituvat suomen kieleen. Toisaalta on muistettava, että tämä luokittelu perustuu informantin tapaan sijoittaa espanjan kielestä peräisin olevat sanat ja jaksot suomen kieliseen puheeseen ja luokittelu perustuu Lauttamuksen operationaaliseen kielioppiin, eikä tämä luokittelu pysty paljastamaan koodinvaihdon sisäisiä lakeja vaan ulkoiset ilmenemismuodot kieliopin kannalta.

7. MUU ESPANJAN KIELEN VAIKUTUS

Seuraavissa luvuissa 7 ja 8 tarkastelen espanjansuomen piirteitä hieman laajemmin käyttäen koko haastatteluaineistoa. Kuvaan espanjan suomen ilmiöitä, joista puhuin informanttien kanssa ja jotka ovat esiintyneet niissä osissa, jotka koodinvaihdon ja lainasanojen kohdalla olen rajannut pois. Tiukka rajaaminen edellä kuvatuissa ilmiöissä johtui halustani kuvata koodinvaihtoa, joka edes jossain määrin on spontaania ja aitoa. Seuraavissa luvuissa esiintyvät esimerkit ovat myös metakielellisistä keskustelunosista. Tämän luvun esimerkkilauseet on kirjoitettu luvun 3.3 periaatteiden mukaan eli normaali kirjainmerkki vastaa yhtä äännettä ja hieman normaalia suuremmalla kirjaintyyppillä on nostettu esiin käännöslainat ja erikoiset sanavalinnat, mutta näissäkin yksi merkki vastaa yhtä äännettä; ainoastaan kursiivi viittaa espanjan kielen mukaiseen ääntämiseen numeroiduissa esimerkkilauseissa.

7.1 Käännöslainat

Eräs espanjan kielen vaikutus maassa asuvien ulkosuomalaisten puheeseen on ilmaisujen tai sanojen kääntäminen. ”Prototyyppinen käännöslaina muodostetaan siten, että vieraskielinen ilmaus, joko kompleksinen sana tai kokonainen syntagma, käännetään osa osalta toiselle kielelle” (Häkkinen 1990: 265). Käännöslainoiksi katsotaan myös merkityksen muutokset, jotka aiheutuvat vieraan kielen mallista (Häkkinen 1990: 266).

Selvä käännöslaina oli informantin 5 puheessa esiintynyt *autonominen alue*, espanjaksi *la comunidad autonoma*, joka tarkoittaa kutakuinkin Suomen kuntaa tai kaupunkia.

Esimerkki 17.

5: -- ja mejän koulu on Alkobendaksessa / mikä on kaheksastoista kilometrii / Madridista / kuuluu Madridiin // autonomiselle alueelle / mut on niinku oma kunt+ // mä en es tiä mikä on / kunta tai / kaupunki

Koska Häkkisen määritelmän mukaan käännöslainoja ovat myös merkityksen muutokset, myös seuraava kuuluu ryhmään: informantin 1 ilmaus *luistella jään päällä*.

Espanjan kielessä verbi *patinar* tarkoittaa ‘luistella; luisua, liukua’ espanja–suomi-sanakirjan mukaan. Vastaava substantiivi *la patinaje* ‘luistelu’ ei tee eroa luistelutekniikkaan, joten espanjan kielessä on tavallista erottaa erillisillä sanoilla, puhutaanko rullaluistelusta tai jäällä tapahtuvasta luistelusta, mikä lienee vaikuttanut suomen kielen verbin merkityksen muutokseen.

Esimerkki 18.

1: mut mun mies ei osaal luistella mut / minä ja tyttö luistellaan

JT:joo

1:ee luistellaa oikeeh / luistellaan / siis / jään päällä

Vastaava merkityksen muutos espanjan mallin mukaan oli tapahtunut informantin 6 puheessa verbille *äänittää*, jota hän käytti televisio-ohjelman nauhoittamisesta videolle. Espanjan kielessä *grabar en video* on ‘videoida’, mutta *grabar*-verbi yksin tarkoittaa sekä ‘nauhoittaa’ että ‘äänittää’.

Kaikki käännöslainat eivät olleet yhtä selkeästi tulkittavissa käännöslainoiksi. Tällainen oli esimerkiksi *pikku tyttö*, esp. *la niña* ‘1–7 vuotias tyttö’. Sanan tulkitseminen käännöslainaksi on hieman monimutkaista. Syy on seuraava: sana toistui saman informantin puheessa usein eikä informantilla olisi ollut mitään syytä tehdä eroa eri-ikäisten tyttölastensa välillä, koska perheessä oli vain yksi tyttö. Sama informantti käytti pojastaan nimitystä *pikku poika*, vaikka poikiakaan perheessä ei ollut kuin yksi eikä lasten keskinäisenkään ikäero ollut huomattava. Espanjan kielessä on sanat *el bebé* ‘vauva, sylilapsi’, *el niño* ‘poika, lapsi (1–7 vuotta)’, *el chico* ‘poika (7–14 vuotta) ja *el muchacho* ‘poika (n.13–16 vuotta)’ ja ehkä tämän sanapaljouden ääressä informantille on syntynyt käsitys siitä, että suomen kielen sanat *poika* ja *tyttö* kantaisivat jonkinlaista tietoa iästä ja tässä yhteydessä väärästä iästä, mikä korjataan taipumattomalla adjektiivilla *pikku*.

Esimerkki 19.

(a)

1:elikkä mulla oli pikku vauva / pikkupoika oli yks / ei ollu es / eiku / no ni yks vuotta täytti sillon maaliskuus / me tultiin tännet toukokuussa

(b)

1: nyt meillä ov vaan se että / pikkutyttö ei enää voi istua tuolissa / siis pyörätuolissa

JT:joo

1: se ei sovis siihen ku se on niin pitkä

7.2 Erikoiset sanavalinnat

Ulkosuomalaisten puheeseen tulee vuosien saatossa omia erikoisia piirteitä, joita ei voi laittaa mihinkään edellä mainittuun luokkaan ja joiden syntyyn maan kieli ei suoranaisesti vaikuta, vaan näihin erikoisiin sanavalintoihin ja ainutlaatuisiin taiputuksiin uskoisin eniten vaikuttaneen kielellisen eristyneisyyden ja suomen kielen käytön vähyyden. Yllättävät sanavalinnat eivät olleet leimallinen ja taajaan esiintyvä piirre informanttien puheessa, mutta ne kertovat jotain suomen kielen muutokselle herkistä kohdista.

Informantit käyttivät eräissä kohdissa suomen yleiskielen sanaa aivan muussa kuin Suomessa totutussa merkityksessä kuten esimerkit 20 (a) ja (b) osoittavat,

Esimerkki 20.

(a)

@<Haastattelija kysyy, ehtiikö lasten hoidon ohessa harrastamaan. Perhe ulkoilee ja pyöräilee paljon.>

1: nyt meillä ov vaan se että / pikkutyttö ei enää voi istua tuolissa / siis pyörätuolissa

JT:joo

1: se ei sovis siihen ku se on niin pitkä

(b)

9:et ne [andalusialaiset] on hyvin semmosia // avokkaija ja iloisia jaa // hyvim miellyttäviä

Kohdassa 20 (a) informantti ja haastattelija ovat puhuneet pyöräilystä ja informantti tarkoittaa pyörätuolilla polkupyörään asennettavaa lasten turvaistuinta ja kohdassa 20 (b) on kysy avoimuudesta. Samankaltaisia merkityksen muutoksia esiintyi muitakin: informantti 1 käytti sanaa *käyntikortti* merkityksessä 'sarjakortti' ja informantilla 5 esiintynyt sana *konsistentti* merkitsi konsistenssia eli koostumusta, kun itse sana *konsistentti* on adjektiivi, joka tarkoittaa rakenteeltaan lujaa, sitkeää.

Erot suomen yleiskieleen saattoivat olla myös taiputuksessa. Esimerkin 21 haastattelutilanteessa oli puhuttu ystävällisyydestä ja sallivuudesta.

Esimerkki 21.

9:mä luulen et / espanjalaiset suhtautuu paljon // suopuvammin / tommosiin siis

Jo pitkään Espanjassa asuneet informantit kertoivat huomanneensa itse sanavarastonsa käyneen joillain aloilla vanhanaikaiseksi ja välillä Suomessa ollessaan ihmettelevänsä uusia sanoja. Usea informantti mainitsi tietoteknisen sanaston esimerkkinä sanastosta, joka on heidän ulkomailla asumisen aikana kasvanut ja käynyt vieraaksi. Spontaanisti haastatteluissa nousivat kuitenkin esiin esimerkiksi sanat *oppikoulu* ja *raavaan jauheliha*, kun yksi informantti ilmoitti tyttärensä käyvän oppikoulua ja toinen kertoi ostavansa aina raavaan jauhelihaa.

Edellä olleet esimerkit kuvaavat tyypillisiä tapauksia. Haastatteluissa esiintyi sekä erikoisia taivutuksia että suomen kielen sanoja, jotka olivat muodoltaan virheettömiä mutta niitä käytettiin poikkeuksellisissa konteksteissa. Haastatteluissa esiintyi joitain uusiakin sanoja: esim. sanat *käyntikatu* 'jalkakäytävä', *tuomionkäynti* 'oikeudenkäynti', *viilikerma* 'hapanmaitotuote tai kermaviili' (sanon *viilikerma* merkitys ei käynyt täysin ilmi kontekstista) ja *kaupunginmestari* 'kaupunginjohtaja, pormestari', mikä osoittaa, että suomen kielen muutos ei suinkaan ole sen rappiotila vaan tarvittavia sanoja luodaan uusia tai yhdistellään uudella tavalla, mikäli suomen yleiskielen sana on unohtunut puhujalta.

8. ESPANJANSUOMEN OMAA SANASTOA

Espanjansuomen omaa sanastoa sivuttiin eräissä haastatteluissa ja informantit kertoivat esimerkkejä sanoista, jotka ovat espanjasta ja joita he käyttävät suomenkielisessä puheessa. Suhtautuminen näihin espanjan kielen sanoihin vaihteli informanteilla huomattavasti. Eräiden informanttien mielestä espanjan sanojen käyttäminen oli sangen mukavaa eivätkä he nähneet siinä mitään negatiivista, päinvastoin. Puhetapa oli työyhteisön tai perheen hyväksymä ja käyttämä. Nämä informantit kertoivat käyttävänsä espanjasta muokattuja sanoja silloin, kun ilmaisu on espanjaksi osuvampi eikä suomen kielen sana tunnu kuvaavan asiaa, esinettä tai tilannetta oikealla tavalla. Kysyttäessä taivutuksesta, he kertoivat, että sanoja pitää jollain tavalla muokata suomeen sopiviksi ensin ja sitten taivuttaa normaalisti, sillä muuten puhuttava suomi alkaa kuulostaa ”tönköltä”. Toinenkin ääripää haastatteluista löytyi: Eräälle informanteista oli huomautettu Suomessa espanjalaisperäisistä sanoista ja hieman muuttuneista äänteistä eikä hän edes esimerkin omaisesti muistanut haastattelutilanteessa yhtään espanjalaisperäistä sanaa, jota voisi käyttää suomenkielisessä puheessa. Siinä missä nuorin informanteista kertoi voivansa käyttää puheessaan useampaa kieltä sekaisin, kun vanhemmat eivät ole kuulemassa tai kun hän kirjoittaa päiväkirjaa, vanhin informanteista sanoi yrittävänsä puhua kutakin kieltä kerrallaan, koska hän piti tuntemiensa englantilaisten tapaa sekoittaa espanjaa ja englantia keskenään outona eikä hän halunnut puhua samalla tavalla. Monet informantit sanoivat kielten sekoittamisen ”särähtävän korvaan” vaikka myönsivät omassa puheessaankin käyttävänsä espanjasta peräisin olevia sanoja. Suhtautuminen kielelliseen diasporaan ja sen seurauksiin vaihteli täten laidasta laitaan ja oli jopa hieman ristiriitaista. Tästä voitaneen päätellä, että espanjansuomella on omaa sanastoa enemmän kuin halutaan tuoda julki ja sanastoa käytetään mieluiten turvallisessa tilanteessa: yhteisössä, joka sen hyväksyy. On luonnollista, että kukaan ei halua antaa puhetapaansa vieraan ihmisen tarkastelun kohteeksi, kun ei ole tietoa siitä, miten ryhmän ulkopuolinen tähän tapaan suhtautuu. Lähes jokaisella informantilla oli kokemuksia siitä, kuinka Suomessa käydessä oma, vuosien saatossa suomen yleiskielestä muuttunut puhetapa sanastoineen on joutunut ihmetyksen kohteeksi tuttujen ja sukulaisten keskuudessa. Kaikkiaan informantit pitivät

muutoksia kielessään pieninä ja useimmiten näitä muutoksia kerrottiin hieman huvittuneina.

Seuraavassa listassa on haastatteluissa esiin tulleita espanjansuomen sanoja, joita informantit mainitsivat puheeseensa kuuluvan. Näitä on poimittu koko haastatteluaineistosta eli myös keskustelunpätäkistä, joita ei niiden metakielellisen luonteen vuoksi ole käytetty luvuissa 4 ja 5. Koodinvaihtoa ja lainaamista käsitellyissä luvuissa mukana olleet integroituneet lainat on listattu mukaan ja näiden sanojen yhteyteen on merkitty niiden olevan integroituneita lainoja, mikä täten tarkoittaa niiden olevan integroituneita lainoja Lauttamuksen mallin määritelmien mukaan. Sanat eivät välttämättä ole integroituneet espanjansuomeen siten, että ne olisivat kaikkien tuntomia saatikka kaikkien käytössä.

Listan sanat on kirjoitettu aakkosjärjestyksessä tummennettuna ja sanan muodon kirjoittamisessa on noudatettu samaa periaatetta kuin aiemmin: normaalilla kirjasimella kirjoitettu sana ääntyy kuten se on kirjoitettu ja kursivoitu sana on kirjoitettu espanjan kielen oikeinkirjoitussääntöjen mukaan, mikä tarkoittaa sen ääntyvän espanjan äänneopin mukaisesti. Esimerkiksi listan toisena esiintyvä sana *Albarán* ~ *alvaran* ääntyy [alβa'ran] ja ['alvaran] ja tummennetun hakusanan perässä olevissa hakusulkeissa on alkuperäinen espanjan kielen sana kirjoitusasussaan ja perässä on suomennos. Lyhyen listan tarkoitus on osoittaa, että suomenkieliseen arkeen Espanjassa kuuluu vakiintuneita sanoja tai ilmauksia, joita syystä tai toisesta ei normaalissa haastattelupuheessa tullut esiin.

Aave [esp. *AVE*, *Alta Velocidad España* 'AVE-kiitojuna, luotijuna'] esim. ”et em mä / ikinä / sano et mennään / luotijunalla / et mennään aaveella / et kyl se aave on hyvä”. Kuten lainauksesta käy ilmi, sana tarkoittaa luotijunaa.

Albarán ~ **Alvaran** [esp. *el albarán* 'vastakuitti, joka allekirjoitetaan ja luovutetaan kauppatavaran haltijalle'] Esim. ”siinä alvaranissa ov virhe”. Kaksi informantti mainitsi sanan ja he käyttivät sanaa tarkoittamaan lähetyslistaa tai rahtikirjaa, joka kulkee rekka-autossa kuorman mukana. Sana ääntyi joka kerta siten, että alkuperäisen sanan soinnillisen bilabiaalisen klusiilin /b/ allofoni soinnillinen bilabiaalinen frikatiivi /β/ oli korvautunut suomen äännejärjestelmään kuuluvalla soinnillisella labiodentaalisella frikatiivilla /v/. Mikäli sanaa oli taivutettu, paino oli ensi tavulla, mutta taivuttamattoman sanan paino saattoi olla viimeisellä tavulla alkuperäisen espanjan kielen sanan tapaan. Koska osassa saneita, paino oli viimeisellä tavulla, informantit

saattoivat pyrkiä espanjan kielen ääntämiseen ja /β/:n korvautuminen /v/:llä on transfer-vaikutusta suomesta. Tästä syystä myös espanjan kielen sana on otettu listaan mukaan.

Andaluθialainen ~ andaluussi [esp. *andaluz* ‘andalusialainen’] Molemmat Andalusian maakunnasta kotoisin olevaa henkilöä tarkoittavat sanat esiintyivät integroituneina lainoina. Ensimmäisessä oli jäljellä soinniton interdentaalinen frikatiivi /θ/, mutta koska sanaa oli ilmeisesti johdettu erisnimestä *Andalucia*, katsoin johtamisen ilmentävän integroitumista. Myös *andaluussi*-variantti esiintyi integroituneena lainana. Esim. ”joskus mua pidetään andaluθialaisena”; ”tämmöset andaluussit”.

Atasco [esp. *el atasco* ‘ruuhka’] esim. ”se *atasco* oj just semmone *jam* / niinkö että / yäk”. Eräs informanteista piti suomen sanaa *liikenneruuhka* liian muodollisena ja kertoi suosivansa tätä espanjan sanaa sen ilmaisuvoiman takia.

Bailata [esp. *bailar* ‘tanssia’] Sana esiintyi kerran yhdellä informantilla eikä hän kerro sanan merkitystä eikä se suoraan käy ilmi lauseyhteydestä, joten sanan merkitys voi olla ‘tanssia’ kuten espanjan verbin tai ‘juhlia’, missä merkityksessä sitä käytetään nuorten slangissa. Esim. ”sit sä kävit bailaamassa mut / sehän on - - tullu Suomeen.”

Bochorno [esp. *el bochorno* ‘helle, paahde’] esim. ”sit sanotaa että täällä on *bochorno*.” Sana tarkoittaa informantilla painostavaa ilmaa.

Borroso [esp. *borroso* ‘hämärä’] esim. ”se kuva on niinku / se om *borrosa*.” Yksi informanteista mainitsi tämän sanan ja sanoi käyttävänsä sitä, koska vastaavat suomen sanat *epäselvä* ja *sumentunut* olivat kummallisia.

Campo [esp. *el campo* ‘pelto, kenttä’] esim. ”mennään *campolle*”. Sana tarkoittaa kuivaa, kumpuilevaa peltoa, jolla sanan maininnut informantti teki kävelylenkkejä.

Chorizo [esp. *el chorizo* ‘kestomakkara; paprikalla ja valkosipulilla voimakkaasti maustettu punainen sianmakkara’] esim. ”tai jokuu *chorizo* / ne se on vaan *chorizo* / tää makkara / että / ku sä käännät sen suomeks / ne se ei oo sama – et se on *chorizo*” .

Descuento [esp. *el descuento* ‘alennus’] Esim. ”niinku ku sanoo / alennus / se kuulostaa niinku alennusMYYNniltä / mum mielestä / et niinku et sanoo että / että / tällä asiakkaalla on tämmönen *descuento*”. Sanan merkitys on informantille kontekstista päätellen ‘sovittu hinta’ tai vastaava selvityksestä päätellen.

Elektoralisti [esp. *electoral* ‘vaali-’] Sana on integroitunut laina, joka yksi informanteista käytti kerran kertoessaan, että hänestä Espanjan sisäinen

kansalliskiihkoilu syntyy usein huonosta taloudellisesta tilanteesta, jolle etsitään syyllistä: ”että se on vähän niin kuu // elektoralisti // propagandaa”. Sana tarkoittaa ’vaali-, vaaleihin liittyvää’.

Eskandinaavi [esp. *escandinavo* ‘skandinaavi’] Sana esiintyi vain yhdellä informantilla integroituneena lainana ja informantti korjasi sana skandinaavi-muotoon, joten sana saattoi olla lipsahdus, vaikka sanassa oli tapahtunut kaksi muutosta: sanapainon siirtyminen ensi tavulle ja alkuperäisen sanan painollisen tavun vokaali oli pidentynyt.

Filette [esp. *el filete* ‘ulkofilee, seläke’] Sana on integroitunut laina, joka esiintyi yhdellä informantilla mutta toistui tällä neljästi. Sana näyttää taipuvan astevaihtelun mukaan, sillä sanasta on muodot: *filetet*, *filettepihvit*, *fileten* ja *filette*.

Firmata [esp. *firmary* ‘allekirjoittaa’] esim. kyllä mä varmaaj joskus – meijän johtajalle että / että voisit sää / firmata tän”. Sanalla on sama merkitys kuin alkuperäisellä espanjan kielen sanalla.

Flamenkko ~ flamenko [esp. *el flamenco* ‘flamencotanssi’] Sana on integroitunut laina, joka esiintyi kahdella informantilla ja molemmilla kummassakin muodossa, joista päätellen se olisi ollut astevaihtelun piirissä. Esim. ”mä / tykkään flamenkkosta ite” ja ”sit mä luin / flamenkosta / luin yhen kirjan niistä alkuperistä”.

Gaseosa [esp. *la gaseosa* ‘hiilihapollinen juoma’] Gaseosa-sana esiintyi yhdellä informantilla peräti neljästi ja tarkoitti sitruunasoodaa informantin omien sanojen mukaan. Esim. ”eli puolet gaseosaa / eli se on klaara // siin on puolet gaseosaa ja puolet sit tota / olutta”.

Genetika [esp. *la genética* ‘perinnöllisyystiede’] Sana esiintyi kahdesti yhdellä informantilla ja tarkoitti kontekstin perusteella geenejä, verenperintöä: ”se on genetikas tulee tää / espanjalaiset olla hirveesti individualistia” ja ”se on noin / niinku meiän // genetikas tulee”. Sana on laskettu integroituneeksi lainaksi.

Injekterata [esp. *inyectar* ‘ruiskuttaa’] esim. ”sitten ne sanoo et / mua pitää injekterata // kum mul oli / mitäs oli // öö *lduel de riñones* / saattaa joku sanoa tommosta / että.”

Jokkaus [esp. *el jogging* ‘hölkkä, lenkkeily’] Tämä integroitunut laina esiintyi yhdellä informantilla: ”ja sitä ennen / kunnes nyt vähän ikää tuli lisää ni // mä ov varmaa

viistoista vuotta / har+ / harrastanu // jokkausta // siis joka maassa missä me o asuttu nii / mä on aina / juossu.”

Kataluunia [; esp. *el catalán* ‘katalaani’; *Cataluña* ‘Katalonia’] Sana tarkoittaa katalonian kieltä: esim. ”jos sä et osaa kataluuniaa / sä et voi / tehdäs / sitä työtä siellä – sun on pakko osata kataluuniaa.” Sana on integroitunut laina.

Kataluunialainen Sana on integroitunut laina ja sanan alkuperää kuvattu luvussa 5.2. esim. ”se oo kataluunialainen ryhmä.” Sana esiintyi kahdella informantilla ja lisäksi kahdella esiintyi espanjansuomen oma erisnimi *Kataluunia*, josta sana on johdettu ja joka esiintyi yleiskielen sanan *Katalonia* asemesta.

Klaara [esp. *clara* ‘kirkas’; tässä eräs juoma] Kesäjuoma esiintyi yhdellä informantilla kahdesti. Esim. ”eli se on klaara // siin on puolet gaseosaa ja puolet sit tota / olutta”.

Klimatisoitu [esp. *climatizar* ‘ilmastoida’] Sana esiintyi integroituneena lainana ja se tarkoittaa lämmitettyä ja koska sana esiintyi vain uima-allas-sanan yhteydessä sen merkitys saattaa liittyä tähän sanaan (lisää sanasta luvussa 5.2). ”Siel [Suomessa uimaltaissa] on tietyst lämmitetyt veet -- mitä tää ei tietyst oo et / niit lämmitetää / niit vesii / tai harvemmin // onhan tietyst jossai // mis on näit // klimatisoitui / mut että // normaalis ni // se on se aurinko / mikä lämmittää ne.”

Mariskot [esp. *el marisco* ‘äyriäinen’] Sana näyttää lainautuneen espanjansuomeen monikkomuotoisena, sillä se esiintyi yhdellä informantilla kahdesti ja molemmilla kerroilla monikkomuotoisena: *mariskoille* ja *mariskoja*. Informantti käyttää sanasta myös kolmatta muotoa *mariscot*, jolloin sanapaino on viimeistä edellisellä tavulla ja olen luokitellut sanan tässä viimeiseksi mainitussa muodossa sporadisiksi lainaksi koodinvaihdon käsittelyssä.

Mennä tapastelemaan [esp. *la tapa* ‘pikkusuolainen, naposteltava’] Ilmaisua käytetään, kun lähdetään baariin ottamaan pieniä suolaisia alkupaloja. Integroituneissa lainoissa esiintyi sana *tapastelubaari*, joka myös juontaa juurensa *tapas*-sanaan ja onkin huomioitava, että molemmat sanat on johdettu espanjan monikkomuodosta.

Merkkaado [esp. *el mercado* ‘kauppatori; kauppahalli’;] Sana esiintyi kahdella informantilla ja se esiintyi joko yksin merkitsemässä kauppahallia tai yhdyssanan perusosana esim. *hipermerkkaado* ja *supermerkkaadoist*, jolloin se tarkoittaa valintamyymälää ja jolloin määriteosa kertoo valintamyymälän koon. Sana on integroitunut laina.

Meskiitta [esp. *la mezquita* ‘moskeija’] Sana esiintyi kerran integroituneena lainana: ”tää kun on rakennettu tää / meskiitta // tää / musulmaanien / tällanen kulttuurikeskus ja kirkko -- on aika lähel kans”.

Mofili [esp. *el teléfono móvil* ‘kannettava puhelin’] Sana tuli esiin haastattelujen ulkopuolella, mutta siitä puhuttiin erään informantin kanssa haastattelussakin ja hän sanoi, että sanoja jotka ovat toisiaan muistuttavia sekä espanjaksi ja suomeksi on helppo muokata suomeksi ja käyttää. Espanjaa äidinkielenään puhuvalla informantilla sana esiintyi espanjan äänneopin mukaan ääntyneenä, sillä soinnillinen bilabiaalinen frikatiivi /β/ on soinnillisen bilabiaalisen klusiilin /b/ allofoni, joka esiintyy esimerkiksi kahden vokaalinvälisessä asemassa ja tähän espanjan sanan vartaloon oli liitetty *-i*. Mikäli sana esiintyisi myös suomea äidinkielenään puhuvilla Espanjassa asuvilla suomalaisilla, /β/ saattaisi korvaantua /b/:llä tai /p/:llä tai kirjoitusasun ohjaamana /v/:llä.

Musulmaani [esp. *musulmán* ‘muslimi’] Sana esiintyi kahdesti integroituneena lainana monikon genetiivissä ja loppu-*i*:n kuulumisesta sanavartaloon on kirjoitettu luvussa 5.2. Sana tarkoittaa samaa kuin alkuperäinen. Esim. ” tää / musulmaanien / tällanen kulttuurikeskus ja kirkko -- on aika lähel kans // tossa noin ni // nii // varmaan sem myötä sitte niin / on // aika paljo niit // musulmaanie / näit tullu asumaa tänne”.

Nasionalisti [esp. *nacionalista* ‘kansallismielinen, nationalisti’] Sana on integroitunut laina koodinvaihdon tutkimuksessa ja se esiintyi yhdellä informantilla kerran: ”tuli hirveesti tämmösiä niinku / nasionalisti ideat – että Katalunia haluat mennä omaan / Vaski omaa / kalisialaiset omaa / Madridista mennä omaa”.

Otaa bussi ‘mennä linja-autolla’ esim. ”otetaam bussi”.

Otaa fregonalla [esp. *la fregona* ‘moppi’] Esim. ”hei otat sä lattian fregonalla”.

Paella [esp. *la paella* ‘paella; riisiruoka, jossa on lihaa, äyriäisiä ja/tai kalaa sekä sahamia] Sana esiintyi integroituneena lainana vain yhdellä informantilla, mutta viidellä informantilla sporadisena lainana, joilloin sana ääntyi joko [paeɫa], [paelja] tai [paejja]. Sanan taaja esiintyminen osoittaa sen kuuluvan espanjansuomen sanastoon, vaikkakin rinnakkaismuotoja näyttää olevan neljä. Paella-sanain lainautuminen ensin espanjan äänneopin mukaan äännettynä ja sen vähittäinen integroituminen puhuu lainaamisen jatkumoluonteesta puolesta.

Percha [esp. *la percha* ‘vaateripustin’] esim. ”joo ja sit -- nyt tuli mieleen toi hengari ni / kylä varmana / me / kaikki sanotaan *perchaks* sitä / et ei kukaan sano / hengari – vai

mikä vaatteripustin se on – ni-i // mutta ni varmaa ei sanota kyllä me hengari / et se on *percha*.”

Permanenssia [sanan espanjan kielen lähtömuoto on epäselvä ja sitä on pohdittu luvussa 5.2] Sanaa käytti yksi informantti kahdesti: joo // tai mä en tiedä oiskoha enää sellast permanenssiaa olemassakaa / se oli ennev vanhaa / jos se kaikki on nyt jo vaikka residenssia / ku on Euroopan yhteisö – ei varmaan sellast / tota / toista enää oookkaan – se oli vaan niinku sellanen tilapäinen oleskelu”.

Peseta [esp. *la peseta* ‘peseta’; Espanjan rahayksikkö] Sana kuuluu suomen yleiskieleenkin ja on lainautunut alkuperäisessä muodossa. Sana esiintyi neljällä informantilla ja kuului mukaan integroituneisiin lainoihin.

Portteero [esp. *el portero* ‘portinvartija, talonmies’] Sana tarkoittaa talonmiestä ja portinvartijaa espanjansuomessa, vaikka lähtömuodolla on myös merkitykset ‘maalivahti’ ja ‘portsari’. Sanaa käytti yksi informanteista kahdesti ja se oli mukana laskettaessa integroituneita lainoja: ”koska nyt / tääl on vähennetty niitä portteeroita – mun edellises talos oli – kato / nehän vetää / kovaa palkka” ja ”siivooja jätti aina avaimet // portteerolle”.

Previsoitu Sana esiintyi integroituneena lainana ja sen alkuperää on pohdittu luvussa 5.2. Sana tarkoittaa tässä lauseyhteydessä, jossa esiintyi, tarkastettua: ”[ison sairaalan seinä] oli kaatunu / ja tää oli sitte kans niin kun // previsoitu / tai niin kun / uudelleen tarkastettu täs nyt joku / sanottiiks et / vuos / tai kaksi sitte”.

Prostituutti [esp. *la prostituta* ‘protituoitu’] Sana esiintyi yhdellä informantilla kerran ja se on integroitunut laina mukautumisensa takia: ”ne [poliisit, kaupungin viranomaiset] otti ne / tota noin nää prostituutit ne pois sieltä keskustasta / ne vei ne tonnee / tonne / tonnee / yhteen puistoon”.

Puente [esp. *la puente* ‘silta’ ja esp. *hacer puente* ‘pitää välipäivät lomaa’] Sana esiintyi kolmella informantilla: yhdellä sporadisena lainana, yhdellä koodinsekoituksena ja yhdellä se tuli esiin puhuttaessa espanjansuomesta, joten katson sen kuuluvan espanjansuomen sanastoon. Mielenkiintoista on sanan käyttö, sillä espanjan sanonnan *hacer puente* sananmukainen suomennos on ‘tehdä silta’ eli tehdä ylimääräisestä vapaapäivästä ”silta” kahden pyhäpäivän välille, mutta espanjansuomen esimerkeissä käytetään muita verbejä: ”jos sä sanot jollekki joka on olluv viikon / kaks tai kuukaudenki / et nyt on puente ni / ei kyllä / jos vaikka lapset on koulussa ni // ei kyllä

tiedä / mikä se on – ja ku niitä on niitä puenteja paljon täällä” ja ”kaikkiha ottaa sen / puenten”. Ensimmäisessä kohdassa *puente* on ylimääräisen lomapäivän nimi ja toisessa käytetään verbiä *ottaa*.

Residenssi ~ residenssia [esp. *el permiso de la residencia* ‘oleskelulupa’] Sana esiintyi yhdellä informantilla neljästi: kerran residenssi-muodossa ja kolmasti residenssia-muodossa. Informantti selitti sanan tarkoittavan asumislupaa ja sanan permanenssia tilapäistä oleskelulupaa (kts. Esimerkki sanan permanenssia kohdalta).

Sangria [esp. *la sangria* ‘sangria’ (juoma)] Sana esiintyi integroituneena lainana ja sitä käytti yksi informantti kerran. Sanan suomennos on jopa sanakirjoissa sama kuin espanjan kielen sana, joten se on sellaisenaan tullut jopa yleiskieleen tarkoittamaan punaviinistä, sitruunajuomasta, sherrystä ja hedelmäpaloista tehtävää juomaa.

Siesta [esp. *la siesta* ‘päivälepo’] Sana on integroitunut laina ja se esiintyi neljällä informantilla. Esim. ”viimestään se [päivä] lässähtää johonkin // siestoihi ja / vaik enhän mää mitää siestaa nuku.”

Sobriina [esp. *la sobrina* ‘sisaren- tai veljentyttö’] Sanalla on integroituneena lainana sama merkitys kuin alkuperäisellä. Sana esiintyi yhdellä informantilla kahdesti tässä muodossa ja kerran sporadisiksi lainaksi luokiteltuna, jolloin informantti äänsi sen espanjan mukaisesti: ”täällä kun on hirveen / läheiset nää sukulaissuhteet // ni esimerkiksi // sen sijaan että mä puhun / siskontytöstä / ni mä puhu / sobriinasta / ja senki mä käännän suomeks / hei mun *sobrina* on täällä nytten”.

Tapastelubaari Sana esiintyi aineistossa integroituneena lainana ja sen alkuosan muodostaa espanjan sana *tapas* ‘pikkusuolaiset, naposteltavat’, jota on johdettu. Esim. ”ne on baareja mis / niin sanottu // tapastelu+ [haastattelija sanoo joo] baarit / eli / mitä se on / pieniä / makupaloja.”

9. YHTEENVETO

Espanjansuomelle on tämän pienen aineiston valossa tyypillistä yksittäisten espanjan kielen sanojen tai leksikaalistuneiden ilmausten, kuten moniosaisten ruoan nimien, käyttäminen suomenkielisessä puheessa. Lyhyitä espanjalaisperäisiä katkelmia ja yksittäisiä sanoja kuvaavat koodinsekoitusten ja sporadisten lainojen luokat muodostavat ehdottoman valtaosan aineistosta: yhdessä 69% tarkastelluista ilmiöistä.

Koodinmuutokset liittyivät tässä aineistossa informanteille aiemmin tapahtuneiden espanjankielisten tilanteiden kuvaamiseen tai siteeraamiseen ja täten katsoin niiden ilmentävän ennemmin informantin hyvää kielitaitoa kuin suomen kielen rappeutumista. Koodinvaihdon toiseen luokkaan, koodinsekoituksiin, kuului niin substantiiveja, tervehdyksiä kuin leksikaalistuneita ilmauksiakin. Joissain tilanteissa espanjan kielen sana paikkasi suomen kielessä olevaa aukkoa ja joissain tilanteissa kysymys oli espanjalaiselle kulttuurille tyypillisistä sanoista, joiden kääntäminen on vaikeaa. Se, että sanat olivat paljolti ruokailuun liittyviä, johtui osittain haastattelukysymyksistä.

Teoriataustanani käyttämässä Timo Lauttamuksen koodinvaihtoa ja lainaamista kuvaavassa mallissa edellytetään, että koodinsekoituksessa operoi kaikilla tasoilla (fonologia, morfologia, syntaksi) lähtökielen, eli tässä espanjan kielen, kielioppi. Aineiston perusteella havaitsin, että koodinsekoitukseksi luokiteltava espanjan kielen sana saattoi esiintyä matriisikieleen mukautumattomana, mutta samalla siitä puuttui espanjan kieliopin piirteitä. Täten sekä suomenkielinen matriisilause että matriisiin upotettu koodinsekoitus olivat jossain määrin kieliopin vastaisia eikä koodinsekoituksissa operoi puhtaasti kummankaan kielen kielioppi kuten yksikielisessä puheessa.

Lainausilmiöitä kuvaavissa sporadisten ja integroituneiden lainojen luokissa nominit muodostivat valtaosan. Verbien lainautuminen espanjan kielestä suomen kieleen on tämän aineiston pohjalta harvinaista. Integroituneiden lainojen luokan 71:stä saneesta (30:sta eri sanasta) vain kaksi oli verbejä. Yhtenä syynä voitaneen pitää espanjan kielen monimutkaista verbioppia, sillä espanjan verbit taipuvat persoonissa, moduksissa ja tempuksissa ja täten verbeillä on monta muotoa ja vartaloa.

Lauttamuksen mallilla koodinvaihdon ja lainaamisen kuvaamisessa oli etunsa ja haittansa. Etuna oli mallin jatkumo-ajattelu. Esimerkiksi valencialaista riisiruokaa tarkoittava espanjan kielen sana *la paella* esiintyi sekä espanjalaisittain äännettynä [paeɫa] ja [paejja] ja [paelja] että suomalaisittain äännettynä [paella]. Kun sana ääntyi espanjalaisittain paino oli joko oikeaoppisesti toisella tavulla eli [pae'ɫa] tai suomalaisittain ['paeɫa] mutta kun sana ääntyi suomalaisittain ['paella], paino oli ensi tavulla poikkeuksetta. Katson tämän ilmentävän sanan muokkautumista koodinvaihdosta ja espanjan äännelakien alaisuudesta suomen kielen kieliopin piiriin ja täten muuttuvan ajan kanssa lainasanaksi. Kyse voi olla puhujien välisestä variaatiosta, mutta malli mahdollistaa näiden pienten erojen kuvauksen.

Lauttamuksen mallin etuna oli sen lähtökohta eli se, että toinen kielistä oli suomi ja täten suomen sijataivutus oli otettu hyvin huomioon.

Toisaalta malli kärsi lievästä sekavuudesta. Hyvin samanlaiset ilmiöt voi luokitella joko koodinsekoituksiksi tai sporadisiksi lainoiksi ja luokittelu on kiinni ainoastaan luokittelijan näkemyksistä (ja kielitaidosta). Lauttamuksen mallissa operoiva kielioppi ratkaisee ryhmän, mutta aina ei ole selvää, kumman kielen kielioppi sanassa tai katkelmassa operoi - vai operoiko siinä kolmas, välikielen, kielioppi. Ehkäpä sporadisten lainojen ryhmä on sekin koodinvaihtoa eikä lainaamisilmiö, sillä espanjan kielen vaikutus on voimakkaasti läsnä. Tätä mieltähän on ollut Halmari tutkimuksissaan, sillä hän ei katso sijataivutuksen tekevän sanasta lainaa vaan vasta fonologisen mukautumisen (Halmari 1997).

Mahdoton ajatus ei ole sekään, että näiden tiettyjen koodinvaihto- ja lainaamisilmiöiden rajojen liukuminen palvelee jotain tehtävää kielessä. Ehkäpä teorioiden vertailun sijasta tuli pohtia, mikä merkitys on näillä espanjansuomessa käytössä olevilla sanoilla, jotka säilyttävät espanjan kielen mukaisen ääntämisen mutta jotka voivat joissain tapauksissa taipua myös suomen sijoissa. Säilyykö espanjan kielen ääntämys sanan käyttökelpoisuuden takia? Miksi osa espanjalaisittain ääntyvistä sanoista taipuu matriisikielisen kontekstin edellyttämässä sijassa ja osa ei? Miksi vain pieni osa espanjan kielestä lähtöisin olevista sanoista muokkautuu suomen kieleen myös fonologisesti?

Haastatteluissa puhutun pohjalta informanteille suomen kieli on tärkeä ja rakas ja kielen puhtautta arvostettiin. Kaikki informantit elivät monikielisissä ympäristöissä ja kaikilla suomen kieli oli mukana jollain elämänalueella: harrastuksessa, työpaikalla

tai kotona, mutta oli yllättävää huomata, että suomen kieli oli lähes aina vähiten käytetty kieli perheessä ja kaiken kaikkiaan suomen kieli näyttää elävän vain ensimmäisen polven siirtolaisilla äidinkielen tasolla, mikäli perheessä on useampi kotikieli. Tämän aineiston ja näiden informanttien elämäntilanteiden valossa näyttää siltä, että toisen polven siirtolaisilla kieli säilyy vieraana kielenä tai kuriositeettina riippuen siitä, miten perheessä espanjalainen aviomies/isä suhtautuu suomen kielen puhumiseen. Suomen kielen puhuminen ei haastatteluissa esiintulleen perusteella suinkaan ollut itsestänselvyyttä. Tilanne saattaa olla toinen, mikäli on kyse kokonaan suomalaisesta perheestä esim. työkomennuksella Espanjassa, jolloin perheellä on yksi kotikieli, jota mitä luultavimmin tarvitaan taas työkomennuksen jälkeen Suomessa. Valitettavasti tällaisia informantteja en saanut haastatteluihin. Mielenkiintoista olisi selvittää, miksi suomen kieli kuolee ensimmäiseen siirtolaispolveen. Miten on mahdollista selittää ristiriita, että suomea arvostetaan ja se halutaan pitää ”puhtaana” mutta toisaalta sitä ei haluta opettaa jälkipolville äidinkielenä.

Jatkotutkimusten kannalta on todettava, että espanjansuomessa kaikki on tutkittu. Tärkeintä olisi kuitenkin seuraavaksi saada tutkittavaksi autenttista puhetta sekä etelärannikon kausisiirtolaisilta että maassa vakituisesti asuvilta. Olisi mielenkiintoista vertailla, eroaako Etelä-Espanjassa asuvien suomalaisten siirtolaisten kieli tämän tutkimuksen madridilaisten informanttien kielestä. Tämän työn alussa mainittiin Antti Kariston toimittama kirja Aurinkorannikon suomalaisista ja tässä kirjassa on 51 Espanjassa asuvien suomalaisten kirjoitusta ja näistä kirjoituksista löysin eräitä kertoja sanan *campo* ‘pelto, niitty’, mikä viittaisi siihen, että ainakin osa espanjansuomen sanoista saattaa olla käytössä sekä rannikolla että maan sisäosissa (Karisto 2000). Sama sanahan esiintyi myös haastatteluissa ja on mukana espanjansuomen omaa sanastoa käsittelevässä luvussa.

Lisäksi suuremmalla määrällä informantteja voisi katsoa, millaisiin järjestyksiin koodinvaihto- ja lainaamisilmiöt voivat järjestyä: onko vaihtoehtoja todella olemassa laskennalliset 64 vai onko todellisten järjestysten määrä pienempi ja mistä eri järjestykset johtuvat. Johtuvatko erilaiset koodinvaihto- ja lainaamisprofiilit puheenaiheista, ryhmäpsykologiasta vai puhujien persoonallisista tekijöistä? Voiko taustalla olla kielen käyttäjien ja ryhmän arvot ja normit?

Tutkittavaa on paljon.

LÄHTEET:

- ANHAVA, JAAKKO 1998. Maailman kielet ja kielikunnat. Gaudeamus/Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd, Tampere.
- BJÖRKLUND, KRISTER 1998. Suomalaiset Sveitsissä 1944—1996. Siirtolaisinstituutin erikoisjulkaisut. Siirtolaisinstituutti, Turku.
- ELLIS, ROD 1995. *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford University Press, Oxford.
- GUMPERZ, JOHN J. 1982. *Discourse strategies*. Cambridge University Press, Cambridge.
- HALMARI, HELENA 1997. *Government and Codeswitching: Explaining American Finnish*. *Studies in Bilingualism* 12. John Benjamin publishing company, Amsterdam/Philadelphia.
- HALMARI, HELENA — COOPER, ROBERT 1998. Patterns of English-Finnish codeswitching in Finland and in United States. Teoksessa Luukka, Minna-Riitta–Salla, Sigrid–Dufva, Hannele (toim.) *Puolin ja toisin, suomalais-virolaista kielentutkimusta*. AFinLA Yearbook 1998/nro.56. Jyväskylä. s.85–100.
- HAMERS, JOSIANE F. — BLANC, MICHEL H.A. 1989. *Bilinguality and bilingualism*. Cambridge University Press, Cambridge.
- HELPPIKANGAS, PIRJO — HILTUNEN, SIRPA 1992. Aurinkorannikon suomalaiset. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita nro 69. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitos, Jyväskylä.
- HIRVONEN, PEKKA 1988. American Finns as language learners. Teoksessa Karni, Michael G.– Koivukangas, Olavi – Laine, Edward (toim.) *Finns in North America*. *Proceedings of Finn Forum III, 5–8 September 1984, Turku, Finland*, s. 335–354. *Migration Studies C* 9. Institute on Migration, Turku.
- 1992. Vowel and Consonant Length Opposition in American Finnish: An example of language attrition. Teoksessa Niemi, Jussi (toim.) *Studia Careliana. Kielitieteellisiä tutkimuksia* 26, 21–38. Joensuu.
- HÄKKINEN, KAISA 1990. Mistä sanat tulevat. Suomalaista etymologiaa. Tietolipas 117. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- ITKONEN, TERHO 1991. *Kieliopas*. Kirjayhtymä, Helsinki.
- JANULF, PIRJO 1998. *Kommer finskan i Sverige att fortleva. En studie av språkkunskaper och språkanvändning hos andragenerationens sverigefinnar i Botkyrka och hos finlandssvenskar i Åbo*. Acta Universitatis Stockholmensis. *Studia Fennica Stockholmensia* 7. Almqvist & Wiksell International. Stockholm.
- JÖNSSÖN-KORHOLA, HANNELE 1989. Amerikansuomen kaasusyntaksin piirteitä. Lisensiaatin työ. Åbo Akademin suomen kielen laitos.
- KARISTO, ANTTI (toim.) 2000. *Suomalaiselämää Espanjassa*. SKS, Helsinki.
- KORKIASAARI, JOUNI 1989. Suomalaiset maailmalla. Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset entisajoista tähän päivään. Siirtolaisuusinstituutti—Migrationsinstitutet, Turku.
- KORKIASAARI, JOUNI — SÖDERLING, ISMO 1994. Muuttoliike. Luku 6 teoksessa Koskinen, Seppo — Martelin, Tuija — Notkola, Irma-Leena — Notkola, Veijo — Pitkänen, Kari (toim.). *Suomen väestö*. Gaudeamus, Hämeenlinna.
- LAINIO, JARMO 1989. *Spoken Finnish in Urban Sweden*. Uppsala Multiethnic Papers 15. Centre for Multiethnic Reseach. Uppsala.
- LAUTTAMUS, TIMO 1990. Code-switching and Borrowing in the English of Finnish Americans in an Interview Setting. *Kielitieteellisiä tutkimuksia* nro. 20. Joensuun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Joensuu.
- 1992. Lainaaminen ja koodinvaihto: havaintoja amerikansuomalaisten kielestä. — *Virittäjä* 94 s. 3—16. SKS, Helsinki.
- 1999. Fuzzy Switch and Loan Types in the Languages of Finnish Americans. Teoksessa Haukioja, Timo — Herlin, Ilona — Miestamo, Matti (toim.) *SKY Journal on Linguistics* 12, Suomen kielitieteellisen yhdistyksen aikakauskirja. Suomen kielitieteen yhdistys, Helsinki.
- LEPÄSMAA, ANNA-LIISA — LIEKO, ANNELI — SILFVERBERG, LEENA 1996. Miten sanoja johdetaan. Suomen kielen johto-oppia. *Finn Lectura*, Helsinki.
- MARTIN, MAISA 1989. Amerikansuomen morfologiaa ja fonologiaa. Lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- MARTIN, MAISA 1989. Pinaanat, panaukset ja punaukset – englannin kielestä lainattujen sanojen mukautumisesta amerikansuomeen. Teoksessa XV Kielitieteen päivät Oulussa 13.–14.5.1988. Acta universitatis ouluensis, series B, *Humaniora* 14. (Toim. Nyyssönen, Heikki–Kuure, Olli) s.185–194. Oulun yliopisto, Oulu.

- PIETILÄ, PÄIVI 1989. The English on Finnish Americans with Reference to Social and Psychological Background Factors and with special Reference to Age. Turun yliopiston julkaisuja B 188-Turku.
- POPLACK, SHANA 1980. 'Sometimes I'll start a sentence y TERMINO EN ESPAÑOL: toward a typology of code-switching. — *Linguistics. An interdisciplinary journal of linguistics* volume 18 - 7/8 s. 581—618. Mouton Publishers, The Hague—Paris—New York.
- POPLACK, SHANA — WHEELER, SUSAN — WESTWOOD, ANNELI 1987. Distinguishing language contact phenomena: Evidence from Finnish-English Bilingualism. Teoksessa Lilius, Pirkko—Saari, Mirja (toim.) *The Nordic Languages and Modern Linguistics* 6, Helsinki. Helsinki University Press s.33–56.
- QUILIS, ANTONIO — FERNÁNDEZ, JOSEPH A. 1997. Curso de fonética y fonología españolas. Textos universitarios nro 4. Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid.
- ROMAINE, SUZANNE 1989. *Bilingualism. Language in Society* 13. Blackwell Oxford.
- SUOMEN TILASTOLLINEN VUOSIKIRJA 1999. Tilastokeskus, Helsinki.
- WATSON, GRAG 1999. Sveitsi's and tenoris: Code-Switching and Borrowing in the English of First Generation, Non-fluent Bilingual Finnish-Australians. Teoksessa Haukioja, Timo — Herlin, Ilona — Miestamo, Matti (toim.) *SKY Journal on Linguistics* 12, Suomen kielitieteellisen yhdistyksen aikakauskirja. Suomen kielitieteen yhdistys, Helsinki.
- VIERIKKO, ERKKI 1993. Espanjan kielioppi. Otava, Helsinki.
- VIRTARANTA, PENTTI 1992. Amerikansuomen sanakirja. A Dictionary of American Finnish. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
- VIRTARANTA, P. — JÖNSSÖN-KORHOLA, H. — MARTIN, M. — KAINULAINEN, M. 1993. Amerikansuomi. Tietolipas 125. SKS, Helsinki

Käytetyt sanakirjat:

- DICCIONARIO DE LA LENGUA ESPAÑOLA. A.L. Mateos, S.A, Madrid.
- HYTÖNEN, AHTI — TALVITIE, JYRKI 1993. Suomi—espanja—suomi, taskusanakirja. WSOY, Porvoo –Helsinki – Juva.
- de la TORRE MORAL, SANTIAGO — HAMMELA, ARJA 1996. Suomi/espanja/suomi -sanakirja. Gummerus Kustannus Oy, Jyväskylä – Helsinki.

Liite 1. Haastattelukysymykset.

Aihepiirejä:

1. Espanja ja Espanjassa asuminen

- *Kauanko olet asunut Espanjassa ja keiden kanssa?
- *Oletko asunut muualla Espanjassa kuin Madridissa? Missä olet asunut? Miten kaupunki erosi Madridista?
- *Ovatko maakunnat mielestäsi erilaisia? Onko sinulla joku paikka Espanjassa, missä haluaisit erityisesti käydä tai mihin haluaisit viedä vieraasi?
- *Oletko asunut muussa espanjankielisessä maassa? Missä ja milloin?
- *Missä päin Madridia asut? Millainen alue se on?
- *Viihdytkö kaupungissa?
- *Mistä pidät eniten? Mitkä ovat mielipaikkojasi Madridissa?
- *Onko Madridissa piirteitä, jotka eivät ihastuta?
- *Millaista oli muuttaa Espanjaan?

2. Espanjalaiset tavat

- *Millainen on espanjalainen päivärytmi? Nukutko siestan?
- *Syödäänkö teillä suomalaista ruokaa vai espanjalaista ruokaa?
- *Mikä on lempiruokasi espanjalaisista ruuista? (*Chorizo, morzilla, turrón, queso manchego, dulce de membrillo*)
- *Mikä espanjalainen ruoka maistuu oudolta? Mistä et pidä?
- *Onko lasten koulussa vapaita tai juhlapyyhiä, joita Suomessa ei ole? (San Isidro, Pilar, Los Reyes Magos)
- *Käyttekö katsomassa pääsiäiskulkueita? Millaisia tunteita ne herättävät?
- *Muistatko jonkun espanjalaisen tavan, joka yllätti todella? Mikä sinusta oli outoa?
- *Voitko mainita asian, johon et ehkä totu koskaan ja joka yllättää aina (joko negatiivisesti tai positiivisesti)?

3. Espanjan kieli

- *Miten hyvin osaat espanjaa?
- *Miten hyvin osasit espanjaa, kun muutit maahan?
- *Kävitkö aluksi kielikursseilla vai opettiko käytäntö?
- *Käytätkö työssäsi espanjaa? Ovatko työtoverisi espanjankielisiä?
- *Millainen kieli espanja oli oppia?

*Mikä tuotti hankaluuksia? Mikä oli helppoa tai jo ennestään tuttua? Subjunktiivi? Ääntäminen? Artikkelit? Oikeinkirjoitus?

*Puhutaanko sinulle aina espanjaa, kun tapaat uusia ihmisiä vai aloittaako joku keskustelun englanniksi?

4. Henkilökohtaiset harrastukset ja vapaa-aika

*Mitä harrastat? Käytkö harrastuksessa suomalaisten vai espanjalaisten ystäviensä kanssa? Mitä kieltä puhut harrastuksessa?

*Miten sait innostuksen juuri tähän harrastukseen? Vaikuttiko kieli harrastuksen valintaan jollain tavoin?

*Käytkö teatterissa? Oletko käynyt oopperassa?

*Käytkö elokuvissa? Katsotko dubattuja elokuvia vai version originaleja? Kumpia katsot enemmän?

*Seuraatko jotain televisiosarjaa? Mikä on suosikkisi? Ovatko kaikki tv-ohjelmat dubattuja?

5. Eri tilanteiden kieli

*Puhutko perheesi kanssa espanjaa vai suomea? Mitä kieltä puhut perheesi kanssa?

*Käyvätkö lapsesi espanjalaista vai kansainvälistä koulua? Millä kielellä juttelet opettajien ~ muiden vanhempien ~ lapsesi kavereiden kanssa?

*Puhutko kotona suomea? Mitä kieltä puhut aviopuolisolle ~ lapsille ~ kodinhoitajalle ~ au pairille ~ ystäville ~ naapureille?

*Millä kielellä vastaat puhelimeen?

*Luetko espanjalaisia lehtiä? Mitä espanjalaisia lehtiä luet?

*Mitä kieltä puhut vauvoille ~ koirille ~ itsekseksi?

*Kummalla kielellä ajattelet? Vaihtelee se sen mukaan, mitä ajattelet?

*Pidätkö päiväkirjaa? Kirjoitatko sitä suomeksi?

*Kummalla kielellä rukoilet?

*Kummalla kielellä kiroilet?

*Millä kielellä näet unia? Mitä kieltä niissä puhutaan?

*Puhutko kaupassa suomea, espanjaa vai kenties englantia? Mikä on kauppakielesi?

6. Espanjansuomea koskevat kysymykset

*Millaisia espanjan kielen sanoja huomaat ottaneesi suomenkieliseen puheeseen? Toistuvatko tietyt sanat?

*Vaihdatko kieltä kesken lauseen?

*Oletko huomannut muiden täällä asuvien suomalaisten käyttävän espanjalaisia sanoja puheessaan? Millaisia sanoja ne olivat?

*Onko Madridin suomalaisyhteisöllä oma murre?

7. Käsitys omasta kielitaidosta

* Mikä on äidinkielesi? Mitä kieltä pidät äidinkielenä? Miksi?

*Puhutko suomea sujuvammin kuin espanjaa?

*Onko suomen kielesi muuttunut Espanjassa asumisen aikana? Millaisia muutoksia olet itse huomannut?

*Onko sanavarastosi muuttunut?

*Onko joku suomalainen tuttavasi huomannut muutoksia puheessasi? Millaisia muutoksia he ovat havainneet?

*Oletko joutunut joskus kielitaidon puutteellisuuden vuoksi vaikeuksiin? Millaisessa tilanteessa?

*Kiinnitätkö huomiota toisten ihmisten kielenkäyttöön?

Liite 2. Informanttien taustatietolomake.

Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos

Johanna Tervala

Haastattelupäivä:

Haastattelun numero:

Nauha:

HAASTATELTAVAN TAUSTATIEDOT

1.Nimi, ikä ja syntymäpaikka _____

2.Osoite Espanjassa _____

3.Kauanko olet asunut Espanjassa? _____

4.Asutko Espanjassa vakituisesti? _____

---

5. Mikä on äidinkielesi? Mikäli olet kaksikielinen: mitkä ovat äidinkielesi? _____

---

6. Millainen on espanjan ja suomen kielen taitosi mielestäsi? (Valitse seuraavista taitotasoista parhaiten kielitaitoasi kuvaava taso. Taitotasoa on kahdeksan. Ylimmäisenä on korkein taso eli numero kahdeksan ja alimmaisena on taso numero yksi. Äidinkielenä on todennäköisesti tasolla 8. Tila vastaukselle on tasoluokittelun lopussa.)

Viestit tehokkaasti, luontevasti ja vivahteikkaasti vaativissakin suullisissa ja kirjallisissa kielenkäyttötilanteissa. Kielenkäyttö muistuttaa enimmäkseen syntyperäisen taitoa. Vain eri sävyjen välittäminen tai idiomien käyttäminen voi joskus tuottaa vaikeuksia.

Viestit kohtalaisen tehokkaasti ja luontevasti vaativissakin suullisissa ja kirjallisissa kielenkäyttötilanteissa. Kieli on monipuolista ja sujuvaa. Väähäiset epätarkkuudet ja muiden kielten vaikutus eivät ole häiritseviä. Ymmärrät vaivatta vaativiakin aihepiirejä käsittelevää kieltä.

Viestit luontevasti tavallisissa kielenkäyttötilanteissa. Myös sosiaalisesti ja sisällöllisesti vaativissa tilanteissa selviydyt tyydyttävästi. Muiden kielten vaikutusta ja muuta ilmaisun epätarkkuutta esiintyy, mutta se häiritsee harvoin viestintää. Vaativia, abstrakteja aihepiirejä käsiteltäessä joutuu joskus turvautumaan toistopyyntöihin tai sanakirjaan.

Selviydyt tavallisissa suullisissa ja kirjallisissa kielenkäyttötilanteissa melko luontevasti ja vaivattomasti sekä työssä että vapaa-aikana. Hallitsee kielen perusrakenteet ja keskeisen sanaston, ja joutuu vain harvoin turvautumaan toistopyyntöön tai sanakirjaan. Muiden kielten vaikutus ja muu ilmaisin epätarkkuus rajoittavat viestintää vain joskus.

Selviydyt tavallisissa suullisissa ja kirjallisissa kielenkäyttötilanteissa kohtalaisen hyvin sekä työssä että vapaa-aikana. Muiden kielten vaikutus kielenkäyttöön voi olla tuntuva. Sujuvuus ja sanaston ja kieliopin hallinta ovat jo suhteellisen hyviä, mutta mahdollisesti keskenään eritasoisia. Ymmärtääkseen esim. lehtiartikkelin tai muun tavallisen tekstin pääasiat tarvitsee vain joskus sanakirjaa.

Kielitaito riittää tavallisimmissa suullisissa ja kirjallisissa käytännön tilanteissa selviämiseen, mutta uudet tilanteet aiheuttavat vaikeuksia. Ymmärtää vaivatta hidasta ja selkeää puhetta ja saa yleensä selvää helpon tekstin, esim. lyhyen lehti uutisen pääasioista.

Kielitaito riittää yksinkertaisissa tutuissa suullisissa ja kirjallisissa rutiinitilanteissa selviämiseen. Saa ainakin sanakirjan avulla selvän yksinkertaisista viesteistä. Uusissa tilanteissa syntyy usein ymmärtämisiongelmiä ja väärinkäsityksiä.

Kielitaito riittää muutamista yksinkertaisimmista suullisista ja kirjallisista viestintätilanteista selviämiseen. Ymmärrät tuttua asiaa käsittelevästä

viestistä tai keskustelusta jotain, ainakin aihepiirin. Tunnet jonkin verran kielen perusrakenteita ja -sanastoa.

suomen kieli _____

espanjan kieli _____

7. Koulutuksesi ja tämänhetkinen ammattisi _____

Haastateltavan nimi, syntymäpaikka sekä osoite jäävät vain tutkimuksen tekijän tietoon. Osoitetiedot kysy, jotta voin myöhemmin ottaa yhteyttä ja lähettää halutessasi valmiin seminaarityön aiheesta. Valmiissa tutkimuksessa haastateltaviin viitataan koodein tai peitenimin. Muita tietoja käytän tutkimukseni taustamuuttujina.